

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

13422

342
φ-88

1874

2010

388

ՓՈՓՈԽԵԱԼ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

v 20

և ի

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

և թ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆ

20 01

342
90-88

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՎ ԳՐԱԴԱՆՔՆԵՐ ԵՒ Ե. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

1874

ՓՈՓՈԽԵԱԼ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ե Ի

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

Ա Ռ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆ

ՓՈՓՈԽԵԱԼ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1. Չորս Տեսուչ Խորհուրդներէն և երեք Հոգաբարձութիւններէն, Ուսումնական, Տնտեսական և Վանորէից Խորհրդոց և Կտակաց Հոգաբարձութեան պաշտօնքն ու պարտաւորութիւնքը միանալով՝ Տեսուչ Ժողով անունով ժողով մը կը կազմուի, որուն կը վերաբերին և Ելեւմտից և Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեանց մատակարարութեանցը վրայ հրահրողութիւնը, Կրօնական և Քաղաքական Ժողովոց պէս՝ ան ալ Ընդհանուր Ժողովէն ընտրեալ և անոր համարատու, որով Կրօնական Վարչութիւնը կ'ունենայ երեք ժողով: Կրօնական Ժողով՝ կրօնական գործոց և յարաբերութեանց, Քաղաքական Ժողով՝ քաղաքական գործոց և յարաբերութեան, և Տեսուչ Ժողով՝ բոլոր ուրիշ ազգային ներքին գործոց և յարաբերութեանց:

2. Կրօնական, Քաղաքական և Տեսուչ Ժողովոց անդամոց թիւերն են համեմատաբար՝ 7 էն մինչև 14, Ելեւմտից և Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեանցը՝ 3 էն մինչև 7, Քատաստանական Խորհրդոցը՝ 3 եկեղեցական և 3 աշխարհական՝ Պատրիարքական Փոխանորդով հանդերձ՝ ընդ ամենը 7, իսկ Թաղական Խորհրդոցը՝ 3 էն մինչև 9, որ իւրաքանչիւրին համարատու մարմնոց կողմէն կ'որոշուին:

3. Սոյն ժողովոց, խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց ամենուրեք ալ համարատուութիւնները՝ տարեկան են, պաշտօնավարութեանց տեւողութիւնները՝ երկու տարի, անդամները՝ վերընտրելի. և ամենն ալ պարտաւորութիւն ունին պաշտօնին շարունակել մինչև ցվաւերացումն իրենց յաջորդաց:

4. Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց կէտը՝ հինգ տարին անգամ մը փոփոխակի կընորդուի:

5. Թէ թաղական եւ թէ երեսփոխանական ընտրողութեան միանգամայն՝ պայման են նաեւ, ազգային տարեկան ուղղակի տուրք տալն, կարգալ գրքել գիտնալն և ազգային ատեանի մը կողմէն քուէզրկութեան դատապարտուած չլլալն. բայց կարգալ գրքելու պայմանը՝ առայժմ բացառիկ է գաւառներու համար:

Եկեղեցական ընտրելեաց՝ կրօնական ժողովոյ անդամութեան և Եկեղեցական Երեսփոխանութեան համար, հինգ տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլալու պայմանը վերցած է:

6. Ընդհանուր և Վարչական բոլոր ժողովոց, և խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց՝ պակասեալ անդամոց թիւը՝ երբ երբորդ մասի հասնի՝ լրացումը անհրաժեշտ է:

Ատեան կազմելու համար, պաշտօնի մէջ գտնուած անդամոց մեծամասնութիւնը կը փրկուի:

7. Վերաքննութիւնը՝ քանի հարկ տեսնուի՝ կը կատարուի: Վերաքննիչ Յանձնաժողովը՝ երեք Վարչական ժողովներէն մէյմէկ կամ երկերկու անդամ, իսկ Ընդհանուր ժողովոյ մէջէն կամ դուրսէն համեմատաբար 2 կամ 4 անձինք առնուելով, ընդ ամենը՝ 5 կամ 10 անձանց մէկ կը բաղկանայ:

1 Մարտ 1874

ԱՆԴԱՄՔ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

Կրօնական ժողովքն.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՂԱՍԵԱՆ
ՄԱՏԹԵՆՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

Բաղասական ժողովքն.

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱԿԻՕԶԵԱՆ
ՔՐԻՍՏՈՍՏՈՒՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Ուսումնական Խորհրդէն.

ՏԵԼԵՄԱՔ Մ. ԷՆՔՍԵՐՃԵԱՆ

Տնտեսական Խորհրդէն.

ԲՍՐՍԵՂ ՏԻՐԿԵՐԵԱՆ

Իստաստրական Խորհրդէն.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱՀԱՆՍ ՄԿՐԵԱՆ

Վանքից Խորհրդէն.

ՂԵՒՈՆԳ ՎԱՐԳԱՊԵՏ ՓԻՐՂԱԼԵՄԵԱՆ

Ընդհանուր ժողովքն.

ԹԱԳԵՆՍ ՊԵԿԵԱՆ
ՄԱՏԹԵՆՍ Մ. ԱՅՎԱՏԵԱՆ
ՅՈՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՏՍՏԵԱՆ
ՕԳՍԷՆ ԽՕՃԱՍՍԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

ՏԵՂԵԿ ԵՐԵՍՓՈՒԽԱՆԻ

Ազգային Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովս՝ Ազգային ժողովէդ յանձնարարեալ իր պաշտօնը աւարտելով, պատիւ ունի ներկայացնել ժողովոյդ, Ազգային Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութեան հարկ տեսնուած վերոգրեալ տրամադրութիւններն, համառօտակի տեղեկագրելով միանգամայն հետեւեալ երեք գլխոց մէջ, իր աշխատութեանց այն մասերը միայն, որ կարեւոր կը համարի անոնց լուսաբանութեանը, առանց մանրամասն բացատրութիւններ ու պատճառաբանութիւններ մէջ բերելու, զորս եւ ըստ հարկին պատրաստ է կատարելու:

Ա. Յանձնաժողովոյ կազմութիւնն եւ պաշտօնի ձեռնարկութիւնը:

Բ. Ազգային Պաշտօնատարներէ եկած դիտողութիւններն եւ առաջարկութիւնները:

Գ. Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութեան հարկ տեսնուած տրամադրութիւններն եւ անոնց համեմատ սրբազրեալ Սահմանադրութեան օրինակը:

Ա.

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ՊԱՇՏՈՆԻ ԶԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Յանձնաժողովս՝ Ազգային ժողովոյդ 1875 Յունվար 26 ի ԵՁԴ նիստի մէջ որոշուեցաւ, հետեւեալ մէկ երկու նիստերով ընտրուեցաւ, Մարտ 25 ի ԿԴ նիստի մէջ վաւերացաւ, եւ Ա. Պատրիարքի կողմէ Ապրիլ 24 ին առ իւրաքանչիւր անգամս գրուած հրաւիրագրերով Ապրիլ 27 ին իր առաջին նիստն ընելու հրաւիրուեցաւ:

Նոյն օրն՝ Յանձնաժողովս իր դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով.

Նախագահ՝ Նիկողայոս Եպիսկոպոս Աղասեան.
Առեւտրայէր՝ Յարութիւն պէյ Տատեան.
Առեւտրայէր՝ Մատթէոս էֆ. Այվատեան.

Տեղեկարարութեան միանգամայն պաշտօն տալով Յանձնաժողովոյս առեւտրայէրին, նախ որ Յանձնաժողովոյս մէջ ինչորոց ուղղութիւն տալու համար պէտք եղած ամփոփումներն ընելով՝ առաջարկութիւնները բերէ, եւ յետոյ որ Ընդհանուր ժողովոյդ մատուցուելիք ներկայ տեղեկագիրը պատրաստէ:

Յանձնաժողովս՝ իր այդ 1875 Ապրիլ 27 ի առաջին նիստէն սկսեալ, մինչև 1874 Մարտ 1 ի վերջին նիստը, որ տեղեկագրիս ստորագրուած նիստն է, ընդ ամենը ժԸ նիստ ունեցաւ:

Ա. 1875 Ապրիլ 27	Ժ. 1875 Յունվար 15
Բ. » Մայիս 4	ԺԱ. » » 20
Գ. » » 15	ԺԲ. » Օգոստ. 10
Դ. » » 18	ԺԳ. » » 17
Ե. » » 25	ԺԴ. 1874 Յունվար 18
Զ. » Յունիս 1	ԺԵ. » » 25
Է. » » 8	ԺԶ. » Փետրվար 8
Ը. » » 15	ԺԷ. » » 22
Թ. » » 29	ԺԸ. » Մարտ 1

Սոյն ցանկին մէջ տեսնուած, 1875 Օգոստոս 17 էն մինչև 1874 Յունվար 18, հինգ ամիս միջոցի յապաղման պատճառը՝ ինչպէս թագուն չէ Ազգային ժողովէդ՝ Ազգային Վարչական փոփոխութեանց նկատմամբ տեղի ունեցած սաղնապն է, որուն ազդեցութեանը ազատ չկրցաւ մնալ նաեւ Յանձնաժողովս:

Յանձնաժողովս՝ իր պաշտօնը ճշդիւ կատարած ըլլալու համար, դիտեց՝ որ Սահմանադրութեան 99դ յօդուածը՝ անոր փոփոխութեանը հարկ կը դնէ « երբ փորձառութեամբ ինչ ինչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի » . դիտեց նաեւ՝ որ Ընդհանուր ժողովդ՝ իր 1864 Յունիս 26 ի նիստին մէջ տուած մէկ որոշմամբն, եւ նոյն ժամանակի Ազ-

2001

գային Վարչութիւնն ալ՝ զայն ի գործ դրած ըլլալովն, սոյն օրինական տրամադրութիւնը ըրացնելու մասին պէտք եղածը տնօրինած են, հետեւեալ պաշտօնական շրջաբերականը ուղղելով առ համայն Ազգային Պաշտօնատարս :

Պարճէն

Համար 1097—175

Առ Կրօնական եւ Գաղափարական Ժողովս, եւ Տեսուչ Խորհուրդս եւ Հոգաբարձութիւնս, եւ Թաղական Խորհուրդս, եւ Գաւառական Ժողովս.

Յայտնի է որ Ազգային Սահմանադրութեան 997-րդ յօդուածին համեմատ, անոր հիմնական սկզբունքը՝ անփոփոխելի են, բայց երբ փորձառութեամբ ինչ ինչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի, հինգ տարին անգամ մը այս վերաքննութեան գործը Յանձնաժողովի մը պիտի յանձնուի : Ազգային Ընդհանուր Ժողովը՝ իր այս տարուան Յունիս 28-ի նիստին մէջ նկատելով՝ որ սահմանադրապէս կազմուած ամէն Ազգային Ժողով եւ Խորհուրդ՝ իրենց պաշտօնատարութեան շրջանին մէջ՝ կըրնան այլ եւ այլ դժուարութիւններու հանդիպիլ, եւ Սահմանադրութեան այն մասերուն մէջ, որոց գործադրութիւնը իրենց կը վերաբերի, կրնան փորձով թերութիւններ եւ դիտողութեան արժանի կէտեր նշմարել, արժան գտնեց որոշել՝ որ իւրաքանչիւր Ժողով եւ Խորհուրդ՝ զիտողութեան տետր մը ունենայ, անոր մէջ վերաքննելի դատուած ինչ ինչ յօդուած կամ տրամադրութիւն նշանակելու համար, հետեւեալ պայմաններով :

Ա. Եթէ ժողովականի մը կողմէն առաջարկուի այն վերաքննելի մասը՝ պէտք է որ երկու ժողովական ալ հաստատեն նոյն առաջարկութիւնը : Ան ատեն միայն Ժողովը զայն քննութեան կ'աննէ. եւ եթէ վերաքննելի դատէ, զիտողութեանց տետրին մէջ արձանագրութիւն կ'որոշէ եւ իր գիւսանին կը յանձնէ :

Բ. Կրկնը պարտաւոր է այս առաջարկութեան վերաբերեալ զիտողութիւնները եւ պարագաները ատենագրել, եւ վերաքննելի յօդուածին գործադրութեան ինչ դժուարութիւններու տեղի տալը, ինչ փոփոխութեան ենթակայ դատուիլը մէջ բերուած պատճառաբանութեամբ հանգերձ նշանակել, անտես չառնելով առաջարկողին եւ հաստատողին անունները :

Ընդհանուր Ժողովոյն այս որոշման գործադրութեանը համար կը հրաւիրեմ եւ Ձեր թիւերը, որ յատուկ դիտողութեանց տետր մը բանայ եւ վերոյիշեալ տրամադրութեանց համաձայն պէտք եղածը տնօրինէ. ըստ որում երբ վերաքննութեան Յանձնաժողովը կազմուի, պիտի խնդրեմ որ Ձեր զիտողութեանց տետրն ալ զրկէք, սոյն Յանձնաժողովին ներկայացնելու համար :

25 նոյեմ. 1864

Ողջ լիբուք

Պ. Կ. ՊՈՂՈՍ ԵՊԻՍ. ՔԱՅԹԱՅԱՆ

Ուստի Յանձնաժողովս ալ իր սահմանելիք փոփոխութիւններն փորձառութեան հիման վերայ կատարած ըլլալու համար, պարտք սեպեց հետեւեալ շրջաբերականով խնդրել ըզրոր ազգային պաշտօնատարներէն, որ եթէ իրենց փորձառութեամբ զիտած ունին ինչ ինչ տրամադրութիւններ փոփոխութեան հարկաւոր, հաղորդեն Յանձնաժողովոյս :

Պարճէն

Համար 1

Առ ամենայն Ազգային պաշտօնատարս, այն է՝ Գերապատիւ Առաջնորդս եւ Վանահարս եւ Մեծապատիւ Ատենապետս համօրէն Ժողովոց եւ Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց՝ Ազգային Կեդրոնական եւ Գաւառական Վարչութեանց, եւ Թաղական Խորհրդոց .

Տէր .

Ազգային Սահմանադրութեան 997-րդ յօդուածը կը տրամադրէ, որ Ազգային Սահմանադրութիւնը՝ իր գործադրութեան սկսած օրէն՝ հինգ տարի անփոփոխ գործադրուելէ ետեւ հիմնական սկզբունքը միշտ անփոփոխելի մնալով, անոր ինչ ինչ տրամադրութեանց փոփոխութեանը երբ հարկ տեսնուի, Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը՝ նոյն յօդուածին տրամադրութեանը համեմատ Յանձնաժողով մը կը կազմէ, եւ անոր ձեռքը քննել եւ ստուգելէ ետեւ, կ'որոշէ ու կը կարգադրէ յիշեալ փոփոխութիւնները :

Սոյն տրամադրութեան համեմատ՝ Վերաքննելի Յանձնաժողովս կազմուած ըլլալով, իր այս պաշտօնը ճշգիւ կատարած ըլլալու համար, որովհետեւ վերաքննութեան յօդուածը՝ վերաքննելի կէտերուն փոփոխութեան հարկը՝ ազգային պաշտօնատարաց գործադրութեամբ ըստացած փորձառութեանը վրայ կը հիմնէ, ինչպէս այս մասին 1864 նոյեմ. 25 ին յատուկ շրջաբերական մի եւս ուղղուած է Ազգային Վարչութեան կողմէն առ Ազգային համայն Պաշտօնատարս, Յանձնաժողովս իրեն առաջին պարտք սեպեց եւ խնդրել որ անոնցմէ որոնք որ իրենցմէ եւ իւրեանցմէ ինչ ինչ տրամադրութեան որ եւ է տրամադրութեանց փոփոխութեանը վերաբերեալ, շրջաբերականիս ձեռքերնին հասած թուակառնէն հաղորդելու հարեհաճին, որոցմէ ընտրելով Յանձնաժողովս բարին ու բանաւորը, եւ անոնց կցելով նաեւ իր կողմանէ արժան դատած զիտողութիւնները, ներկայացնէ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովին՝ ի վաւերացումն ըստ 997-րդ յօդուածի Ազգային Սահմանադրութեան :

նատարս, Յանձնաժողովս իրեն առաջին պարտք սեպեց ուղղել նաեւ ներկայ շրջաբերականս, եւ խնդրել որ անոնցմէ որոնք որ իրենցմէ եւ իւրենց նախորդաց փորձառութեամբ մինչեւ ցայժմ նշմարած ունին ինչ ինչ զիտողութիւններ Ազգային Սահմանադրութեան որ եւ է տրամադրութեանց փոփոխութեանը վերաբերեալ, շրջաբերականիս ձեռքերնին հասած թուակառնէն հաշուելով՝ մինչեւ երեք ամիս անյապաղ Յանձնաժողովիս հաղորդել բարեհաճին, որոցմէ ընտրելով Յանձնաժողովս բարին ու բանաւորը, եւ անոնց կցելով նաեւ իր կողմանէ արժան դատած զիտողութիւնները, ներկայացնէ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովին՝ ի վաւերացումն ըստ 997-րդ յօդուածի Ազգային Սահմանադրութեան :

Ուստի կը խնդրէ Յանձնաժողովս եւ ի Ձէնջ, որ իբրեւ Ազգային պաշտօնատար մը, Գուք ալ Ձեր կողմանէ՝ եթէ ունիք մինչեւ ցայժմ նշմարուած զիտողութիւններ, որ յառաջ գանձուք Յանձնաժողովիս հաղորդել բարեհաճիք :

Հարկ չի համարիր Յանձնաժողովս յիշեցնել Ձեզ, թէ Ազգային Սահմանադրութիւնը՝ թէեւ վերաքննութեան մէջ է, բայց պէտք չէ անոր գործադրութենէն ետ կենալ, եւ կամ անոր այս կամ այն տրամադրութենէն շեղիլ. այլ մինչեւ ի վաւերացումն եւ ի հրատարակութիւն նոր փոփոխութեանց, Ազգային Վարչութիւնը՝ պարտական է Սահմանադրութիւնն անփոփոխ գործադրել՝ միայն փոփոխութեամբ այն քանի մը տրամադրութեանց, որ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը ցարդ ըրած է, եւ որ կը տեսնուին Ազգային Երեսփոխանական Ժողովոյ հրատարակեալ ատենագրութեանց մէջ. հետեւաբար եւ Ազգային ամեն պաշտօնեայք ալ իրենց պաշտօնին ամեն գործառնութեանց մէջ պարտական են ճշգրտութեամբ հետեւիլ Ազգային Վարչութեան կողմէն տրուած ու արուելիք հրահանգաց :

1 Յունիս 1873

Ի գիմաց Վերաքննելի Յանձնաժողովոյ Ազգային Սահմանադրութեան .

Նախագահ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԵՊԻՍ. ԱՂԱՍԵԱՆ
Արեւադպր
ՄԱՏԹԷՈՍ Մ. ԱՅՎԱՏԵԱՆ
Արեւադպր
ՅԱՐՈՒԹԻՆ Գ. ՏԱՏԵԱՆ

Սոյն պաշտօնական շրջաբերականը հաղորդելու համար, Ս. Պատրիարքի կողմէն ալ հետեւեալ յանձնարարական գիրը տնօրինեց :

Պարճէն

. Տէր .

Ազգային Երեսփոխանական Ժողովոյ կողմէն կարգեալ՝ Ազգային Սահմանադրութեան վերաքննելի Յանձնաժողովը՝ Համար 1 եւ Յունիս 1 թուականով շրջաբերական մը ուղղած ըլլալով առ ամենայն Ազգային Պաշտօնատարս, իբրեւ մի՛ ի պաշտօնատարաց Ազգիս, ուղղած է եւ ներկայեալը առ Ձեզ : զոր եւ մեք ներկայեւս հաղորդելով, կը յիշեցնեմք Ձեզ նաեւ՝ ժամ առաջ առ այն պատասխանելու Ձեր անհրաժեշտ պարտաւորութիւնը :

1 Յունիս 1873

Մնամ աղօթարար
Պ. Կ. ՊՈՂՈՍ ԵՊԻՍ

Յանձնաժողովս՝ յիշելով նաեւ, որ Ս. Պատրիարքը՝ սոէպ ակնարկութիւններ ըրած է Երեսփոխանական Ժողովոյդ մէջ, Սահմանադրութեան վերաքննութեան՝ մանաւանդ Պատրիարքական պաշտօնի վերաբերեալ տրամադրութեանց մասին, հարկ դատեց եւ որոշեց նաեւ հետեւեալ մասնաւոր գիրը ուղղել Ս. Պատրիարքին :

Պարճէն

Համար 5

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր .

Սահմանադրութեան վերաքննելի Յանձնաժողովս, Ազգային Պաշտօնատարներէն, իրենց փորձառութեամբ՝ Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը վրայ նշմարած զիտողութիւններն ընդհանուր շրջաբերականով մը խնդրելուն հետ մէկտեղ, որոշեց նաեւ որ Ձեր Սրբազանութեան զիտողութիւնները մասնաւոր նամակով մը խնդրէ, վասն զի Երեսփոխանական Ժողովոյ ատենագրութիւններէն գիտէր, որ Ձեր Սրբազանութիւնը քանիցս յայտարարած էք զիտողութիւններ ունենալիք Սահմանադրութեան զանազան տրամադրութեանցը վրայ :

Ուստի ներկայեւս կը խնդրէ որ Ձեր Սրբազանութեան յիշեալ զիտողութիւնները ժամ առաջ Յանձնաժողովիս հաղորդել բարեհաճիք . 1873 մայիս 18

Մնամը յարգանք .
Ի գիմաց Վերաքննելի Յանձնաժողովոյ Ազգային Սահմանադրութեան .

Նախագահ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԵՊԻՍ. ԱՂԱՍԵԱՆ
Արեւադպր
ՄԱՏԹԷՈՍ Մ. ԱՅՎԱՏԵԱՆ
Արեւադպր
ՅԱՐՈՒԹԻՆ Գ. ՏԱՏԵԱՆ

Սոյն պաշտօնական շրջաբերականը հաղորդելու համար, Ս. Պատրիարքի կողմէն ալ հետեւեալ յանձնարարական գիրը տնօրինեց :

Բոլոր ազգային պաշտօնատարաց ուղղուած շրջաբերականաց թիւն էր 155: Ահաւասիկ անոնց ամփոփեալ ցուցակը .

1. Պատրիարք Կ. Պօլսոյ	1
2. Կեդր. Կրօն. Ժողով	1
3. » Բաղ. »	1
4. » Տեսուչ Խորհուրդք	4
5. » Հոգաբարձութիւնք	5
6. » Թագ. Խորհուրդք	54
7. Առաջնորդք եւ առաջնորդութեանց Տեղապահք	48
8. Վանահարք եւ վանահայրութեանց Տեղապահք (նաեւ Երուսաղէմի, Սոյ եւ Աղթամարայ)	12
9. Գաւառ. Ընդհ. Ժողովք (նաեւ Պաղատաու Թագ. Խորհուրդ)	17
10. » Կրօն. Ժողովք	16
11. » Բաղ. »	16
	155

Այս աման ազգային պաշտօնատարներուն ութին կողմէն միայն պաշտօնական զիտողութիւններ եւ առաջարկութիւններ հասան, որոց կարգը համարելով նաեւ Ազգային Ժողովոյ մէկ յանձնարարութիւնը, բոլոր զիտողութեանց եւ առաջարկութեանց գրեւորներ թիւը կըլլայ ինը . զորս արժան կը համարիմք ամբողջովին մէջ բերել հոս, ինչպէս նաեւ անոնց երկուքին՝ ըստ հարկի գրուած պատասխանները, անոնց համառօտ բովանդակութիւնները միայն յաւելցնելով իւրաքանչիւրին սկիզբը :

Բ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐԷ ԵԿԱԾ ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԵՒ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1⁰. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՈՅ
Ազգային Ժողովը՝ իր անցեալ տարուան 1875 փետրվար 16 թ ԾԵԳ նիստի մէջ արւած մէկ որոշման համեմատ Յանձնաժողովոյս յանձնած էր Ժողովոյք Ատենական կանոնաց 11 երորդ յօդուածին քննութիւնը, եւ զոր կը հաղորդէր Ս. Պատրիարքի մայիս 7 թուականով նամակը :

Պատճէն
Թիւ 757
Վսեմաշուք Ատենապետ Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ Ազգային Սահմանադրութեան .
Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ ղիւանին

կողմէն մեզ հասած պաշտօնագրոյն համեմատ կը ծանուցանեմք պատուարժան Յանձնաժողովոյք, որ Ընդհանուր Ժողովոյ ԾԵԳ նստին մէջ Ատենական կանոնագրին 11-ր յօդուածն, որ է, « Մեծագոյն մասի գոյացումը ներկայութեան տուժարէն կ'ստուգուի, յորմէ հետէ Ժողովոյն ամեն որոշումն օրինաւոր է, թէ եւ երեսփոխանաց մէկ մասն անձնապէս հեռացած ըլլայ Ժողովարանէն », իբր սահմանադրական սկզբան խնդիր՝ Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյք յանձնել որոշուած է :
Սոյն որոշումն 'ի պաշտօնէ Պատուարժան Յանձնաժողովոյք հաղորդելով 'ի պարտուպատշաճ անօրէնութիւն . Մնամք աղօթարար 7 մայիս 1875
Պ. Կ. ԽՐԻՍՏԵԱՆ

Յանձնաժողովս նկատողութեան առնելով, որ Ընդհանուր Ժողովոյ Ատենական կանոնագրութեան օր յառաջ աւարտումը անհրաժեշտ պէտք մըն է, ամէն բանէ առաջ կատարել փութաց Ազգային Ժողովոյք սոյն յանձնարարութիւնը . եւ թէեւ Սահմանադրութեան հակառակ չգտաւ զայն, բայց նորոգ խմբագրելով հետեւեալ կերպով բացատրեց, եւ անմիջապէս հաղորդեց Ս. Պատրիարքին՝ որ ներկայացնէ Ընդհանուր Ժողովոյք :

Պատճէն
Թիւ 6
Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր. Զեր բարձր Սրբազնութեան կողմէ, 757 թուահամարով եւ մայիս 7 թուով հաղորդուած գրութեանէն Յանձնաժողովս տեղեկացաւ, թէ Ազգային Պատկառելի Ընդհանուր Ժողովը՝ Ատենական կանոնագրութեան 11-ր յօդուածը որ է. « Մեծագոյն մասի գոյացումը ներկայութեան տուժարէն կ'ստուգուի, յորմէ հետէ Ժողովոյն ամեն որոշումն օրինաւոր է, թէ եւ երեսփոխանաց մէկ մասն անձնապէս հեռացած ըլլայ Ժողովարանէն », իբր սահմանադրական սկզբան խնդիր Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյս յանձնած է :

Յանձնաժողովս նկատողութեան առնելով երեսփոխանաց մէկ մասին Ժողովարանէն անձնապէս հեռացած ըլլալու պարագան, Սահմանադրութեան սկզբանց հետ անհաշտ չգտաւ, այնու թէութեամբ՝ թէ որ եւ է որոշում չկարենայ օրինաւոր համարուիլ, Ժողովոյ հրատա-

րակեալ ճիշդ փակման ժամէն ետեւ, եւ այս վերջին պարագային մէջ մեծագոյն մասին անձնական ներկայութիւնը պէտք է լինուի :

Յանձնաժողովս իր այս համոզումը այն իւրաւանց վրայ հիմնեց, որ Ժողովոյ փակման հրատարակեալ որոշեալ ժամէն յառաջ մեկնող երեսփոխանք իրենց ձայնը մնացեալ երեսփոխանաց թողած կը համարին . իսկ փակման որոշեալ ժամէն ետեւ երեսփոխանք մնալու հարկադրեալ չըլլալուն, փակման ճիշդ որոշեալ ժամէն ետեւ որոշում արուիլը՝ իրաւանց հետեւաբար Սահմանադրութեան սկզբանց համաձայն չէ . վասն որոյ այս պարագայս մէջ անձնական ներկայութիւն պէտք է :

Եւ սակայն մեծագոյն մասի գոյացման խնդիրն ալ, որ թէ եւ Ազգային Պատկառելի Ընդհանուր Ժողովոյ կողմէն ուղղեալ նամակին մէջ նշանակուած չէ, այսու ամենայնիւ Ժողովոյ բացումն ու փակումը մէկ մէկու հետ առնչութիւն ունենալուն համար, Յանձնաժողովոյս ուշադրութիւնը գրաւեց, որ զայն եւս յուղելով Ազգային Ժողովոյ բացման ու փակման օրինաց ծրագիր յօդուած մը խմբագրեց, զոր պատկառելի Ընդհանուր Ժողովոյ ուշադրութեանը կը յանձնէ :

« Ազգային Ընդհանուր Ժողովը 140 երեսփոխաններէ կը բաղկանայ, եւ նիստ չի կրնար « ընել մինչեւ որ անդամոց մեծագոյն մասը՝ « այսինքն գոնէ 71 հոգի ներկայ չըլլայ » կրտեն Ազգ. Սահմանադրութեան 57 երորդ եւ 59 երորդ յօդուածները :

Սահմանադրութեան այս բացորոշ տրուածադրութեամբ, յայտնի է թէ Ընդհանուր Ժողովը 71 ու կրնայ նիստ ընել . սակայն Սահմանադրութեան 82 երորդ յօդուածն ալ կըսէ թէ՛ « Ընդհ. Ժողովը՝ կրնայ գումարիլ՝ երբ Կ. Պօլսոյ երեսփոխանաց մեծագոյն մասն ընտրուած ըլլայ, առանց սպասելու գաւառական երեսփոխանաց ընտրութեան վախճանին, որոց « լուրը մէկ կողմէն Պօլիս հասնելու վրայ կ'ըլլայ » :

Այս տրամադրութեան ալ կը հասկցուի, որ եթէ Կ. Պօլսոյ երեսփոխանաց գոնէ 51 ը ընտրուած ըլլայ, առանց սպասելու գաւառական երեսփոխանաց ամբողջին ընտրուած ըլլալուն, ըսել է թէ անոր ալ գոնէ կէսը՝ որ է 20՝ ընտրուած ըլլայ, Ընդհանուր Ժողով կըրնայ գումարիլ . եւ որովհետեւ 51 Կ. Պօլսոյ եւ 20 գաւառական՝ որ է 71 ընտրեալ երեսփոխան-

ներէ 71 ի ներկայութիւնն անհնար է, եւ ըստ որում 140 ընտրեալ երեսփոխան եղած ատեն 71 ու Ընդհանուր Ժողով կազմել կը տրամադրէ Սահմանադրութիւնը, եւ որովհետեւ առ նուազըն 71 ընտրեալ երեսփոխան գտնուած ատենն ալ Ժողով կազմելու արտօնութիւն կուտայ, ըսել է թէ այդ թուոյն մեծագոյն մասը փրնտուելու պայմանաւ է :

Այս նկատումով անշուշտ Ընդհանուր Ժողովը՝ իր Ժ երորդ նստին մէջ Ժողովոյն օրինաւոր թիւ համարած է ընտրեալ երեսփոխանաց մեծագոյն մասը . բայց որովհետեւ այս որոշման հետեւութեամբ կրնայ ըլլալ որ ընտրեալ երեսփոխանաց թիւը 50 ի կամ 20 ի իջած ատեն ալ, 16 ու կամ 11 ու կազմուելիք նիստերն օրինաւոր համարուին . այս անպատեհութեան առաջն առնելու համար, Յանձնաժողովս՝ Ընդհանուր Ժողովոյ բացումն ու անոր գոյութիւնն ալ մէկ մէկու հետ կապուած համարելով, այս խնդիրն եւս յուղեց, եւ Սահմանադրութեան 82 երորդ յօդուածին վրայ յենելով ընտրեալ երեսփոխանաց թիւն առ նուազըն 71 ըլլալ որոշեց՝ Ժողովոյ գոյութեան համար : Հետեւաբար իրեն յանձնուած Ատենական կանոնագրութեան 11 երորդ յօդուածը հետեւեալ կերպով խմբագրելով կը հաղորդէ Բարձր Սրբազնութեանը եւ կը խնդրէ որ Ընդհանուր Ժողովոյ յառաջիկայ նստին ներկայացնէք :

« Ճիշդ որոշեալ ժամուն ատենն կը բացուի » :
« Ընտրեալ երեսփոխանաց կէսէն մէկ աւելին մեծագոյն մաս կը կազմէ, եւ ընտրեալ երեսփոխանաց թիւը ինչպէս առ առաւելին 140, նոյնպէս եւ առ նուազըն 71 ըլլալու է » :

« Մեծագոյն մաս գոյանալէ ետեւ՝ հրատարակեալ խնդրոց կարգին վրայ ամեն որոշում օրինաւոր է, մինչեւ փակման ճիշդ որոշեալ ժամը . իսկ Ժողովոյ փակման որոշեալ ժամէն ետեւ որոշում մը օրինաւոր համարուելու համար, մեծագոյն մասի անձնական ներկայութիւն պէտք է » :
10 Օգոստոս 1875

Մնամք բարձր Սրբազնութեանը,
Ի Գիմաց Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ .
Նախագահ
ՆԿՈՂԱՅՈՍ ԵՊԻՍ. ԱՂԱՍԵԱՆ
Արեւարպէր
ՍՍՏՔԵՈՍ Մ. ԱՅՂԱՍԵԱՆ
Արեւապետ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՏԱՏԵԱՆ

Ս. Պատրիարքը՝ իր սոյն գիտողութիւնը պնդելու համար, ուղղած էր Յանճնաժողովիս նաեւ իր հետեւեալ երկրորդ գրութիւնը, անոր հետ միանգամայն բերանացի յայտարարելով՝ Յանճնաժողովիս անդամ Արժանապատիւ Մատթէոս վարդապետի բերնով, թէ Յանճնաժողովը՝ իր առաջարկութեան «Եւրոպայի» մէջ եւ «Կոստանտնուպոլիս» ըլլալը չճանչնալով, եթէ յառաջիկայ ընդհանուր ժողովոյ ներկայացնէ զայն յատուկ տեղեկագրով, ինք՝ Պատրիարքութենէ պիտի հրաժարի, եւ զոր յետոյ անձամբ գալով Յանճնաժողովոյս մէջ ալ կրկնեց:

Պատճէն

Վսեմաշուք Յ. Էֆէնտի, Ատենապետ Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանճնաժողովոյն:

Անցեալ շաբթուն մեր առաջին եւ «Եւրոպայի» գիտողութիւնը, գրով եւ անձամբ իսկ ներկայացուցինք Յանճնաժողովոյ ատենին, ուր Ձեր Վսեմութիւնը բացակայ էր: Ներկայ գրութեամբ ըստ՝ ինչ որ յայտարարեցի ժողովոյն, նոյն Ձեր Վսեմութեանը պաշտօնապէս կը յայտնեմ, թէ մեր առաջին գիտողութեան կարեւորութիւնը այնչափ մեծ է «Կոստանտնուպոլիս» է, որչափ հարկաւոր է հաց եւ ջուր ապրելու եւ կենաց համար: Մեր խնդիրը այնչափ պարզ եւ բնական է, զոր կարող է մարդ ըմբռնել մէկ տեսութեամբ եւ մտքով:

Ուստի կը խնդրեմ, որ կարեւոր դատելով ուշադրութեան առնուք. եւ եթէ կարելի լինէր յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին ներկայացնել զայն համարեմ տեղեկագրով մի, որով թերեւս երեսփոխանական ժողովն եւս փութայ իւր «Կոստանտնուպոլիս» եւ «Եւրոպայի» մէջ զարչական գրութեան այն եղանակ եւ միջոցն, որով միայն կարելի լինի ազգային բազմապատիկ խնդիրները ըստ ժամանակին լուծել յօգուտ եւ ի շահ Ազգին:

1875 յունիս 15

Պատրիարքարան Հայոց

Մնամ ազօթարար
Գ. Կ. ԽՐԻՍՏԵԱՆ

Հետեւապէս Յանճնաժողովս՝ մասնաւոր նկատողութեան առնելու հարկ տեսնելով Ս. Պատրիարքի սոյն առաջարկութիւնը, քանի մը նիստեր անոր վրայ փնտրանքէ ետեւ, տեսաւ որ բացորոշապէս կարգադրեալ առաջարկութիւն մը չէր այն, որ կարենար առանձինն նրկատողութեան առնուիլ եւ մէկ երկու նիստով անօրինուիլ ընդհանուր ժողովոյ մէջ. այլ այն-

պիտի առաջարկութիւն մըն էր՝ որ եթէ նկատողութեան առնուիլ ուղղուէր, գրեթէ Սահմանադրութեան բոլոր յօդուածները վեր ՚ի վայր պիտի յեղչեղէր, եւ առանց Սահմանադրութեան ամբողջական փոփոխութեան անհնար պիտի ըլլար զայն՝ անոր մէջ դետեղել. մասնաւոր՝ Պատրիարքէն զատ «Առաջնորդ կամ Արքեպիսկոպոս Կ. Պօլսոյ» տիտղոսով զատ նախագահութեան տակ կեդրոնական դաւառ մը կազմելու մասին անպատեհութիւնը, որ քաղաքակաճնէն զատ կրօնական դժուարութիւն եւ թերեւոր անհնարութիւն իսկ ունէր, եւ այն՝ թերեւոր եթէ ոչ միշտ՝ դէժ առ այժմ. ուստի Յանճնաժողովս որոշեց հետեւեալ պատասխանը գրել Ս. Պատրիարքին:

Պատճէն

Թիւ 5

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր. Տարուոյս Յունիս 8 թուական նամակաւ «Ազգային Վարչական կազմութիւնը միշտ անբաւական եւ անձեռնհաս դատելով համայն «Թուրքիոյ Հայոց Ազգին խնդիրները լուծելու», կ'առաջարկէ՝ «կամ նախ՝ Տեղական եւ Գաւառական խնդիրները իսպառ իրարմէ անջատել, եւ Պօլիս իրեւ կեդրոնական Գաւառ «մը նկատելով Սահմանադրութեան տրամադրած ժողովները հաստատել Նախագահ Պաշտօնէի մը տակ՝ բուն տեղական գործոց եւ խնդրոց համար, եւ կամ Երկրորդ՝ նոր Պաշտօնէութիւն մի հաստատել, որ շարաթ մինչ «չեւ ցղլուխ շարունակ նիստեր ընելով ամեն «նօրեայ խնդիրները լիազօր իշխանութեամբ «լուծէ. բայց դարձեալ, կրսէք, Ազգին կենսական եւ ընդհանուր խնդրոց համար՝ առանձին նոր ժողով մը պէտք է, որ գոնէ շարաթ «մի անգամ նիստ ընէ»:

Ձեր այս առաջարկութիւնը, Սրբազան Տէր, իր ամեն պարագաներովը խորին ուշադրութեան առնելով Յանճնաժողովս, ներկային մէջ զայն անգործադրելի՝ հետեւաբար ոչ ստիպողական դատեւ, այսու ամենայնիւ իր կարգին՝ նորէն ուշադրութեան պիտի առնու:

10 օգոստոս 1875

Մնամք բարձր Սրբազանութեանդ,
Ի Դիմաց Սահմանադրութեան Վերաքննիչ
Յանճնաժողովոյ

Նախագահ

ՆԻՊՈՂԱՅՈՍ ԵՊԻՍ. ԱՂԱՍԵԱՆ

Արեւմտեայ
ՄԱՍՏՈՒՍ Մ. ԱՅՎԱՏԵԱՆ

Փոխ-Արեւմտեայ
ՂԵՐՈՆԳ ՎԱՐԳ. ՓԻՐԱԼԵՍԵԱՆ

3⁰. ԿԵՐԻՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ԲՈՒՆԻՔԱՎՈՒՆԻՆ.

Կը դիտէ որ՝

Ա. Սահմանադրութեան գործադրութիւնը գաւառաց մէջ նոր սկսած ըլլալով, վերաքննութեան էական պայմանը եղած փորձառութիւնը ըստ արժանուոյն ստացուած չէ:

Բ. Վերաքննութիւնը քանի հարկ տեսնուի կատարուի:

Գ. Վանքերու ընդհանուր կանոն մը միայն կեդրոնական վարչութեան կողմէն չինուելով, իւրաքանչիւր վանքի առանձին կանոնադրութիւնները իրենք չինեն:

Դ. Թաղական Խորհրդոց պաշտօնավարութիւնը երկու տարի ըլլայ:

Ե. Երեսփոխանաց կէտը 5 տարին անգամ մը փոփոխակի նորոգուի:

Զ. Կեդրոնական Վարչութեան Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց թիւը պակսեցնելով, Ուսումնական, Տնտեսական եւ Վանօրէից Խորհրդոց եւ Ատակաց Հոգաբարձութեան տեղ՝ մէկ Տեսուչ Խորհուրդ մը կարգուի, ընդհանուր ժողովն ընտրեալ:

Պատճէն

Ամենապատիւ Նախագահ Սրբազան Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանճնաժողովոյ:

Պատուարժան Վերաքննիչ Յանճնաժողովոյդ յունիս 1 թուականաւ շրջաբերականը ժամանակին ստացած, եւ Փաղ. ժողովոյս յունիս 16ի նիստին մէջ նկատողութեան առնելով, անոր մէջմէկ օրինակը իւրաքանչիւր անգամոց զըրկուիլն որոշած էր, որպէս զի իւրաքանչիւրն իր փորձառութեան արդիւնքը հարողէ, եւ ժողովն ալ ըստ այնմ իր գիտողութիւնը տեղեկագրէ պատուարժան Յանճնաժողովոյդ, պայմանեալ ժամանակին մէջ:

Հարկ չկայ ըսել թէ, նոյն թուականէն քիչ ետքը Փաղ. ժողովոյ հրաժեշտը վրայ հասաւ: Այժմ որ Յանճնաժողովը սկսած է իր պաշտօնը կատարել, Փաղ. ժողովը թէեւ հրրաժարեալ՝ բայց իր անգամոց ոմանց կողմէն ըստացած քանի մը գիտողութիւններն Յանճնաժողովոյդ ուշադրութեանը եւ քննութեանը կը ներկայացնէ:

Այս գիտողութեանց գլխաւորը սա է թէ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը գաւառաց մէջ նոր սկսուած ըլլալով, վերաքննու-

թեան էական պայմանը համարուած փորձառութիւնը պէտք եղածին չափ ստացուած չէ. բընականաբար որչափ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը ընդարձակի գաւառաց մէջ, այնչափ կարելի պիտի ըլլայ հետզհետէ շօշափել թերութիւն կամ դժուարութիւն, ինչ որ պատահի Սահմանադրական ընթացքի մէջ: Այս պատճառաւ պատշաճ կը նկատուի որ յաջորդ վերաքննութիւնը փոխանակ որոշեալ ժամանակի մէջ կատարելու, ընդ միշտ կատարուի, երբ Վարչութիւնը հետզհետէ իր փորձառութեամբ հարկ տեսնէ Սահմանադրութեան որ եւ է յօդուածին փոփոխութիւնը: Հետեւաբար կառաջարկենք. Սահմ. 99դ. յօդուածին մէջէն, որ վերաքննութեանը կը վերաբերի, պայմանեալ ժամանակը բառնալ:

Սոյն գիտողութեան հետ կը լծորդեմք նաեւ հետեւեալները:

Ա. Սահմ. 48դ. յօդուածին երկրորդ պարբերութիւնը կը տրամադրէ որ իւրաքանչիւր վանք իրեն համար յատուկ կանոններ ունենայ, եւ այս կանոնադրութիւնը ընդհանուր կանոնադրութեան մը պէտք կայ, զոր Վարչութիւնը կրնայ պատրաստել եւ ընդհ. ժողովը վաւերացնել, եւ իւրաքանչիւր վանքի միաբանութիւնն նոյն ընդհանուր կանոնադրութեան համաձայն կրնայ պատրաստել իր ներքին յատուկ կանոնագիրը եւ Վարչութեան ներկայացնել ի վաւերացումն:

Բ. Թաղական Խորհրդոց պաշտօնավարութիւնը երկու տարուոյ վերածել:

Գ. Երեսփոխանները փոխանակ երկու տարին անգամ մը փոփոխութեան ենթակայ ընելու, 5 տարին անգամ մը կիսուակէս փոփոխել, այս կերպը աւելի իւրաքանչիւր կ'ըլլայ Գաւառական ընդհ. ժողովոց համար:

Դ. Յայտնի է որ Սահմանադրութիւնը Փաղ. ժողովոյ պաշտօնը Փաղ. գործոց ընդհանուր տեսչութիւնն ըլլալը գծելէ զատ, պաշտօն տրուած է նաեւ 4 տեսուչ խորհուրդներ եւ 5 Հոգաբարձութիւններ ընտրել, (Գաւ. խորհուրդն եւ Ատակաց Հոգաբարձութիւնն ընտրելով կրօն. ժողովոյ գործակցութեամբը): Այս ընտրական իրաւունքէն զատ պաշտօն տուած է «տեսուչ «խորհրդոց կողմէն մատուցեալ ազգօգուտ առ «առաջարկութիւնները քննել, եւ անոնց կարեւորութիւնը յայտնուելէն ետքը՝ հաստատել «կամ գործադրութեան արդիւնքները բառնալու «ջանք ընել»:

Ըսել է որ Քաղ. ժողովը՝ միայն Տեսուչ խորհուրդներն ընտրելու եւ անոնց մատուցած առաջարկութիւնները քննելու պաշտօնն ունի . եւ արդարեւ ալ Սահմ. 42դ. յօդուածը կը տըրամադրէ որ . « Քաղ. ժողովը իրեն եկած գործերը որ խորհրդոյ վերաբերեալ ըլլան՝ քըննուելու համար այն խորհրդոյն կը յանձնէ . եւ մինչեւ որ անոր կարծիքը չառնուի՝ չի կրնար գործադրութեան ձեռնարկել . եւ թէպէտ կըրնայ իրաւացի պատճառներով հերքել մէկ խորհրդոյ ըրած որոշումը , բայց ինքնին ուրիշ տնօրինութիւն չի կրնար ընել նոյն նիւթին » վրայ . եւ կը պարտաւորի դարձեալ նոյն խորհրդոյն յանձնել գործը » :

Այս վիճակին մէջ պատասխանատուութեան շփոթութիւն եւ յարաբերութեան դժուարութիւն կայ , որոնք բացատրութեան կարօտ ըլլալով , կը խոստանանք յատենի Յանձնաժողովոյդ կատարել , եթէ պէտք տեսնէք :

Արդ այս վիճակին դարձան մ'ըլլալու համար , միջոց մը կ'առաջարկենք :

Նախ քննենք՝ թէ ինչ են Տեսուչ Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց պաշտօնը :

Ուսումնական Խորհուրդը՝ դաստիարակութեան պաշտօնէութիւնն է ,

Տնտեսական Խորհուրդը՝ կալուածոց եւ հաշուական գործողութեանց պաշտօնէութիւնը ,

Գատաստանական Խորհուրդը՝ գատական գործոց պաշտօնէութիւնը ,

Վանօրէից Խորհուրդը՝ վանօրէից տեսչութեան պաշտօնէութիւնը :

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը՝ կեդրոնական անտուկին , Կտակաց Հոգաբարձութիւնը՝ Կտակաց տնօրէնութեան , եւ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը՝ Ազգային Հիւանդանոցի պաշտօնէութիւններն են :

Արդ 'ի բաց առնուք Գատ. Խորհուրդը , Ելեւմտից եւ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնները . այս վերջին երկուքը մանաւանդ՝ մասնաւոր պաշտօնէութիւններ են . կը մնան Ուսումն. Տնտես. Վանօրէից Խորհուրդներ եւ Կտակաց Հոգաբարձութիւն մը :

Ասոնց պաշտօնն ալ երկուքի կը վերածուին .

- 1. Ուսումնական .
- 2. Տնտեսական .

Վասն զի Վանօրէից Խորհրդոյ՝ ազգային վանօրէից վրայ ունեցած տեսչութեան մէկ մասը՝ Ուսումնական , եւ միւս մասը՝ Տնտեսական է .

նոյնպէս Կտակաց Հոգաբարձութիւնը բոլորովին Տնտեսական է :

Հետեւաբար այս չորս պաշտօնէութիւնները կրնան երկուքի վերածուիլ , կամ լաւ եւս՝ մէկի . վասն զի Ուսումնականն առանց Տնտեսականին գործակցութեան ապարդիւն է . եւ այս երկուքն իրարու հետ այնքան վերաբերութիւն ունին , մանաւանդ Ուսումնականը Տնտեսականին , որ առանց անոր չի կրնար ըլլալ :

Ուստի կ'առաջարկենք .

Ուս . Տնտ . Վան . Խորհրդոց եւ Կտակաց Հոգաբարձութեան տեղ մէկ Տեսուչ Խորհուրդ մը կարգել :

Այս Խորհուրդին պաշտօնն ըլլայ , Ուսումնական տեսչութիւնը , ինչ որ Սահմանադրութեան 45դ. յօդուածը կը տրամադրէ . Տնտեսական տեսչութիւնը , ինչ որ Սահմանադրութեան 46դ. յօդուածը կը տրամադրէ . Վանօրէից տեսչութիւնը , ինչ որ Սահմանադրութեան 48դ. յօդուածը կը տրամադրէ . Կտակաց տեսչութիւնը , ինչ որ Սահմանադրութեան 50դ. յօդուածը կը տրամադրէ :

Սոյն Տեսուչ Խորհուրդն ընտրուի Ընդհ. ժողովէն ըստ օրինակի Կրօն . եւ Քաղ. ժողովոց, որով Տեսուչ Խորհուրդն ուղղակի եւ որոշ պատասխանատուութիւն կ'ստանան՝ առ ընտրողն իւր . եւ յարաբերութեանց դժուարութիւնն ինքնին կը բարձուի :

Այս կերպով Սահմանադրութեան մէջ ալ մեծ փոփոխութիւն մ'ընելու հարկ չկայ . զի Սահմ. 45. 46. 48 եւ 50դ. յօդուածները նոյնութեամբ պիտի մնան , 'ի բաց առեալ 45. 46 եւ 50դ. յօդուածոց առաջին պարբերութիւնները , եւ 48դ. ին՝ ութերորդ պարբերութիւնը՝ որ իրենց ընտրութեան հանգամանքն ըլլալով պիտի բարձուին . նոյնպէս եւ 44դ. յօդուածը ամբողջ պիտի բարձուի , եւ անոր տեղ միայն մէկ յօդուած պիտի աւելնայ , այն է ,

« Տեսուչ Խորհուրդը՝ Ընդհ. ժողովոց մէջ կ'ընտրուի , որոց պաշտօնն է ազգին Ուսումնական , Տնտեսական , Վանական եւ Կտակաց տեսչութիւնն ընել » :

Տեսուչ Խորհուրդն իր պաշտօնին բնութեամբ պիտի ընտրէ Ելեւմտից եւ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնները , եւ պիտի հսկէ ասոնց վրայ , եւ որոշեալ ժամանակներ եւ 'ի հարկին համար պիտի պահանջէ :

Հետեւաբար Սահմանադրութեան մէջ Քաղ.

ժողովոյ ընդ Տեսուչ Խորհուրդս եւ Հոգաբարձութիւնս ունեցած յարաբերութեան մասերը պիտի բարձուին , եւ միայն ընդ Գատ. Խորհրդոց յարաբերութեան մասը պիտի մնայ :

Ըստ այնմ Քաղ. ժողովոյ վերաբերեալ այն մասերը՝ որ Սահմանադրութեան մէջ տեղ տեղ տրամադրուած են , եւ այժմ նոյն մասերը Տեսուչ Խորհրդոյ պիտի վերածուին , փոփոխութեան կարօտ պիտի ըլլան :

Սահմանադրութեան գործադրութիւնը՝ որ թէեւ Քաղ. ժողովոյ պաշտօնն է , բայց այն եւրս Տեսուչ Խորհրդին աւելի կը պատկանի , զի դաստիարակութեան , տնտեսութեան եւ այլ ազգային կենսական խնդրոց տնօրէնութիւնը Սահմանադրութեան գործադրութեան հետ սերտ առնչութիւն ունին :

Իսկ Քաղ. ժողովոյ կը մնայ զուտ քաղաքական գործոց տեսչութիւնը , ինչպէս է Կրօն. ժողովինը՝ զուտ կրօնական գործոց տեսչութիւնը , եւ խառն գործոց տեսչութիւնը՝ այս երկուքին , կամ Տեսուչ Խորհրդին հետ եւս կազմեալ խառն ժողովոյ : Ինչպէս են Առաջնորդի եւ Գաւ . Ընդհ. ժողովոց եւ Վանահարց վաւերացման եւ պաշտօնանկութեան խնդիրները , որ երեքին միանգամայն կը պատշաճին : Իսկ Գաւ . Կրօն. ժողովոյ վաւերացում եւ պաշտօնանկութիւն կեդր. Կրօն. ժողովին , եւ Գաւ . Քաղ. ժողովինը՝ կեդր. Քաղ. ժողովին , Գաւ . Տեսուչ Խորհրդինը եւ Վանօրէիցը՝ կեդր. Տեսուչ Խորհրդին կը պատկանին , ինչպէս նաեւ համարատուութիւննին :

Մայրաքաղաքիս Թաղական Խորհրդոց ընտրութեանց վաւերացում եւ պաշտօնանկութիւն , Ուսումնական եւ Տնտեսական եւ այլ ներքին գործոց մասին տեսչութիւնը պիտի վերաբերի կեդր. Տեսուչ Խորհրդին . այսպէս նաեւ Գաւառական Թաղ. Խորհուրդը՝ իւրաքանչիւր իր գաւառին Տեսուչ Խորհրդին հետ յարաբերութիւն պիտի ունենան եւ համարատու ըլլան : Ի բաց առեալ Թաղ. Խորհրդոց պաշտօնին այն մասը , որ եթէ կրօնական է՝ Կրօն . ժողովոյ , եւ եթէ Քաղաքական յարաբերութեան եւ դատական խնդրոց կը վերաբերի , Քաղ. ժողովոյ հետ յարաբերութիւն պիտի ունենան եւ համարատու ըլլան :

Իսկ Գատ. Խորհրդոց ընտրութիւնն ըստ առաջնայն պիտի վերաբերի Կրօն . եւ Քաղ. ժողովոց : Եւ Տեսուչ Խորհուրդը բնաւ այս մասին վերաբերութիւն պիտի չունենայ . մինչեւ իսկ

իր իրաւասութեան ենթարկեալ Հոգաբարձութեանց եւ Թաղ. Խորհրդոց եւ այն՝ մէջ ծագած խնդիրներն երբ իրաւախոնութեան սահմանէն դուրս ելնեն եւ վէճի կերպարանք առնուեն , եւ դատաստանի հարկ տեսնուի , ինքը դատելու չպիտի միջամտէ , այլ պիտի զրկէ Քաղ . ժողովոյ կամ Կրօն . ժողովոյ , որու որ կը պատշաճի . եւ ասոնք ալ կամ իրենք կը տեսնեն եւ կամ Գատ. Խորհրդոց կը յանձնեն : Բայց այս կարգի դատերուն վճռոյն համար կանխաւ տեսուչ Խորհրդոց կարծիքը պիտի առնուի , եւ ապա վճիռը պիտի տրուի : Թէ այս եւ թէ այլ ամէն պարագայի մէջ եթէ անհամաձայնութիւն ծագի , Տեսուչ Խորհրդոց եւ Կրօն . կամ Քաղ. ժողովոց մէջ , Սահմ. 33. յօդուածին ուժովը Ընդհ. ժողովոյ իրաւարարութեան կ'ենթարկուին :

Ըստ այսմ Գատաստանական գործոց մասին 'ի բաց առեալ առանձինն ժողովոյ իրաւասութեան ենթարկեալ դատերը , Քաղաքական ժողովոյ իրաւասութեան ենթարկեալ պիտի ըլլան ոչ միայն ընտանեկան վէճերը եւ Բ. Կրօնէն յանձնարարեալ դատերը , այլ եւ Ազգ. Հոգաբարձութեանց եւ Թաղ. Խորհրդոց մէջ ծագած վէճերը . ժողովրդեան եւ ասոնց մէջ երեւան ելած խնդիրները , ընտրական գործողութիւններէ ծագած կռիւներն եւ յուզմունքները եւ այն :

Այս կերպով Քաղ. ժողովը ազգին քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութեանը եւ արտաքին յարաբերութեանց պաշտօնին հետ կը վարէ նաեւ Գատական գործոց ընդհ. տեսչութիւնը , որոնք իր պաշտօնին ալ կը համաձայնին . զի ասոնք Բ. Կրօն . հետ բանակցութեան եւ անոր միջամտութեանը կարօտ գործեր են :

Հետեւաբար կ'ունենանք .

- 1. Կրօն . ժողով մը՝ կրօնական գործոց պաշտօնէութիւն
- 2. Քաղ. ժողով մը՝ արտաքին եւ գատական գործոց պաշտօնէութիւն :
- 3. Տեսուչ Խորհուրդ մը՝ ներքին գործոց պաշտօնէութիւն .

Երեքն ալ համազօր իշխանութեամբ կարգեալ Ընդհ. ժողովն , ընդ նախադառնութեամբ Ս. Պատրիարքի . եւ Կրօն . ու Քաղ. ժողովները միայն վաւերացեալ Բ. Կրօնէն , իբրեւ անոր հետ յարաբերութիւն ունեցող պաշտօնէութիւններ : Ահա այս քանի մը ղիտողութիւններն են :

որ պատշաճ կը համարինք Պատուարժան Յանձնաժողովոյդ ուշադրութեանը եւ քննութեանը ներկայացնել :

5 Ինտր. 1874

ի Խորհրդարան Ղալաթիոյ

Անդամ Բաղադրութիւն

- ԱՅՐՔՍԱՆ ԽՈՐԱՍՏԱՆՅԱՆ
- ՌԱՄԹՈՂ Մ. ՔՐԻՍՏՈՒՊՈՒՅԵԱՆ
- ՌԱՐՍԵՂ ՀԱՄԱՅԵԱՆ
- ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՐԱԿԷՕՉԵԱՆ
- ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱԿԷՕՉԵԱՆ
- ՅՈՂՂԱՆՆԵՍ ՅԻՒԱՅԵԱՆ
- ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
- ՍՏԵՓԱՆ Գ. Գ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ
- ՔՐԻՍՏՈՍՏՈՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

40. ՎԱՆԱՅ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ

ԵՒ ԱՌԱՋՆՈՐԻԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՆՆԷՆ

Բաղադրութիւն

Կը դիտէ որ.

Ա. Թաղական խորհրդոց պաշտօնավարութիւնը երկու տարի ըլլայ. անգամոց թիւերն Յէն վար, 9էն վեր չըլլան :

Բ. Աշխարհական երեսփոխանաց 3/5 ը կեդրոնէն եւ 2/5 ը գաւառներէն ըլլան :

Գ. ՅՅԴ յօդուածի՝ երեսփոխանաց գէթ 7 աստիճանաւոր անձ ըլլալու պահանջումը անտեղի է :

Դ. Պակասեալ երեսփոխանաց տեղ ընտրութիւնները՝ փոխանակ մինչ տարեգլուխ երկարածքէն, անմիջապէս կատարուին :

Ե. Եթէ կարգաւ գրել չգիտցողը՝ ընտրելէ եւ ընտրուելէ զուրկ ըլլալը՝ առ այժմ, մանաւանդ գաւառաց համար, անկարելի է, գէթ ընտրելութեան եւ ընտրողութեան տարիքները քաղաքացէտ եւ ուսեալ անձանց համար 3 ական տարի ի խոնարհ կարենան զեղչուիլ :

Զ. Քաղաքական ժողովոց կողմէ 2 տեսուչ կարգուին ընտրողական ժողովոց մէջ :

Է. Հաւատար քուէ ստացողաց ընտրելին՝ վիճակը որոշէ եւ ոչ տարիքը :

Ը. Քաղաքական ժողովոյ անդամոց թիւն՝ 7էն մինչ 9 ըլլայ. անգամները վերընտրելի ըլլան :

Թ. Կ. Պօլիս գատ գաւառ մը ըլլայ, գատ նախագահով :

Ճ. Գաւառներն ալ ունենան Ուսումնական, Տնտեսական, Գատաստանական եւ Վանորէից խորհուրդներ :

ԺԱ. Ուսումնական խորհրդոյ անդամակցութիւնը կղերին դէմ գոց չըլլայ :

ԺԲ. Առանց Ուսումնական խորհրդոյ վկայականի դպրատու չըլլայ :

ԺԳ. (Կարծիք մը) Ուսումնական, Տնտեսական եւ Վանորէից խորհրդոց ընտրութիւնները՝ երեսփոխանական ժողովէն ըլլան :

ԺԴ. Կրօնական ժողովոյ անդամոց 3 տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլալու պայմանը վերնայանդամները վերընտրելի ըլլան :

ԺԵ. Վարդապետներն ալ Պատրիարքական ընտրելի ըլլան :

ԺԶ. Իրարու մօտակայ եւ սակաւ կարողութեան տէր վանօրայք՝ միացեալ վանք կազմելով, ի միասին գործադրեն նպատակին :

ԺԷ. Կեդրոնական վարչութիւնը՝ Գաւառական վարչութեանց միջոցաւ կատարէ իր հրահրութիւնը վանօրէից վրայ :

ԺԸ. Վանքերը իսպառ բաժանեալ ըլլան առաջնորդութիւններէն :

ԺԹ. Ազգամարայ կաթողիկոսութիւնը՝ գատ գաւառ մը կազմուի, իր ընդարձակ վիճակներովը :

Ի. Կարողութիւն ունենալով տուրք չվճարողը՝ ընտրութեան մասնակցութենէ զրկուելէ զատ, ուրիշ պատժոյ ալ ենթարկի :

ԻԱ. Մասնաւոր տուրքը Թաղական խորհրդոց մէջ որոշուելէ զատ, Քաղաքական ժողովէն ալ հաստատուած ըլլայ :

ԻԲ. Գաւառական դիւանատանց մէջ գրտնուին, իւրաքանչիւրին՝ իր գաւառի կալուածագրոց պատճէնները :

ԻԳ. Վանօրէից միաբանութիւնը օգնեն, իրենց գտնուած գաւառաց դիւանատանց, ի մասին ազգահամարի եւ Սահմանադրութեան գործադրութեան :

Պարճէն

Թիւ 14

Գերապատիւ Տ. Նիկողայոս Սրբազան Արքեպիսկոպոս Աղասեան, Նախագահ Ազգ. Սահմ. Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ .

Սրբազան Տէր .

1875 Յունիս 1 ամսաթիւով եւ 1 թուահամար նամակաւ կազմարարէք գաւառիս Վարչութեան եւ այլ Ազգ. պաշտօնատարաց թէ՛ Սահմանադրութեան որ եւ է արամադրութեանց փոփոխութեան վերաբերեալ, եթէ ունիք փորձառութեամբ ինչ ինչ դիտողութիւններ, հազորեցէք Յանձնաժողովոյ :

Սոյն շրջաբերականի ազգարարութեան համեմատ՝ մեր նախորդ (հրատարեալ) Գաւ. Քաղ. ժողովն արժան դատուած պաշտօնատարաց հազորեցէն զինի, իւր կողմանէ կարգեց եւս Սահմ. Վերաքննիչ Յանձնաժողովի ընդ նախագահութեամբ Արթ. Պատրիարքական Փոխանորդին, որ յիշեալ կանոնաց վրայ դիտողութիւն ընէ եւ հազորէ իրեն : Մինչեւ Յանձնաժողովը իւր դիտողութիւնքն աւարտեց, նախորդ Գաւ. Քաղ. ժողովը հրատարած՝ եւ մեք գաւառիս երեսփոխանական ժողովոյ ընտրութեամբ նոցա տեղ յաջորդած էինք. վասն որոյ Յանձնաժողովն իւր դիտողութիւնքը մեզ մատոց, եւ մեք զայն ի նկատի առնելով, փոփոխութեան արժանի կէտեր չնշմարեցինք ի նոյն : Ուստի բարեւոք համարեալ յիշեալ դիտողութեանց տետրը նոյնութեամբ Ձերդ բազմափորձ քննադատութեան յուղարկել. մնալով յարգանք ընդ միշտ Սրբազան Տեառնդ .

Վան Առաջնորդարան
18 շեկտ. 1875

Նախագահ
Պարթևաբեկյան Փոխ. Վանայ
ԳՐԻԳՈՐՈՍ Վ. ԱՂՈՒԱՆՅԱՆ

Դիւան Բաղադրութիւն
Փոխ. Արեւնաբեկ
ՄԿՐՏԻՉ Տ. ԱՏՈՄՅԱՆ

Արեւնապետ
Մ. ԳԵՈՐԳ ԿԱՆՅԵԱՆ

Դիւանաբաժնէն՝ Սահմանադրութեան աւելանալէս, Բնիչ Յանձնաժողովոյ՝ Վանայ, Երեւոյացեալ է յիշուի յարուսէ Գեղեցիկէն առ նոյն Տեղական Բաղադրութիւնը ի նկատի առնելով :

Ա. Թաղական խորհուրդ (*)

1. Սոյն խորհրդոյ անդամակցութեանց թիւն, 5 էն վար եւ 9 էն վեր չլինելու բաշխումը՝ օրինաւոր կազմութիւն մըն է ըստ փորձառութեան :

2. Թաղական խորհուրդը իր հաշիւներն ամէն տարի տեղւոյն Ազգ. Տնտեսական խորհրդոյն ներկայացնելու պայմանաւ հանդերձ նոցա շրջանը երկու տարի որոշուի վերընտրելի ըլլալով. քանզի եթէ նոցա շրջանը 4 տարուան միջոցի մը երկարաձգուի, ու նոքա իրենց գործառնութեանց մէջ զեղծմանց ենթարկուած

(*) Մասնաժողովս պատշաճ դատեց Սահմանադրութեան ընկան գործադրական եղանակին հետեւելով, թաղ. խորհրդէն սկսի իր դիտողութիւնքը :

ըլլան, նոցա լուծումը դժուար՝ եւ պարզապէս անվերջանալի խոռովութեանց կամ կուսակցութեանց առիթ կամ ծնունդ տուած կըլլամք. եւ որովհետեւ վերընտրելի ըլինք, եթէ կան փորձառու կամ արժանաւոր անձինք՝ կրնան վերընտրելի ըլլալ, բայց յայտնաւ յայտնի է որ ամէն նորընտիր պաշտօնեայ ժրութեամբ եւ լաւ կը գործէ :

Բ. Երեսփոխանութիւն

1. Կեդրոնին երեսփոխանութեան թիւը քանի որոշուի, Եկեղեցականաց յատկացեալ թիւը մէկընդմիջ առնելով՝ մնացեալ երեսփոխանաց բաշխուած թուոյն 3/5 մասը Պօլսէն եւ իւր արուարձաններէն ընտրուի, 2/5 մասը ընդհանուր գաւառներէն. իսկ գաւառագլխոց նոյնպէս (բայ ի յեկեղեցականաց) երեսփոխանութեան թուոյն 3/5 մասը քաղաքէն եւ իւր շրջակայ գիւղերէն, 2/5 մասը թէմականներէն ընտրուին :

Թէպէտ ընականապէս գաւառներն Կեդրոնին հետ, թէմերն գաւառագլխոյն հետ՝ երեսփոխանութեան թուոց բաշխումը հաւասարաբաժին պէտք էր ընէին մէջերին, բայց որովհետեւ սոքա ամէնը աստիճանաբար մէկն քան զմիւսն առաւել արամադիր են Ազգային Սահմանադրութեան գործադրութիւն, եւ գէթ նախնական դատարարակութիւն ի նոսա աւելի հաշուով ընդհանրացած է, վասնորոյ օրինաւոր եւ ճշմարիտ կթուի այս բաշխումը :

2. Երեսփոխանական ժողովոյ ընտրելեաց մէջ, Պօլսոյ թաղերէն գէթ 7 աստիճանաւոր անձի պահանջումը (ըստ ՅՅ յօդ. Սահմ.) ըստ մեզ անտեղութիւն է, վասնզի քանի որ քուէարկութիւնն զաղտնի է, մը թաղն կամ մը ժողովուրդն կարելի է այդմ հարկադրել :

3. Երեսփոխանութեան 1/5 մասը 2 տարին անգամ մը վերանորոգուելու պայմանաւ նոցա շրջանը տեւողական ըլլայ, քանզի երբ 10 տարիէն բոլորովին լուծուի, թերեւս վերստին ընտրութեան դժուարութիւններ ծաղին, հետեւաբար Ազգն անիշխանութեան մէջ մնայ :

Եւ թէ (ըստ ՅՅ Յօդ. Սահմ.) վախճանեալ կամ հրատարեալ երեսփոխանաց յաջորդներու ընտրութիւնը՝ տարեգլխոյն երկու ամիս մնալուն յետաձգուելու փոխարէն, անմիջական ընտրութեան ձեռնարկութիւնը՝ գործոց անմիջական շարունակութեան ապահովութիւն մ'է :

Գ. Ընդհանրական և բարեփոխում

1. Չեք Մասնագործը Ընդհանուր ընտրելեաց մասին հասակի նկատմամբ օրինաւոր կ'դատէ Սահմանադրութեան տրամադրութիւնը՝ (այն է 50 տարին լրացնող անձը ընտրելի ըլլալ) բայց զիտողութիւն մը կ'յաւելու — բացառութիւն մը համարուի՝ այդ թուէն ի խոնարհ 5 տարի աստիճանաբար այն (*) անձանց համար որոց ուսեալ կամ քաղաքագէտ ըլլալին ընդհանրութեան կարծիքով վկայուած ըլլայ: Իսկ ընտրող ըլլալու որոշեալ տարիներէն (այն է 25 տարին) նոյնպէս 5 տարի ի խոնարհ բացառութիւն համարուի այն երիտասարդաց համար, որք գէթ նախնական դաստիարակութիւն ստացած են, եւ զիտեն ընտրութեան կամ ընտրելիութեան կոչումը կամ սկզբունքը:

Թէպէտ աւելի ազէկ կըլլար որ մի միայն նախնական դաստիարակութիւն առնողներն քուէարկութեանց մասնակցէին, կամ գէթ կարգաւ եւ ըստ բաւականին զրել չգիտցողներն գուրկ մնային յայնմանէ, բայց մեր ազգի այժմեան դրութեան անսպաստաւոր է, վասն զի քանի որ Տաճկաստանի մէջ Ազգային մեծամասնութիւն կազմողներն գաւառներն են, եւ գաւառացւոց ամենամեծ մասը կարգաւ զրրելէ գուրկ են, ուստի եւ ազգին մեծագոյն մասը կարգաւ զրել չգիտցողներ, եթէ Սահ. օրինաւորութեան սկզբունքը ձայնից մեծամասնութիւնն է, հետեւապէս ազգին մեծագոյն մասը ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքէն մերժելը օրինաւորութիւնն է, եւ այսպիսեալ շատ յուսալի է որ գեղամակին Ազգ. տրոց մասնակցելու, ուստի եւ մեծ հարուած այնմ. . .

2. Թէ Երեսփոխանական ընտրութեանց թէ թաղ. խորհրդոց պատահած ընտրութեանց կամ քուէարկութեանց հսկող ըլլալու համար, պատշաճ է որ 2. Տեսուչ կարգուի Քաղաքական ժողովոյ կողմէն Ընտրողական ժողովոյ մէջ, փորձը մեզ ուսոյց որ այս զգուշութեամբ նուազ ապօրինաւորութիւն կը պատահի:

3. Քացարձակ առաւելութեամբ երկու հաւասար քուէ ստացողներուն փոխանակ երկուսուսու ընտրելի համարելու վիճակի ընտրութեան

(*) Սոյն անձանց կարգէն կրնան համարուիլ օգտակար գրեանց հեղինակներ, վկայեալ բժիշկներ, ազգային կամ քաղաքացիներ, վկայեալ ուսումնականներ, գլխորդ գիտաւոր ուսուցիչք, եւ այլն:

ձգուի երկուքէն մէկին ընտրութիւնը, վասն զի քանի որ գաւառներու մէջ տարիներ որոշող վաւերականութիւն կամ արձանագրութիւն չառ տեղ չյուսացուի յառաջուանէ անտի, հետեւապէս անսպացոյց ո՞ր մէկին երկուքոյն լինելը, նա զի տարիքը արժանիք չէ կարող կըշռել:

Դ. Քաղաքական Ժողով

1. Քաղաքական Ժողովոյ անդամներն լաւ է որ 7 — էն մին 9 թիւը կազմեն եւ վերընտրելի ըլլան նա մանաւանդ Գաւառաց մէջ փորձառութիւն եւ հմտութիւն ունեցող անձանց թիւը նուազագոյն ըլլալուն բնականապէս այդ պիտի հետեւի:

Ե. Կ. Պօլիտ. Տեղակ. Վարչութիւն

1. Կ. Պօլիտ. ալ իբրեւ գաւառ մը իր ներքին գործոց անօրէնութեան համար, Տեղական մասնաւոր Վարչութիւն մը ունենայ հանդերձ Նախագահ մը որպէս զի Կեդ. Վարչութիւնն ընդարձակ միջոց ունենայ, Ազգին ընդհանրութեան կենսական խնդրոց լիուլի ուշադիր ըլլալու:

2. Մասնախորհուրդ

1. Գաւառացի լիւրերն նաեւ ունենան, Ուսումնական, Տնտեսական, Վանական խորհուրդներ, որոց քուէարկութեամբ ընտրութիւնք տեղւոյն Քաղ. ժողովով կատարուելէ զինի՝ յատուկ Տեղեկագրեր ուղղէ ի ձեռն Ս. Պատրիարքի առ իւրաքանչիւր իր յատուկ Կեդրոնական Մասնախորհուրդն ի վաւերացումն, այս Մասնախորհուրդներն Տեղական Վարչութեան համարատու մնալով, հաղորդակցութիւն ունենան իւրաքանչիւրն իր համարուն Կեդրոնական Մասնախորհրդոյն հետ, եւ իրենց միջոցաւ ի գործ դնեն գաւառաց մէջ նոցա ամէն մէկ անօրէնութիւններն:

2. Նաեւ ունենան Գատաստանական Խորհուրդ մը, Տեղական Վարչութեանն ընտրուած ու վաւերացած է առ այն պատասխանատու:

3. Ուսումնական խորհրդոյ անդամակցութիւնը՝ կղերից դէմ սահմանափակ չըլլայ, այլ անխտիր բաց լինի արժանաւորաց, քանզի Կրօնն դաստիարակութեան հիմն կը համարուի, մանաւանդ մեր նկատմամբ որ լոկ Կրօնական ազգ մի եմք. եւ ՚ի նախնեաց անտի կղերք անխտիր Ը. աշխարհականաց ձեռք տուած են Ազգ. զարգացման եւ յառաջադիմութեան:

4. Առանց Ուսում. Խորհրդոց զիտողութեան կամ վկայագրին՝ առանց ուսուցչաց արժանաւորութիւնը վաւերանալու՝ Ազգային վարժարանաց մէջ մուտ չունենան վարժապետք:

(Կարծիք մը). Ուսումնական, Տնտեսական, Վանական խորհրդոց պաշտամանց մեծ կարեւորութիւնը՝ (այն է դաստիարակութեան մահու եւ կենաց խնդիրը, անտեսագիտութեան ամենամեծ շահերը, եւ վանքերու այժմեան ամենացաւալի դրութիւնը ու նոցա 3—4 եւ առ նուազն 1 ժամուան տարածութեամբ հողային կալուածոց հարստութիւնն՝ ուրիշ ստացուածքներն ու եկամուտներն) նկատողութեան առնելով՝ նոցա ընտրութեանց մեծ կարեւորութիւն մը ընծայելու մտք, մէջերնիս խորհողներ եղան, որ սոցա ընտրութիւնը Երեսփոխանական ժողովէն կատարուի, ոչ թէ առանձինն որոշ որոշ Ազգ. Վարչութեան կերպարանք տալով, այլ դարձեալ առ Քաղաքական Ժողովն յարաբերութիւն ունենալով եւ նոցա համարատու մնալով. սակայն կարծեաց անհամաձայնութիւն լինելուն՝ որոշմանց կարգ չանցաւ:

Ե. Կրօնական Ժողով

1. Կրօնական Ժողովոյ անդամակցութեան համար, 5 տարւոյ ձեռնադրութեան միջոցի մը պահանջին մէջ, արժանապատուութեան զրրկանք մը կընշմարուի, միանգամայն անմիջապէս վերընտրելի չըլլալին (ըստ 24—26 յօդ. Սահմանադրութեան):

Ը. Պատրիարքութիւն

1. Կարենան Պատրիարքական ընտրելի ըլլալ՝ այն ամէն կուսակրօն եւ այրի Եկեղեցականք, որ թէպէտ տակաւին Եպիսկոպոսական էջնանութիւն չունենան, բայց իրենց Եկեղեցական աստիճանին մէջ, անձնական արժանեօք կամ բարձր տաղանդներով Ազգին համարումն զբաւած ըլլան:

Թ. Վանօրայ

1. Վանօրէից արգի դրութիւնը՝ նուազ բացառութեամբք, ամէնն ալ Ազգին օգտին չծառայելէն զատ, ծուլարան ըսենք նէ, չենք մեղանչէր. ուստի քանի որ Ազգ. Սահմանադրութիւնը՝ իւրաքանչիւր վանօրէից համար, յատուկ հիւանդանոց, ընծայարան եւ ըն. ունենալ կը տրամադրէ, եւ որովհետեւ իւրաքանչիւրն առանձինն այդպիսի ձեռնարկութիւններ ընել անբաւա-

կան են, (այսինքն՝ բժիշկ, խնամակալ, պահնորդ եւ այլն, ամէն կատարելութեամբ լի), ուստի այնպիսի ձեռնարկութիւններ յաջողուանելու համար, գաւառի մը մէջ գտնուած վանօրայք՝ ձեռնհասութեան չափով միանալով մէկ կամ երկու տեղ հիւանդանոց պատրաստեն. ուր վանական միաբանութեանց մէջ պատահած տկարներն խնամուելէ զինի, մասնաւորապէս նոյն գաւառին մէջ գտնուած անխնամ հիւանդներն, խելագարներն եւ այլն եւս հոգացուին:

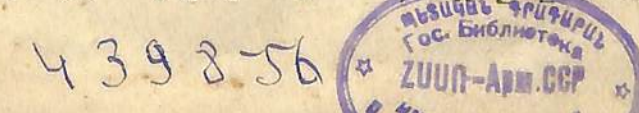
Նոյնպէս ընծայարանի համար եւս, այն վանօրայք՝ որ առանձինն ունենալու անձեռնհաս են, դարձեալ ՚ի մի գալով՝ յարմարաւոր վանքի մը մէջ ընծայարան մը պատրաստեն հասակաւորաց համար. իսկ նորատի, որք եւ անխնամ մանկոտներ եթէ ըլլան, ժառանգաւորաց զըպրոց մը հիմնարկուի առանձինն վանքի մը մէջ (*): Այս դրութեամբ մեծ յաջողութիւն կը յուսացուի յառաջադիմութեան, հետեւապէս եւ վանօրայք այսպիսեալ կը յուսացուի, որ պիտանաւորութեան գրից մէջ մտնան:

Ժ. Վանօրայութիւն

1. Իւրաքանչիւր վանօրայ միաբանութիւնք կ'ընտրեն իրենց վանահայրը. պէտք է որ միաբանութիւնը՝ ընտրելեաց ցանկ մը ներկայացընէ՝ նոյն գաւառի Վարչութեան Խառն ժողովոյն (ուր ինքն կը գտնուի), նոյն Վարչութիւնը տեղւոյն Վանական խորհրդոյն նոյն ցանկի նկատմամբ ունեցած կարծիքն առնելէ ըզկընի, իր ազատ զիտողութեամբ հանդերձ վերադարձնէ առ միաբանութիւնն ՚ի քուէարկութիւն. միաբանութիւնն՝ այս զիտողութեան կամ սրբազրութեան բովէն անցած ցանկին վերայ իր ընտրութիւնը կատարելէն զինի, դարձեալ նոյն գաւառի Վարչութեան ՚ի ձեռն՝ Կեդրոնական Վարչութեան ուղղէ ՚ի հաստատութիւն:

Սահմանադրութեան ընթացքը՝ զվանօրայս ազատ կը կացուցանէ Գաւառաց զիտողութիւններէն կամ իրաւասութեանէն, եւ միայն Կեդ. Վարչութեան կը վերապահէ զայնս: Կեդրոնն՝ ինչպէս կրնայ բարեօք հսկել կամ վերահաս ըլլալ նորա արարքներուն, եւ ուղղակի համար առնել, քանի որ այսչափ ծովու եւ ցամաքի

(*) Ընծայարանի ու նորատի մանկանց գլխորդ տարրը ունեւորակ չէ, սլլ անհամայն տարածախնութեանց տեղի չտալու համար:

Պարծէն .

Թիւ 62

Գերապատիւ Նախագահ Սրբազան Հայր , եւ Մեծապատիւ Անդամք Ազգային Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ .

Ըստ 99 երրորդ յօդուածոյ Ազգային Սահմանադրութեան , Սահմ. Վերաքննիչ Յանձնաժողովը՝ Երեսի. Ընդհ. ժողովէն կազմուած ըլլալով՝ եւ ժողովը վերաքննելի կէտերուն փոփոխութեան հարկը Ազգային պաշտօնատարաց փորձառութեանը վրայ հիմնելով Նրջաբերականն ձեռքերնին հասած թուականէն մինչ երեք ամիս իրենց գիտողութիւնը յայտնելու վերաբերեալ , համար 1. եւ 1 յունիս 1875 թուականով , Ազգային համայն պաշտօնատարաց , այսինքն Առաջնորդաց : Վանահարց , եւ բոլոր ժողովոց ատենապետաց ուղղեալ չըջաբերականին , ինչպէս մէյմէկ օրինակ տեղոյս Առաջ. Տեղապահին եւ կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց Ատենապետաց , նմանապէս մէկ օրինակ մ'ալ , իբր մին ի պաշտօնատարաց , ինձ ուղղեալ չըջաբերականն , Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հօր նամական յունիս 19 ին ստացայ , եւ ըստ հրամանի Պատուարժան Յանձնաժողովոյդ , իմ գիտողութիւնքս կը յայտնեմ ի ներքոյ :

Ա. կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց անդամոց թիւը՝ փոխանակ 24 եւ 36 երրորդ յօդուածոց համեմատ 14 կամ 20 ըլլալու , կեդրոնականին անդամոց թիւը 12 եւ Գաւառականին անդամոց թիւը 5—7 ըլլայ . եւ կեդրոնական միւս Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց անդամոց թիւը 5—7, եւ Գաւառական Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց անդամոց թիւը 5—5 ըլլայ՝ ըստ իմ կարծեաց բաւական է . Գաւառական Վարչութեանց պաշտօնները ամփոփել , եւ պաշտօնէից թիւը նուազել պէտք է , որ եթէ մէկը հրաժարելու ըլլայ անոր տեղ ուրիշ արժանաւոր ընտրելի գտնուի :

Բ. Քաղաքական ժողովոյ անդամոց ընտրութիւնը ըստ 37րդ յօդուածոյ Ընդհ. ժողովոյ գաղտնի քուէարկութեամբ պիտի կատարուին , այս կերպով հաւանապահաբար իրերաց հակառակ եւ անհամաձայն անձինք ընտրուելով եւ աւսօգուտ ինքրոց վրայ անգամ վիճելով Ազգային կարեւոր գործերը երեսի վրայ կը մնան . վասնորոյ եթէ արժան գատուի , նախապէս նախագահն ու Ընդհ. ժողովոյ ղեւանը , Քաղաքական ժողովոյ ղեւանի անդամոց համար

ընտրելեաց ցուցակ մը պատրաստէ , եւ Ընդհ. ժողովոյ ներկայացուցէ , որ գաղտնի քուէարկութեամբ ղեւանի անդամները ընտրուին . ասոնք ընտրուելէն յետոյ՝ Նախագահին հետ Խորհրդակցելով իրենց անդամակցելեաց համար երկրորդ զատ ընտրելեաց ցուցակ մը պատրաստեն , եւ դարձեալ Ընդհ. ժողովոյ ներկայացուցեն , որ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրութիւնն կատարուի :

Գ. Ընտրելու իրաւունք ստանալու համար ըստ 66 երրորդ յօդուածոյ՝ 25 տարին լրացուցած , եւ ընտրելի ըլլալու համար ըստ 68 երրորդ յօդուածոյ՝ 50 տարին լրացուցած պիտի ըլլան . տղայք ըստ մեծի մասին 14 կամ 16 տարեկան հասակնուն մէջ նախնական դաստիարակութիւնն ստացած վարժարանէն կ'ելլան , եւ արհեստից ու առեւտրական գործերու մէջ կը մանան , մինչեւ 3 կամ 9 տարի , կրնան Ազգային գործոց՝ եւ թաղին մէջ գտնուող անձանց վրայ տեղեկութիւն եւ զաղաբար ստանալ . վասնորոյ ըստ իմ կարծեաց , փոխանակ 25 ի 25 եւ փոխանակ 50 ի 28 տարիքն պայման որոշելու է :

Դ. Ըստ 86րդ յօդուածոյ մեծագոյն մասամբ ատեան կը բացուի . մեծագոյն մասն ունենալու պատճառաւ Ազգային ժողովոց կուրուսած թանկագին ժամանակն եւ հետեւապէս Ազգին վնասն յայտնի ըլլալուն , ասոր դարմանն խորհելու պէտքը խիստ զգալի եղած է . վասն որոյ եթէ արժան է՝ ժողովին Նախագահը Ատենապետը եւ Ատենապետը ներկայ ըլլալուն ատեանը բացուի , եւ երբ ժողովը նոյն օրը մեծագոյն մասն չունենայ , ներկայից ձայնից առաւելութեամբ խնդիրը առժամանակեայ որոշուի , եւ նոյն օրուան խնդիրը եւ որոշումը Նախագահին կողմանէ բացակայ գտնուող անդամոց ծանուցուի , միայն այն կամ ոչ պատասխանաւ կարծիքն առնուի . եւ երբ ներկայ գտնուող անդամոց թուոյն վրայ՝ բացակայից միջէն մեծագոյն մասն գոյանալու չափ թուով հաճութիւն տուող ըլլայ՝ իբր ներկայ մեծագոյն մասամբ որոշուած համարելու է . զորօրինակ ժողով մը 12 անդամէ բաղկացեալ ըլլայ եւ նոյն օրը միայն 5 ին ներկայութեամբ խնդիր մը առժամանակեայ որոշուի , Նախագահը բացակայ գտնուող 7 անդամոց պիտի ծանուցանէ , որոցմէ եթէ երկուքն ալ նոյն որոշումն ընդունին իբր ներկայ 7 Անդամոց որոշումն համարելով պիտի գործադրուի . իսկ եթէ բացակայ եօթն անդա-

մոց ամենքն ալ « ոչ » պատասխանեն , պէտք է որ իրենց գիտողութիւնն կանխաւ հաղորդեն եւ յաջորդ նստին ներկայ գտնուին , եւ եթէ բացակայից գիտողութիւնքն տկար՝ կամ իրերաց հակառակ են եւ յաջորդ նստին ալ ներկայ չը գտնուին , այն ատեն եթէ խնդիրը կարեւոր եւ ստիպողական է , առջի որոշումն մեծագոյն մասամբ որոշուած համարելով գործադրութեան յանձնուի : Վերոյգրեալ կերպը՝ մեծագոյն մասն գոյանալու դժուարութիւնն թեթեւցունելու համար , իբր միջոց մը գրեցի . քաջայոյս եմ որ բարեխորհուրդ Յանձնաժողովը աւելի օրինաւոր կերպ մը պիտի գտնայ . եւ ուրիշ պէտք եղած կանոններն ալ Ատենական կանոնաց մէջ գրել արժան պիտի դատէ :

Ե. Ահնայ գաւառին մէջ ըստ 90րդ յօդուածոյ օրինաւոր տուրք հաստատուած չէ , եւ Առաջնորդի եւ Առաջնորդարանի ծախքերը եւ կեդրոնական սնտուկին տուրքը (մուգաթան) մինչեւ հիմակ շատ դժուարութեամբ եկեղեցիներէն կը տրուին , եւ առաջնորդէն ի զատ թուշակաւոր ղեւանապետ մը Գարու քեահասի եւ եասախճի մը պէտք է . ասոնց չի կենալը Գաւառական վարչութեան ինչ աստիճան դժուարութիւն տալը յայտնի է , եւ ինչպէս Ահնայ հաւանականաբար շատ գաւառաց Առաջնորդարաններն ալ այս խղճալի վիճակին մէջ են . վասն որոյ օր առաջ ազգային տուրքը պէտք է հաստատուի՝ արքունական տրոց հաշուով եւ տրոց հաւաքումը գիրացնելու համար եթէ կարելի է կառավարութիւնն իր օգնութիւնն չպիտի խընայէ , եւ եթէ Ազգայինք դարձեալ վճարել չուզեն այն փոքրիկ գումարը , որ Ազգին պատուոյն եւ յառաջագիւտութեանն համար է՝ տրոց գումարին կամ մնացորդին ցուցակը տեղական կառավարութեան յանձնուելով անոր ձեռք կամ անոր հրամանաւ հաւքուելու է :

Զ. Ազգային պաշտօնատարաց եւ ժողովրդեան համար պէտք եղած պատժական եւ վարձատրական օրէնքներ որոշուած ու գրուած չեն . այլ ժողովները ի հարկին որոշելով կը գործադրեն , ըստ իմ կարծեաց աւելի աղէկ կ'ըլլայ որ , կրօնական եւ ոչ կրօնական յանցանաց համար արժան դատուած պատիժները եւ հաւատարիմ ծառայութեանց փոխարէն պէտք եղած բարոյական վարձատրութիւնք որոշուին , եւ ինչպէս յայտնի է , Ազգային պաշտօնատարաց մեծագոյն մասը՝ որք առանց թոշակի են , պատասխանատուութիւննին թոշակաւորաց հա-

ւասար է . եւ մինչդեռ ասոնց աշխատութիւնը նիւթապէս փոխարինել կարող չ'է Աղղը . պէտք է որ այսպիսիք գէթ բարոյապէս վարձատրուին :

Է. Ըստ 99րդ յօդուածոց Սահմ. հիմնական սկզբունքը անփոփոխելի է . բայց Բ եւ Գ յօդուածները , որք ըստ իմ կարծեաց Աին յօդուածոյն այսինքն պարտուց եւ իրաւանց բացատրութիւնքն են եւ անոնց սահմանները կը դրձեն , ժամանակ յետոյ երբ ատենուի թէ այս յօդուածոց այն ինչ կէտին գործադրութիւնը զԱղղը կը վնասէ՝ անփոփոխելի մնալով պիտի շարունակուի արդեօք . վասն որոյ եթէ կարելի է՝ ապագային մէջ գէթ ասոնք Ազգին կամացը յանձնուին :

Ահա վերոյգրեալ 7 յօդուածոց մէջ յայտնի եղեալ կերպիւ Սահմանադրութեան վրայ իմ գիտողութիւնս յայտնեցի , իսկ Երեսի. Ընդհ. ժողովոյ անդամոց թուոյն , Պատրիարքաց ընտրութեան եւ հրաժարման վրայ , եւ այլ եւ այլ յօդուածոց վրայ գիտողութիւն մը չըբի , մինչեւ իսկ կեդրոնական Քաղ. ժողովին ծանրաբեռնեալ պաշտօնը թեթեւալով աւելի օգտակարաց գոյնն խորհելու համար , իբր օգնական պէտք եղած Գաւառական եւ Տեղական Մասնաժողովի մը կազմութեան վրայ անգամ չգրեցի . վասն զի՝ անոնք աւելի կեդրոնական Վարչութեան վերաբերեալ ըլլալուն , Յանձնաժողովը կրնայ ի մօտոյ գիտել եւ օգտակարն ընտրել , քաջայոյս ըլլալով որ Երեսի. Ընդհ. ժողովը՝ ներկայանալի Սահմանադրութեան ծրագիրը վերաքննութեան բովէն անցունելով իւր իմաստուն խորհրդածութեամբ բարեխոն Յանձնաժողովոյդ աշխատութիւնը պիտի պսակէ :

Կը խնդրեմ բարեհաճի ներել Յանձնաժողովը , որ քանի մը տողով գիտողութեանցս նըպատակն բացատրելով խօսքս վերջացունեմ , եւ ինչպէս որ վերոյգրեալ գիտողութեանցս մեծագոյն մասը կեդրոնական եւ մասնաւոր Գաւառական Վարչութեանց կազմութեան եւ ղեւութեան համար կը նկրտի , նոյնն կը կրկնեմ թէ կեդրոնական եւ մասնաւոր Գաւառական վարչութեանց հաստատուն եւ շարունակելի կերպարանք մը տալ ու ասոնց ընթացքը ղեւրայնել պէտք է . եւ երկրորդ , Աղղը՝ գաւառաց Ազգային Վարչութեանց նախագահելով կառավարելու կարող քաղաքապէտ եռանդուն եւ մաքրաբարոյ Առաջնորդաց եւ Ազգային երկսեռի մանկոիքը ժամանակիս պահանջած ուսմանց ու բարոյականութեան մէջ կրթելու կարող Ազգասէր եւ բարեբարոյ դաստիարակաց

պէտք ունի, եւ դժբաղդաբար՝ այս երկու ամենակարեւոր եւ օգտաշատ պաշտօններու համար բնատուած պաշտօնեայք կարի սակաւութիւն են. ուստի պէտք է որ կեդր. Վարչութիւնը Առաջնորդ եւ Վարժապետ հասցունելու ջանքն կրկնապատկելու չնորճ ընէ: Ազգասէր Տեառք, երբ Ձեր ամենակարեւոր եւ Ազգօգուտ պաշտօնն աւարտելով Սահմանադրութեան ծրարագրոյն հետ պէտք եղած տեղեկագիրն ալ Երեւոյ: Ընդհ. ժողովոյ մատուցանէք՝ կը խնդրեմ որ եթէ արժան դատէք, վերջգրեալ երկու պէտքըն ալ ՚ի նոյն յիշելու չնորճ ընէք:

Ձեր ազգասէր Տեառքդ իմ խորին յարգանքըս մատուցանելով.
 'ի 27 օգոստ. 1875 Ակն
 Առաջնորդարան Հայոց
 Մնամ Ազգային յառաջադիմութեան անձկացող.

Արեւադար Ա. Մ. Գ. Կ. Կ. Կ. Կ.
 Ընդհ. ժողովոյ Ակնայ
 ՅՈՎ. ՍԵՓ Կ. ՃԱՆՆԵԱՆ

6. ԵՒԴՈՎԻՈՅ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Բռնադատութիւն.

Կը դիտէ թէ՛

Ասկից առաջ Ազգային Սահմանադրութիւնը հարուածուած ու վտանգուած, եւ Եւզովիոյ մէջ Սահմանադրապէս կազմուած ժողովներն առանց Նախագահի մնացած եւ կըրօնական ժողովոյ երկամեայ շրջանը անցեալ մայիս 1 ին (1875) լրացած, եւ համարառու եւ ընտրող ժողովը կայուն չըլլալուն համար, իրենք ալ տարտամ մնացած ըլլալով, Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ ուղղած շրջաբերականը՝ Եւզովիոյ մէջ ձայն չունի, հետեւաբար ուրիշ դաւառաց եւ Կ. Պոլսոյ կեդրոնական ժողովոց ըրած եւ ընելիք նկատողութիւնքն իրենք եւս մեծարելի կը համարին:

Պարճէն.

Ամենապատիւ բարձր Սրբազան Տէր.

Ազգ. Սահմանադրութեան վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ համար 1 եւ յունիս 1 թուականաւ առ ամենայն Ազգ. պաշտօնատարս ուղղած շրջաբերականին մէկ օրինակն ալ, իբրեւ մի՛ յետին պաշտօնատարաց, առ մեր կրօնական ժողովն ուղղուած ըլլալով, հանդերձ բարձր հրամանա-

նադրով մեծի Տէրութեան Ձեր, ժամանած էր ՚ի նոյն յունիս 27, որ կը յիշեցունէր մեզ, որ եթէ Ազգ. Սահմանադրութեան որ եւ է տրամադրութեանց փոփոխութեան վերաբերեալ նկատողութիւն մի ունիմք, շրջաբերականին ժամանած օրէն երեք ամիս վերջը անյապաղ դպատասխանին փութացունեմք:

Արդ բարեխնամ Տէր, ըստ մեզ՝ Ազգ. Սահմանադրութիւնն իւր հիմնական սկզբանց նկատմամբ որ բոլոր բարութիւն կը պարունակէ, այսինքն՝ Բնական, Բարոյական, Կրօնական, Ուսումնական, Ազգասիրական եւ այլն եւ այլն, իբրեւ հինգերորդ հատոր մի Ս. Աւետարանի ճանչուած է, եւ համոզուած եմք որ տառապեալ Ազգիս միայնակ կեցուցիչն է. այդ փրկարար էակին լուսափայլ աստղը՝ երեքտասան տարի առաջ իր ծնած օրէն քանի մը տարի վերջը՝ Եւզովիոյ հորիզոնին վրայ ալ ծագած ըլլալով բաւական երկրպագու ունեցաւ: Ազգն իւր առաջնաքայլն ուղղութեան շաւղաց մէջ ձգած էր, եւ մինչդեռ ապագայ բարիքներ կը յուսացուէր, դժբաղդաբար բաւական ժամանակ կայ որ այն աստղը մեր աչքերէն ծածկուած է. նորածին էակն ալ, Բեթլեհեմի մանկանց կոտորածին չմասնակցելու նկատմամբ զինքն մայրաբար տածողին հետ մէկտեղ Եւզովիոյ սահմանէն խոյս տուած է. որով Սահմանադրապէս կազմուած ժողովներն ալ առանց Նախագահի մնալով ունեք վնասած եւ ոմանք հրաժարած են. մեր կրօնական ժողովոյ երկամեայ շրջանն ալ մայիս 1 էն լրացած ըլլալով, ո՛չ համարառու կայ եւ ո՛չ նոր ժողով մը ընտրող, ուստի այնպէս տարտամ կեցած եմք. այսու ամենայնիւ Ազգ. Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ ուղղած շրջաբերականը Եւզովիոյ մէջ ձայն չունի առ այժմ, քանի որ նոյն ինքն Սահմանադրութիւնն վտանգահոծ է. հետեւաբար ուրիշ դաւառաց կամ լաւ եւս Կ. Պոլսոյ կեդրոնական ժողովոց ըրած եւ ընելիք նկատողութիւնքն մեզ եւս մեծարելի համարուած են:

1875 օգոս. 28. յԵւզովիս:

Մնամք ի. ծառայք.

Ի դիմաց Կրօն. ժողովոյ Հայոց Եւրոպիոյ	
Արեւադար	Արեւադար
ՅՈՎ. ՍԵՓ ԳԱՂԱՆՅԱՆ	ՅՈՎ. ՍԵՓ ԳԱՂԱՆՅԱՆ
ՓԱՆՈՍԵԱՆ	ՀԱՍ. ՃԵԱՆ

7°. ԵՒԴՈՎԻՈՅ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՒ ՔՈՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԷՆ

Բռնադատութիւն.

Կը դիտեն ինչ որ կրօնական ժողովը դիտած է, բայց տարբեր ոճով մը, որ նկատողութեան արժանի է:

Պարճէն.

Ամենապատիւ Վեհափառ Տէր

Ազգային Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ խորհրդարանէն ելած շրջաբերականաւ Յունիս 1 ամսաթուով յուղարկեալ Հրամանագրերնիդ կը պարտաւորէ զմեզ Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը մեր նըշմարած դիտողութիւնը յայտնել: Ուստի խոնարհաբար կը յայտնեմք թէ՛ մենք Սահմանադրութեան մէջ ամբողջ յօդուած մը սպակաս ըլլալ կը նշմարենք փորձով, սա հետեւեալ կէտին վրայ թէ՛

Երբ Առաջնորդական վիճակի մը մէջ Պատրիարքարանէն եկած հրահանգներուն երկիրդաւի ահնածութեամբ միտ դնելով, եւ կէտէ մը չչեղելու վախով ըստ օրինի եւ կանոնի ժողովներ կազմուին եւ հաստատուին, եւ ամէն Ազգ. գործերը օրինաւոր կարգով եւ կանոնով տեսնուի սկսին, մէյմըն ալ բռնաւոր իշխանք անտեղի զրպարտութեամբ, առանց քննութեան եւ դատի, կառավարութեան բռնութիւնը յառուցանելով զամէն օրէնք եւ ժողով եւ Գարոց տապալեն, կործանեն, ցրուեն եւ իրենց բռնութիւնը օրէնքին տեղը դնեն, ասոր վրայ Առաջնորդ եւ ժողով եւ ժողովուրդ (որք զօրէնս սիրեն) աղեկտուր բողոքներով եւ յուսահատ աղաղակաւ առ Պատրիարքարան դիմեն, իսկ Պատրիարքարանի Վարչութիւնը զայս անօրէն բռնութիւնը բառնալ եւ օրէնքը հաստատ տեղը բերել կամ չը կրնայ կամ թէ չընէ՝ այն ատեն, այդ վիճակին մէջ եղած Առաջնորդը եւ ժողովները եւ ժողովուրդը ամէն օրէնքէ եւ իրաւունքէ ձեռնթափ եղեալ եւ կեդրոնական Վարչութեանը պաշտպանութենէն զրկեալ գտնուելով, ինչ պիտի ընեն եւ մեր պիտի դիմեն:

Աս կէտին վրայ Սահմանադրութեան մէջ զատ յօդուածով որոշակի հրահանգ մը տալ կը խնդրենք, եւ մնամք Ազգին կամակատար.

1875 Օգոստոս 9 յԵւզովիս

Արեւադար Ընդհ. ժող.	Արեւադար Գաղ. ժող.
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՐՈՒՆՆԵԱՆ	ՅՈՎ. ՍԵՓ ԱՐԳԱՐԵԱՆ

8. ՍՂԵՐԴԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԷՆ

Բռնադատութիւն.

Կը դիտէ որ՝

Ա. կեդրոնական կրօնական ժողովը ըստ իր պարտաւորութեան, Սահմանադրութեան 357 յօդուածին համեմատ, եկեղեցականաց ներկայ վիճակին բարելաւութեան մասին՝ հարկ եղած կանոնագիրը՝ օր յառաջ պէտք է շինէ:

Բ. Լոկ հրամաններ եւ սպառնական գրքեր զրկելով անկարելի է որ օրինաւոր Վարչութիւն հաստատուի ֆրոնտաօմնի մէջ. ժամանակը միայն կարելի կրնայ ընել:

Պարճէն.

Գերապատիւ Սրբազան Հայր, Նախագահ Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ.

Ձեր 1 յունիս 1875 թուականով տրուած եւ առ նուաստութիւնս մեր զրկուած շրջաբերականի միջոցաւ, պէտք եղածին չափ հարկաւոր տեղեկութիւններ տալէն յետոյ, պատուէր տուած էք՝ «եթէ ունիք մինչեւ ցայժմ նշմարուած դիտողութիւններ, օր յառաջ զանոնք Յանձնաժողովիս հաղորդել բարեհաճիք»: Հիմակու հիմայ եթէ ընդունուի նէ մեր դիտողութիւն՝ մէկ մը Սահմանադրութեան 35 յօդուածի վրայ է, որուն մէջ կըսուի թէ՛ «կրօնական ժողովը կանոնագիր մը պէտք է շինէ եկեղեցականաց... վիճակին բարելաւութեան եւ այլն»: Վասն զի ըստ մեր կարծ եւ տկար դատողութեան Սահմանադրութեան կանոններու բուն նպատակն այն է, որ Ազգին հոգեւոր եւ մարմնաւոր վիճակը բարելաւութեան մէջն ըլլայ. եւ ինծի կը թուի թէ՛ բարելաւութեան բղխելու աղբիւր մ'ալ անոր գործադրութիւն է. այսինքն յառաքելոց սրբոց եւ յերջանիկ հայրապետաց զրուածներէն ծագեալք մ'ընելով անկարգութեանց առաջը առնելու համար կանոն մը շինուի, զի Ազգի տուն աւրող անկարգութեան հեղեղ մ'ալ այն է, որ դաս մ'եպիտակոսներ առանց կանոնական հրամանի եւ ժողովրդոց հաճութեան, կ'առնեն զարծաթ եւ զտպէսն եւ զանիրաւն, զարբեցողն, զանօրէն եւ զծոյն կը ձեռնադրեն եւ կը ձգեն ՚ի մէջ ժողովրդեան իբրեւ զգայլն ՚ի մէջ ոչխարաց, ինչպէս որ Տիգրանեան Մկրտիչ եպիսկոպոսն ըրաւ. քանզի մեր նուաստութիւնն ՚ի Պօլիս եղած ժամանակն եկաւ ինկաւ Սղերդի վիճակեալ

գաւառաց մէջ, զեղբայրասպան, զտգէտներ եւ միանգամայն գիշեր ցերեկ անընդհատ արբեցողներ ձեռնադրեց . եւ մեր գլխուն փորձանք ըրաւ . մին զվարժատուն կը բանդէ, միւսն կաշառքն առնելով մէկուն օրինաւոր պատկուած կին՝ կ'առնէ միւսին կը տայ եւն . եւն . Նաեւ խստիւ արգիլուի որ ՚ի ձեռն կաշառաց մերձաւոր ազգականներն իրարու աղջիկն չտան եւ չառնեն . վասն զի այս ընթացքէն ալ վարուց եւ բարուց շատ ապականութիւն յառաջ կը գայ . եթէ այս անկարգութիւնք Ազգերնուս մէջէն վերցուին, եւ ընդդէմ մեղանշողներն խստիւ պատժուին նէ, ձեր ուղածէն աւելի ամէն բան կարգի կանոնի կը մտնայ . որովհետեւ պատիժն օրինաց եւ բարեկարգութեանց ամուր պարիսպն է : Յաւուրս Նոյի օրինաց դէմ մեղանշողաց պատիժը վերցուելուն պատճառան՝ եկն ջրհեղեղն եւ կորոյս զամենեւին : Յաւուրս Ղովայ վերցուեցաւ՝ հուր տեղաց եւ Յ քաղաք կործանեցան : Եւ յապագայ ժամանակաց մէջն ալ վերցուելուն պէս Քրիստոս տէրն մեր պիտի գայ ՚ի դատաստան :

Երկրորդ՝ համարձակութեանս ներելով նախեցէք որ Սահմանադրութեան բարեկարգութիւնները համբերութեամբ քալեցնելով մուծանէք յԱզգերնուս մէջ . ինչու որ՝ Քիւրդիստանի խեղճութեան, հարստահարութեան, տղիտութեան, անկրթութեան, թշուառութեան, աղքատութեան, թեան, թեան, եւ իրարու ետեւէն շարունակ եւ անընդհատ եկած տպեալ եւ ձեռնագիր պատուէր տալու յորդորելու եւ սպառնալու գրութիւններուն եւ տեսարկներուն նայելով, կարծեմ թէ բոլոր ժողովրդեան վրայ հոգին սուրբ իջնայ, Առաքիլի եւ Բրուսիայի տէրութիւններն իրենց անեղ զօրութեամբ Օսմանեան հզօր տէրութեան հետ զայն կանոններ միահամուռ քալեցնելու ոստիկան ըլլան՝ հազիւ թէ պիտի կարողանան քիչ ժամանակի մէջ ըզձեզ գոհ ընել : Իսկ եթէ կամաց կամաց եւ համբերութեամբ ըլլալով մէկ պատուէրը հաստատուելու վրայ ժամանակ անցնի, յետ այնուրիկ միւսն սկսուի, ապա մէկն ալ հետեցուի, եւ միշտ ալ Աստուծոյ աղաչուի, այս ընթացքով կը յուսացուի որ ամենայն գեղաբնիկ եղիցի ՚ի դիւրին, եւ ամենայն առապարհ եղիցի ՚ի հարթ ճանապարհ :

Գլխեմ որ այսպիսի ճոռմաբանութիւն ինծի մեծ ամբարտաւանութիւն է, բայց զիտուութիւն պահանջեր էիք, եւ ծառաներուդ ճիշդ

զիտողութիւն այս էր . եթէ չգրէի նէ՝ անհրճազանդ որդւոց կարգն կ'անցնէի . իսկ եթէ այլազգ գրէի նէ՝ ան ատենն ալ կեղծաւոր եւ մարդահաճոյ պիտոր ըլլայի եւ ոսկորներս պիտոր փշրուէին . վասն որոյ գրեցի, եւ եթէ սըխալ են նէ, ներումն եւ թողութիւն խնդրելով

4 օգոստ. 1875 ի Սղերդ

Առաջնորդ Սղերդուս Է ֆեհլի-պ Նորին ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

9⁰. ՃԱՆԻԿԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՆՆԵՆ ԲՈՒՆԻՄԱՆԻՆԻՆ .

Կը դիտե՛ որ Չարչամպա քաղաքը, որ 1500 տունէն աւելի ժողովուրդ ունի եւ որ ըստ առաջնորդութիւն կը կազմէ՝ մինչեւ ցայսօր կեդրոնական Ընդհանուր ժողովոյ համար Ազգային Երեսփոխան տուած չէ, եւ թէ այս բանին համար թէեւ տարի մը առաջ խնդիր տուած է Ս. Պատրիարքին, բայց մինչեւ ցայժմ անգործադիր մնացած է :

Պատճէն .

Առ Գերապատիւ Տ. Նիկողայոս Արքեպիսկոպոս Նախագահ Ազգային Սահմանադրութեան Վերաքըննիչ Յանձնաժողովոյ :

Գերապատիւ Սրբազան

Ազգային Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյը հատոր առաջին շրջաբերականն ստացանք ներկայ ամսոյս, զոր կարդալով հասու եղանք իւր պարունակութեանց, որով կը հրաւիրէիք զմեզ եթէ ունիմք յայտնել մեր զիտողութիւնները Սահմանադրութեան ինչ ինչ արամադրութեանց մասին գրել, յորմէ պարտաւորեալ անա առ այն կուղղեմք մեր նկատումն :

Ամէն առաջնորդական վիճակը ուրոյն իրենց ազատ ընտրութեամբ նշանակած Երեսփոխան մը ունին գեղդ՝ որք Ընդհանուր ժողովին մէջ անգամ են իբրեւ ներկայացուցիչ զիրենք ընտրող ժողովրդեան, բայց Չարչամպա քաղաքը որ զատ առաջնորդութիւն մը կ'կազմէ, եւ հազար հինգ հարիւր տունէն աւելի սեպհական ժողովուրդ ունի իբրեւ ճշմարիտ Հայ, եւ ցայսօր զրկուած է իւր Ազգային նուիրական իրաւունքէն :

Ուստի կառաջարկեմ որ այս կէտը զիտուութեան առնուի, որոյ նկատմամբ դարձեալ

անցեալ տարի սոյն օրեր տեղը գտնուելով խնդիր տուինք Սրբազան Պատրիարք Հօր . նորին Սրբազանութիւնն ալ Փափազեան Ստեփան Էֆէնտիին յանձնեց, բայց եւ այնպէս յանկարեւորս դատուեցաւ թերեւս մեր առաջարկութիւնը եւ մոռցուեցաւ . կը խնդրեմ որ սոյն մոռացեալ խնդիրը զիտողութեան առնելով, տեղւոյս համար ալ Երեսփոխան մը ընտրելու հրահանգը չնորհ ընէք զրկել : Որով մնամ ազօթարար .

1875 Օգոստոս 15 ի Չարչամպա :

Ճանիկի Ընդհանուր ԱՐԻՍՏԱԿԵՍ

Գ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԿ ՏԵՍՆՈՒԱԾ ՏՐԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՅ ՀԱՄԵՄԱՏ ՍՐԲԱԳՐԵԱԼ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿԸ

Յանձնաժողովս՝ իր պաշտօնին պահանջման համեմատ, այս անգամ թէ իր կողմանէ նկատուած եւ թէ վերոգրեալ զիտողութեանց մէջէն ընտրանօք առնուած միայն այն կէտերն ուղեց իբրեւ փոփոխեալ արամադրութիւնք ամիօրիկ, որոց նկատմամբ Ազգային Սահմանադրութեան մէջ արդէն արամադրութիւն մը գտնուելով, անոնց փոփոխութիւնը՝ Բ. Գրան ներկայացման, եւ գործադրութիւնը՝ Կայսերական հրամանին կը կարօտէր . իսկ թէ իր կողմանէ պէտք նկատուած, թէ վերոգրեալ զիտողութեանց գրեթով մէջ բերուած, եւ թէ առանձինն կանոնադրութեամբ կարենալ անօրինուելիք ուրիշ օրինական արամադրութիւններն՝ բնաւ նկատողութեան չառաւ . ինչպէս են Տրոց, Թաղական Խորհրդոց, Գաւառական Վարչութեանց, Վանօրէից, Կտակաց, Ատենական կանոնաց, եւ այլոց վերաբերեալ կանոնադրութիւններ եւ օրինական հրահանգներ, որոց սկզբունքը արդէն Սահմանադրութեան մէջ գտնուելով, Երեսփոխանի ժողովն զանոնք ինքնին կ'ընար օրինադրել, երբ ուզէր կամ առաջարկուէր :

Յանձնաժողովս չուզեց նաեւ առանց փորձառութեան ապացոյցի՝ ինքնին փոփոխութիւններու ձեռնարկել, ՅՊ դ յօդուածի արամադրութեանը դէմ վարուած չըլլալու համար . մասնաւոր որ այդ մասին Ազգային ժողովը մասնաւոր անօրէնութիւն մը չունէր եւ յանձնարաւ

րութիւն մը ըրած չէր . ուստի եւ ինչ արամադրութիւն որ փոփոխութեան արժան դատեց, որոց բովանդակութիւնը տեղեկագրիս սկիզբը կը տեսնուի՝ Եօթն Յօդուածոց մէջ ամիօրիկեալ, գրեթէ ամենն ալ զիտուած եւ առաջարկուած են նաեւ գործադրութեան փորձ ունեցող Ազգային պաշտօնատարներէ :

Այսպէս՝ Տեսուչ ժողովոյ անօրէնութիւնը՝ կը տեսնուի որ զիտուած եւ առաջարկուած է նաեւ Ս. Պատրիարքէն, Կեդրոնական Քաղաքական ժողովէն եւ Վանայ Քաղ. ժողովէն եւ Առաջնորդական Տեղապահէն . թէ եւ իրարմէ աւելի կամ պակաս տարբերութեամբ ու բացատրութեամբ :

Նոյնպէս՝ Վարչական ժողովոց, Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց անդամոց թուոց ամփոփումներն .

Նոյնպէս՝ անոնց համարատուութիւնները տարեկան ըլլալը, անոնց պաշտօնավարութեանց տեւողութիւնները երկու տարի ըլլալը, եւ անոնց անդամները վերընտրելի ըլլալը .

Նոյնպէս՝ Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց կէսին՝ հինգ տարին հեղ մը փոփոխութիւնը .

Նոյնպէս՝ Թաղական եւ Երեսփոխանական ընտրողութեան իրաւանց միակերպութիւնը .

Նոյնպէս՝ Եկեղեցական ընտրելեաց հինգ տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլալու պայմանին բարձումը .

Նոյնպէս՝ վերաքննութեան՝ հարկ տեսնուած ժամանակը կատարուի, եւ Յանձնաժողովոյ անդամոց թուոյն ամփոփումը .

Որ կը տեսնուին մատուցեալ զիտողութեանց մէջ :

Իսկ Ատենական կանոնաց վերաբերեալ՝ ատենական կազմելու արամադրութեան կարգադրութիւնը, կը յիշէ անշուշտ Ազգային ժողովը, որ անհրաժեշտ հարկ մը եղած էր նոյն իսկ Ընդհանուր ժողովոյը փորձուլը, եւ որ Ազգային ժողովոյը կողմէն Յանձնաժողովոյ քննութեանն յանձնուած ըլլալով նաեւ՝ ժողովոյը Ատենական կանոնաց 117 յօդուածը, նոյն իսկ ժողովոյը առաջարկութեամբ հարկ տեսնուած է այդ փոփոխութեան :

Գալով Ս. Պատրիարքի այն առաջարկութեան, որ Վանայ Քաղաքական ժողովին եւ Առաջնորդական Տեղապահին զիտողութեանց մէջ ալ կը տեսնուի, եւ որ է՝ « Կ. Պօլիսը՝ Պատրիարքէն զատ Նախագահով եւ արդի Ընդհանուր եւ Վարչական ժողովներէն զատ եւ նոյն

եւ նման ժողովներով առանձին կեդրոնական գաւառ մը կազմելու» առաջարկութիւնը, Յանձնաժողովը՝ եւ ոչ իսկ արժան դատեց որ նկատողութեան առնուի առայժմ:

Վասն զի անոր՝ կրօնական եւ ֆաղաքական դժուարութեանն եւ թերեւս մինչեւ իսկ անհր- նարութեանն զատ, անով ոչ միայն կը պարտաւորէինք կեդրոնին մէջ Պատրիարքէն զատ (Արքեպիսկոպոս կամ Առաջնորդ Կ. Պօլսոյ) տիրոջսով ուրիշ Նախագահութիւն մ'ալ հաստատել, եւ անոնց երկուքին զատ զատ Նախագահութեանցը տակ ունենալ «երկու Ընդհանուր, երկու կրօնական եւ երկու ֆաղաքական ժողովներ, երկու կրկու Տեսուչ խորհուրդներ եւ երկու կրկու Հոգաբարձութիւններ», ամենն ալ զատ զատ պաշտօն ունենալով իրենց՝ Տեղական եւ Գաւառական՝ իրարմէ իսպառ անջատելի գործերը. այլ եւ կը պարտաւորէինք կեդրոնականին նոյն եւ նման արամադրութեամբք կազմելի Գաւառական Վարչութեանց համար ալ, ամեն մէկ Գաւառագլուխ քաղաքներու մէջ ունենալ «երկու կրկու Առաջնորդներ» եւ անոնց զատ զատ Նախագահութեանցը տակ «երկու կրկու Ընդհանուր, երկու կրկու կրօնական, երկու կրկու ֆաղաքական ժողովներ» եւ այլն, ամենն ալ զատ զատ պաշտօն ունենալով իրենց՝ Տեղական եւ Թեմական՝ իրարմէ իսպառ անջատելի գործերը. իսկ անոնց ամեն մէկուն իրաւասութեանց եւ յարաբերութեանց մասին ծագելիք անհարկն շփոթութիւններն ու յոգնաթիւ խառնաշփոթութիւնները անել բաւելիներ էին:

Բաց ասկից, այդ առաջարկութիւնը՝ արդի Սահմանադրութեան պահանջած՝ պաշտօնի դրուուելիք անձանց ստուար քանակութիւնը ճիշդ ու ճիշդ կը կրկնապատկէր, մինչդեռ Ազգին մէջ մարդ չէր մնացած, մանաւանդ Վարչութիւն չէր եկած, որ պաշտօնի դրուելիք անձանց թուոց նուազումը անհրաժեշտ պէտք մը ըլլալը զգացած ու հաստատած չըլլար, ինչպէս կը հաստատեն նաեւ նոյն իսկ Յանձնաժողովոյս հասած վերոգրեալ ուրիշ զանազան պաշտօնական դիտողութիւններն, որ գլխովին Ս. Պատրիարքի սոյն առաջարկութեան հակառակը կառաջարկեն:

Արդ՝ Յանձնաժողովս իրեն ներկայացեալ այդ պաշտօնական դիտողութիւններն այսպէս քննելէ, եւ անոնց մէջէն պիտանին ու բանաւորը ընտրելէ, եւ փոփոխութեան հարկ տեսնուած տրամադրութիւններն՝ մատուցուած կեր-

պով աւելիելէ ետեւ, Սահմանադրութիւնը ծայրէ ի ծայր անոնց համեմատ սրբազրելով տեսաւ, որ երկու յօդուածի միայն նորոգ եւ ամբողջական խմբագրութեանը հարկ ունեցաւ: Մէկն է 44րորդ յօդուածը՝ Տեսուչ ժողովոյ կարգադրութեանը վերաբերեալ, որ հարկ էր, եւ որ կը տեսնուի իր տեղը: Իսկ երկրորդն է 61 երրորդ յօդուածին Ս. բաժանման առաջին պարբերութիւնը՝ Ընդհանուր ժողովոյ տարեկան սովորական նիստերուն վերաբերեալ, որ խմբագրեց այսպէս.

«Յօդ. 61. Ընդհանուր ժողով կը գումարուի»

«Ս. Ըստ վաղեմի սովորութեան տարին «անգամ մը ապրիլ ամսոյ վերջերը, 1. Ընդհանուր ժողովոյ գլխանին տարեկան նորոգութիւնը կատարելու (85). 2. պակսած Երեսփոխանաց տեղ՝ տարեկան ընտրութիւնները (69) վաւերացնելու (82), 3. Ազգային Վարչութեան միամեայ ընթացքին տեղեկագիրը մտիկ ընելու, եւ Նվտական պաշտօնակալաց ձեռօք ժողովուած եւ ծախս եւ զած գումարներուն տարեկան ընդհանուր հաշիւը (45—52) տեսնելու եւ քննելու, եւ յետագայ տարուան մէջ ազգային տարբը (92) ինչպէս տնօրինուելիք սահմանելու: 4. Առաջարկութիւններ թէ կան՝ քննելու (41), եւ 5. կրօնական եւ ֆաղաքական եւ Տեսուչ ժողովներն՝ եթէ պակսած անգամ ու «նին՝ լրացնելու (27 եւ 40), եւ երկու տարին անգամ մ'ալ անոնց բոլոր անդամները «փոխելով՝ ուրիշներ ընտրելու համար»:

Յանձնաժողովս սոյն պարբերութիւնը հոս այսպէս մէջ բերելու հարկ կը տեսնէ մանաւանդ անոր համար, որպէս զի Սահմանադրութիւնն իսկ սոյն սրբազրութեան այսպէս կատարուելուն հարկը՝ չսրբազրուած՝ իր մէջ պարունակած ըլլալը տեսնուի. վասն զի,

Նախ՝ 85րորդ յօդուածը՝ որ «Ատենական դիւանը՝ որքն հեղ մը կը նորոգուի» կ'ըսէր, անշուշտ Ընդհ. ժողովինն ալ ի միասին կը հասկըցուէր. բայց արգեօք առանց նիստ ընելու, զի անոր նիստերը երկու տարին հեղ մը կը բացուէին:

Երկրորդ՝ 69րորդ յօդուածը կ'ըսէր թէ «վախճանեալ կամ հրաժարեալ երեսփոխանաց տեղ ընտրուելիք անձինքն ալ՝ առնալ որքն տարեկան երկու ամիս առաջ պէտք է ընտրուին» . եւ 82 երրորդ յօդուածն ալ ընտրուած ե-

րեսփոխանը անմիջապէս վաւերանալ կը տրամադրէր. բայց Ընդհ. ժողովոյ նիստը երկու տարին անգամ մ'էր:

Երկրորդ՝ 45 էն մինչեւ 52 յօդուածներուն մէջ, թէպէտեւ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը եւ Թագական Խորհուրդը՝ «որոշեալ ժամանակներ» անուն տարտամ միջոցի մը մէջ՝ Ուսումնական եւ Գատապտանական Խորհուրդներուն համար տալ կը տրամադրէր, բայց Ուսումնական եւ Գատապտանական Խորհրդոց՝ երբ եւ որի համար տալու խօսքը չ'կար:

Նոյնպէս ուրիշ Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց առ Տեստական Խորհուրդն համարներուն համար, թէ եւ «որոշեալ ժամանակ» ըսելով կ'անցնէր, բայց 46 յօդուածին մէջ որոշակի կ'ըսէր, թէ «Տեստական Խորհուրդը՝ որքն էլ երկու ամիս առաջ՝ յետագայ որքն մէջ ըլլալիք հասցիքն ու ծախքը Նվտակոց Հոգաբարձութեանն ստուգելով հաշուելիքը (պիտոճէն) պիտի պատրաստէ եւ ֆաղաքական ժողովոյն ներկայացնէ», 'ի հարկէ՝ նա ալ պէտք եղածը Ընդհ. ժողովոյ տնօրինել տալու համար. բայց այս տնօրինութեան եւ միջոցին համար, Ընդհ. ժողովոյ գլխոյն մէջ, ասոր հակառակ, երկու տարին անգամ մը ըսուած էր, տես նոյն 61 յօդուածը:

Ասոնցմէ զատ եղած ուրիշ սրբազրութիւններն՝ լոկ բառական սրբազրութիւններ են, որ պարզ բաղդատութեամբ կը տեսնուին, որ կատարուած են ըստ պահանջման փոփոխեալ տրամադրութեանց, եւ զորս հոս նշանակելու հարկ չեմք տեսնել, բայց 'ի սա հետեւեալ մէկ երկուքէն, որոնք փոփոխեալ տրամադրութեանց մէջ նշանակելու արժան տեսնուած չեն:

Առաջին՝ Յօդ. 14. Գիւանապետին համար «Քաղ. ժողովը կ'ընտրէ» խօսքը՝ «Իստի ժողովը կ'ընտրէ» փոխուեցաւ, մտածելով որ այսպէս աւելի պատշաճաւոր կ'ըլլայ, քանի որ Գիւանապետի պաշտօնը՝ երեք ժողովներուն ալ կը վերաբերի:

Երկրորդ՝ Յօդ. 50 (51). Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան անդամոց «երկուքը վկայեալ բժշկ պիտի ըլլայ» խօսքը՝ վերցաւ, մտածելով որ Հոգաբարձութիւնը արգէն պէտք եղած թրուով թոշակաւոր բժշկները պիտի ունենայ:

Երկրորդ՝ Յօդ. 39. Ընդհ. ժողովոյ հրաւիրման «վեց օր յառաջ» խօսքը՝ «օր յառաջ» փոխուեցաւ:

Չորրորդ՝ Չորս յօդուածոց միայն՝ (47, 48)

50, 51» թիւերը՝ «51, 47, 48, 50» փոխուեցան:

Ասոնցմէ զատ նաեւ մէկ երկու բառական փոփոխութիւններ՝ որ ընական էին, ինչպէս է Ընդհ. ժողովոյ տարեկան նիստերու տեւողութեան համար՝ «երկու ամիս» խօսքը՝ «մինչեւ սոյն գործերուն աւարտումը» փոխուելը, եւ այլն, որ կը տեսնուին իրենց տեղերը:

Ս.յս ամեն սրբազրութիւնները կատարելէ ետեւ, Յանձնաժողովս տեսաւ, որ Սահմանադրութիւնը վերաքննուած եղաւ, առանց մեծ փոփոխութեան:

Իրաւ, տեսաւ Յանձնաժողովս՝ որ կան աւոր մէջ տակաւին հատուածներ՝ որ աւելորդ բացատրութիւններ են. տեսաւ անոր մէջ որ պակաս բացատրութիւններ կան. տեսաւ անոր մէջ տրամադրութիւններ՝ որ թէ եւ միակ մէկ կամ աւելի ժողովոյ կամ Խորհրդոց համար յիշուած են, բայց միանգամայն պէտք էին ըսուել կամ կրկնուել՝ նաեւ ամեն ժողովոց, Խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց համար, որոց եւս կը վերաբերին կամ պէտք են վերաբերիլ, ինչպէս են՝ Յօդ. 59՝ անդամոց նիստե բացակայութեան տրամադրութիւնը, Յօդ. 27 եւ 40՝ հրաժարեալ անդամոց տրամադրութիւնը, Յօդ. 42՝ հսկող եւ համարատու երկու ժողովոց, Խորհրդոց կամ Հոգաբարձութեան՝ իրարու հետ յարաբերութեան տրամադրութիւնը, եւ այլն. տեսաւ անոր մէջ՝ նաեւ մինչեւ իսկ աւելորդ յօդուածներ եւ գլուխներ՝ որ լոկ հրաճանգներ են կամ մասնաւոր կանոնադրութիւններ, որ Ընդհ. ժողովոյ ինքնին օրէնսդրելիք գործերն են, Բ. Գրան ներկայացման, եւ կայսերական հրամանի պէտք չունին. մասնաւանդ, կ'ըսեմք, գլուխներ՝ որ բանաւոր կերպով կարգադրութեան համար լոկ ետ կամ առաջ դրուելու միայն պէտք ունին:

Յանձնաժողովս տեսաւ ասոնց ամենը, բայց ասոնց ամենը նոր բովանդակութեանը արտադրելիք խմատին աւելի կամ պակաս օգուտ մը կամ վնաս մը չունէին. լոկ արտաքին երեւոյթի եւ միայն ձեւի վերաբերեալ բաներ էին, որ առանց անոնց փոփոխութեանն ալ Սահմանադրութեան իմաստը նոյն կրնար ելնել:

Ուստի՝ այդ լոկ խմբագրական եւ արտաքին ձեւերը նոյն պահելով՝ մեծ փոփոխութիւն մը չըրած երեւնալուն, եւ կամ մեծ փոփոխութիւններ ըրած երեւնալուն՝ օգուտներն ու վնասները 'ի նկատի առնելով, Յանձնաժողովս չուզեց այս անգամ, ինքն ալ ստուար ծրագիր

մը բերել ժողովոյդ, մեծ մասամբ արդէն գորուածները՝ տարբեր խմբագրութեամբ մը գրեթէ միայն օրինակելով, որ նախ ժողովոյդ՝ անոր պարունակութեանը վերահասութեանը համար բաւական երկար ժամանակի կարօտ ըլլալէ զատ, խիստ երկար ժամանակի կրնար կարօտիլ նաեւ Բ. Դրան հաւանութիւնը ստանալու համար:

Եւ արդարեւ Սահմանադրութիւնը իր ներկայ խմբագրութեամբ, եւ իր ներկայ դիրքին մէջ, եթէ հրահանգ էր, շատ կարճ էր, իսկ եթէ լոկ Սահմանադրութիւն՝ շատ երկար: Ի վերայ այս ամենայնի արդէն վաւերացեալ օրէնք մը ըլլալով, եւ քանի որ քիչ բան փոխած երեւնալով, քիչ ժամանակի մէջ պէտք եղած նպատակին համեմու կարելի միջոցը կար, Յանձնաժողովս հարկ դատեց՝ քիչ ժամանակէն Սահմանադրութիւնը իր ներկայ ձեւին մէջ վերաքննեալ ունենալ, քան լոկ արտաքին ձեւի մը համար, անոր վերաքննութիւնը երկարաձգելով, օրինական զանազան ղեղձումներ գործուելու դիւրութիւն տալ:

Ուստի այդ կարճ կերպը ընտրեց Յանձնաժողովս այս անգամի վերաքննութեան համար, եւ ահաւասիկ՝ նոյն փոփոխեալ արամադրութեան օրինակը՝ որ պարզ բաղդատութեամբ մը միայն չարագրեալին հետ, շօշափելի կերպով կրնայ տեսնուիլ, թէ ինչ անդալի կերպով կը տարբերին անոնք իրարմէ, իրենց արտաքին ձեւին մէջ, եւ թէ այլ եւս անոր այս կամ այն յօդուածներուն միայն վերաքննութեանը մասին՝ ուզուած ժամանակը երեւան զալիք առաջարկութիւնները, ինչպէս յաջողութեամբ կրնան կատարուիլ, առանց որ եւ է դժուարութեան, քիչ ժամանակի մէջ:

Օրինակ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԿՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Ա. ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ

Յօդուած 1. Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքը բոլոր Ազգային ժողովոյ նախագահն է, և անոնց գործադիր իշխանու-

թիւնը կը վարէ. և մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ Տէրութեան հրամանաց գործադրութեան միջնորդն է:

Ուստի պէտք է որ Պատրիարք ընտրուելու անձը՝ ընդհանուր Ազգին վստահութեան ու յարգանացն արժանի ըլլալու համար՝ Պատրիարքական Աթոռին վաշիւռչ ամեն յատկութիւններն ու արժանաւորութիւնն ունենայ, և ՚ի վաղուց անտի Պատրիարքութեան յատկացեալ Եպիսկոպոսաց դասէն ըլլայ. միանգամայն Տէրութեան կատարեալ վստահութեանն արժանաւոր, և գոնէ իւր հօրմէն սկսեալ Օսմանեան հպատակ, և երեսուն ու հինգ տարին լրացուցած ըլլայ:

Յօդ. 2. Երբ՝ Պատրիարքը վախճանելով կամ հրաժարելով և կամ ուրիշ որ և է պատճառաւ Աթոռը պարապ մնայ, Կրօնական և Քաղաքական և Տեսուչ ժողովները մէկտեղ գալով Տեղապահ մը կ'ընտրեն, և անոր հաստատութիւնը կը խընդրեն Բարձրագոյն Դռնէն:

Ընդհանուր ժողովը կ'ընտրէ զՊատրիարք. բայց Կրօնական և Քաղաքական և Տեսուչ ժողովներն իրաւունք ունին ներքին յարաբերութեան աստիճանին վրայ կարծիք տալու:

Պատրիարքի ընտրութիւնը հետեւեալ կերպիւ կ'ըլլայ:

Նախ և առաջ՝ Տեղապահը Օսմանեան հողին վրայ գտնուող բոլոր Եպիսկոպոսաց ցանկը կը շինէ, և իւրաքանչիւրին անուանը առջեւ՝ ըստ առաջին յօդուածոյ ընտրելութեան համար պահանջուած հանգամանքը նշանակելով, Կրօնական ժողովոյն կը ներկայացնէ զայն:

Այս ժողովն ալ Եկեղեցական համագումար ժողով հրաւիրելով, ընդհանրաց ցողմը կը պատրաստէ գաղտնի քուէարկութեամբ. այսինքն իւրաքանչիւր անգամ թղթոյ մը վրայ կը գրէ այն ամեն Եպիսկոպոսաց անունները՝ զորս Կրօնական մասին անընդունելի չի համարիր: Ետքը՝

քուէհամարն ըլլալով, այն անունները յատուկ ցուցակի մը մէջ կ'առնուին քուէից շատութեան կարգաւ:

Տեղապահը յիշեալ կերպիւ պատրաստուած ցուցակը Քաղաքական և Տեսուչ ժողովոյ կը ներկայացնէ: Անոնք ալ՝ նշանակուած անձանց ըստ քաղաքականին և տեսչականին արժանաւորութիւնը քննելէն ետքը, ամենէն աւելի արժանաւորներէն հինգ ընտրել կը զատեն քուէից առաւելութեամբ, և ասոնց ցողմը ընդհանուր ժողովոյն կը ներկայացնեն:

Միանգամայն Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած առաջին ցուցակն ալ ազգային ընդհանուր ժողովոյն սրահին մէջ կ'ախուած կ'ըլլայ: Ընդհանուր ժողովը այս երկու ցուցակներէն՝ ընտրելեաց թէ՛ կրօնական և թէ՛ քաղաքական և թէ՛ տեսչական որպիսութեանց վրայ՝ երեք ձեռնհաս յողովներուն կարծիքն իմանալով, կ'ընտրէ զՊատրիարք՝ գաղտնի քուէարկութեամբ և բացարձակ առաւելութեամբ քուէից:

Ընդհանուր ժողովը կրնայ Քաղաքական և Տեսուչ ժողովոյ ներկայացուցած ցուցակէն դուրս անձի մը վրայ ալ քուէ տալ. բայց պէտք է որ այն անձին անունը նշանակուած ըլլայ Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած ցուցակին մէջ. վասն զի այս Եկեղեցական ցուցակէն դուրս մնացած անձի վրայ ընտրութիւն չի կրնար ըլլալ:

Եթէ առաջին անգամ քուէից բացարձակ առաւելութիւն չգոյանայ, երկու առաւելագոյն քուէ ստացողաց անունները Տեղապահին կողմէն ընդհանուր ժողովոյ անդամներուն կը ծանուցուի. և երկրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկուքին վրայ կ'ըլլայ: Այս երկրորդ քուէարկութեան ատեն Ազգային երեսփոխաններէն անոնք որ չկրնան ներկայ գտնուիլ, կարող են իրենց քուէները ստորագրեալ և կնքեալ նամակաւ առ ժողովն ուղարկել, կամ՝ Տեղապահին և կամ՝ Ընդհանուր ժողովոյ Ատենապետին ուղղելով զայն:

Քուէները յատուկ քուէտուփի մը մէջ դրուելէն ետքը՝ քուէհամարը կ'ըլլայ Ընդհանուր ժողովոյ դիւանին ձեռօք, և սոյն ժողովոյ մէջէն ընտրուած չորս Եկեղեցական և չորս աշխարհական քննիչներու ներկայութեամբ:

Եթէ պատահի որ երկրորդ անգամ քուէարկութեան մէջ երկու անձանց հաւասար քուէ ելնէ, այն ատեն երկուքէն մէկը վիճակաւ կ'ընտրուի:

Յօդ. 3. Ընտրութիւնը կատարուելէն ետքը տեղեկագիր մը կը շինուի՝ զոր բոլոր բաղմակաւ կ'ստորագրեն. և Տեղապահի միջնորդութեամբ Բարձրագոյն Դրան կը մատուցուի. և Պատրիարքը կը հաստատուի ըստ վաղեմի սովորութեան՝ կայսերական հրամանին համեմատ:

Յօդ. 4. Ընդհանուր ժողովը հրաւիրանաց գիր կ'ուղարկէ Պատրիարք ընտրուած անձին. քանի մը անձանց ձեռօք՝ եթէ Կ. Պօլսոյ մէջ է. և յատուկ հրաւիրակաւ՝ եթէ Կ. Պօլսէն դուրս տեղէ: Նորընտիր Պատրիարքը՝ այս հրաւիրանաց գիրը առնելով, Պատրիարքարան կուգայ և Մայր Եկեղեցոյ մէջ Ընդհանուր ժողովոյ առջեւ հանդիսաւոր ուխտ կ'ընէ սոյն օրինակ: «Առաջի Աստուծոյ և ՚ի ներկա «յութեան Ազգային ժողովոյս՝ հրապարակաւ ուխտեմ հաւատարիմ մնալ Տէրութեան և Ազգիս, և ճշմարտապէս հրապարակաւ կ'ընէմ իմ անձնական և իմ անձնական զործադրութեանը»: Անմիջապէս՝ Տեղապահին պաշտօնը կը դադարի, և նորընտիր Պատրիարքը Բարձրագոյն Դրան հրաւիրին վրայ՝ ուղղակի Օգոստոսի առկայեւր կը ներկայանայ, պաշտօնական կերպիւ իր պաշտօնը կը հաստատուի, և Բարձրագոյն Դռուը երթալով՝ կը ծանուցուի:

Յօդ. 5. Եթէ Պատրիարքը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը հակառակ շարժի կամ վարուի, անբաստանութեան տակ կ'ընկնի:

Յօդ. 6. Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն ընելու՝ միայն Ընդհանուր ժողովը, և Կրօնական ու Քաղաքական և

Տեսուչ ժողովներն իրաւունք ունին :
Ամբաստանող կամ բողոքող ժողովը ,
Բարձրագոյն Դռնէն հրաման առնելով ,
Պատրիարքէն կը խնդրէ՝ որ Ընդհանուր
ժողով գումարէ :

Եթէ Պատրիարքը ասոր դէմ կենայ ,
եղելութիւնը կրկին անգամ Բարձրագոյն
Դրան իմաց կը տրուի , որ այն ատեն բո-
ղոքին համեմատ՝ Կ. Պօլսոյ մէջ գտնուող
Եպիսկոպոսաց երիցագոյնին Նախագահու-
թեամբը Ընդհանուր ժողով գումարելու
հրաման կուտայ :

Ընդհանուր ժողովը իր մէջէն հինգ ե-
կեղեցական և հինգ աշխարհական ընտ-
րելով , տասն հոգիէ բաղկացեալ քննիչ
Յանձնաժողով մը կը կարգէ . բայց պէտք
է որ այս քննիչներուն մէջ՝ ամբաստանող
կամ բողոքող անձանցմէ մարդ չգտնուի :
Քննիչ Յանձնաժողովը եղած ամբաստա-
նութիւնները քննելէն ետքը՝ տեղեկագիր
կուտայ Ընդհանուր ժողովոյն , որ կ'որոշէ
զինչերը գաղտնի քուէարկութեամբ : Այս
որոշումը պարունակող թուղթը պէտք է
ստորագրուած ըլլալ որոշման կողմը քուէ
տուող ժողովականներէն . և եթէ անով
Պատրիարքին հրաժարուիլը վճռուած է ,
երից ժողովոց ատենապետները Նախա-
գահ Եպիսկոպոսին հետ Պատրիարքին եր-
թալով՝ յիշեալ թուղթը անոր կը ներկա-
յացնեն՝ որ այն ժամանակ Ազգին որոշ կամ-
քը իմանալով հրաժարականը տալու պար-
տաւորեալ է : Իսկ եթէ չուզէ տալ , Բարձ-
րագոյն Դրան իմաց կը տրուի որ պաշտօ-
նէն կը ձգէ զՊատրիարք :

Յօդ. 7. Հրաժարեալ Պատրիարքը վի-
ճակաւոր Եպիսկոպոսաց կարգը կ'անցնի .
և անոր վրայ ըստ կանոնի պէտք եղածը
կը տնօրինուի խառն ժողովոյ կողմէն :

ՊԱՏՏՈՆ ԵՒ ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Յօդ. 8. Պատրիարքին պարտաւորու-
թիւնքն են Սահմանագրութեան սկզբանց
համեմատ վարուիլ , և անոր ամեն կէտե-
րուն ճշգիւ գործադրութեանը ուշի ու-
շով հսկել :

Պատրիարքը իրեն եկած գործերը ո՛ր
ժողովոյ կը վերաբերի նէ այն ժողովոյն կը
յանձնէ՝ քննութեան և որոշման համար :
ժողովոց մէջ որոշուած գործոց վրայ Պատ-
րիարքին Եւրեւրը և կամ ուրիշ Պաշտօ-
նական գրութիւնները՝ վաւերական և գոր-
ծադրելի չեն կրնար ըլլալ , եթէ որոշող ժո-
ղովոյն կողմէն ալ կնքեալ և ստորագրեալ
չըլլան : Իսկ երբ ստիպողական գործ մը
պատահի , որոյ տնօրինութեանը համար
կարելի չըլլայ մինչեւ ժողովոյն գումար-
ման օրը սպասել և կամ արտաքոյ կար-
գի ժողով գումարել , Պատրիարքը՝ կրնայ
պէտք եղածը ինքնին տնօրինել , իր վրայ
առնելով պատասխանատուութիւնը . բայց
պարտաւորեալ է եղելութիւնը արձանա-
գրել տալ կանոնաւոր կերպիւ , և ո՛ր ժո-
ղովոյն կը վերաբերի նէ՝ անոր յաջորդ նիւ-
տին ներկայացնել վաւերացման համար :

Յօդ. 9. Պատրիարքը իր բացակայու-
թեանը ատեն Ազգային ժողովներու մէջ
տրուած որոշումները պարունակող թուղ-
թը գեռ չստորագրած , կարող է անոնց
վրայ իր գիտողութիւններն յայտնելով ,
խնդիրը կրկին քննութեան յանձնել : Իսկ
այս վերաքննութեանէն ետքը՝ պարտաւո-
րեալ է նոյն թուղթերը ստորագրել , եթէ
տրուած որոշումը Սահմանագրութեան տը-
րամագրութեանցը անհամաձայն չգտնէ :

Յօդ. 10. Պատրիարքը կրնայ Սահմա-
նագրութեան սկզբանցը համեմատ չը-
վարուող Եկեղեցական մը , վարժապետ մը ,
Եկեղեցւոյ , վանքի , Դպրոցի կամ Հի-
ւանդանոցի գործակալ մը , պաշտօնէն հա-
նելու առաջարկութիւն ընել ձեռնհաս ժո-
ղովոյն կամ Խորհրդոյն :

Յօդ. 11. Պատրիարքը իրաւունք չու-
նի ինքնին լուծել և փոխել կրօնական և
ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովները և ա-
նոնց վերաբերեալ Խորհուրդները : Բայց
երբ տեսնէ թէ ասոնցմէ մէկը Սահմա-
նագրութեան սկզբանցը հակառակ ըն-
թացքի մէջ է , առաջին անգամ բացատ-
րութիւն կ'ուզէ այն ժողովոյն կամ Խոր-
հրդոյն Ատենապետէն . երկրորդին՝ իմաց

կուտայ անոր ապօրինաւոր ընթացքը և ՚ի
կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ զայն . Իսկ
երրորդին՝ Ընդհանուր ժողովոյն կը գիւմէ ,
եթէ ամբաստանելին Ազգային ժողովներէն
մէկն է , կամ վերաբերած ժողովոյն կը դի-
մէ , եթէ Խորհուրդներէն մէկն է . և պատ-
ճառները ցուցնելով՝ ամբաստանեալ ժո-
ղովոյն կամ Խորհրդոյն լուծումը կ'առա-
ջարկէ :

Յօդ. 12. Պատրիարքը Ազգային սըն-
տուկէն իրեն յատկացեալ ամսական ու-
նենալով , ինք կը տեսնէ Պատրիարքարա-
նին ներքին ծախքը :

Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՎԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ

Յօդ. 13. Պատրիարքարանի մէջ Դի-
ւանատուն մը պիտի հաստատուի պէտք
եղած Ազգային գրութեանց յատկացեալ :

Այս Դիւանատունը երեք գրասենեա-
կի պիտի բաժնուի :

Ա. Թղթակցութեան գրասենեակ որ
Պատրիարքարանէն ուղարկուած և Պատ-
րիարքարան եկած գրութիւններով կ'ըզ-
բաղի :

Բ. Արձանագրութեան գրասենեակ .
որ Ազգային ժողովոց և Խորհրդոց վերա-
բերեալ թուղթերը կարգաւորելու կ'ըզ-
բաղի :

Գ. Ազգահամարի գրասենեակ , որ ազ-
գայնոց քաղաքական վիճակագրութեա-
նը , սյոխքն՝ ծննդեան , ամուսնութեան
և վախճանման վերաբերեալ արձանագը-
րութեանց կ'ըբաղի :

Այս վերջին գրասենեակէն կը տրուին
Ազգայնոց թէ՛ ճանապարհորդութեան հա-
մար և թէ՛ ուրիշ անձնական գործառնու-
թեանց համար պէտք եղած վաւերական
թուղթերը , նաեւ ծննդեան , ամուսնու-
թեան և վախճանման վկայագրերը :

Յօդ. 14. Պատրիարքական Դիւանա-
տունը պիտի ունենայ Դիւանապետ մի որ
պատասխանատու է Դիւանատան բոլոր
գործառնութեանց : Խառն ժողովը կ'ընտ-
րէ և Պատրիարքը կ'անուանէ զայն : Դի-
ւանապետը կ'ընէ նաև Ընդհանուր ժո-
ղովոյն գիւանադպրութիւնը :

Դիւանապետը պարտաւորեալ է ամէն
տարի՝ թէ՛ կոստանդնուպօլսոյ մէջ և թէ՛
գուրսերը ծնած , ամուսնացած և վախ-
ճանած ազգայնոց տոմարներուն օրինակ-
ները բերել տալ , և Պատրիարքարանի Դի-
ւանատան ընդհանուր Ազգահամարին մէջ
արձանագրել տալ : Դիւանապետը Հայե-
րէն լեզուի քաջ հմուտ և Տաճկերէնի ու
Գաղղիերէնի ալ վարժ անձ մը պիտի ըլլայ :

Յօդ. 15. Դիւանատունը բաւական թը-
ւով Դիւանադպիրներ պիտի ունենայ : Ա-
սոնք ալ Հայերէն լեզուն քաջ գիտնալու-
նն , և ամէն մէկը իր պաշտօնին կատար-
եալ հմտութիւն ունենալու է : Ամէն մէկ
Դիւանադպիր ըստ իւր պաշտօնի պատաս-
խանատու է այն ժողովոյն կամ Խորհրդոյն՝
որուն կը վերաբերի : Ամէնը մէկէն պա-
տասխանատու են Դիւանապետին :

Յօդ. 16. Ազգահամարի գրասենեա-
կէն տրուած որ և է թուղթ և վկայագիր
վաւերացեալ պէտք է ըլլայ Պատրիարքա-
կան կնքով և Դիւանապետի ստորագրու-
թեամբ :

Գ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Յօդ. 17. Երուսաղէմի Պատրիարքը Ս-
Յակոբայ Աթոռոյն ցիւանս գահակալն է .
միանգամայն Հայոց Ազգին սեպհական Ե-
րուսաղէմ գտնուած ուխտատեղիներուն
տնօրէնն ու Ս. Յակոբայ վանուց Միաբա-
նութեան նախագահն է :

Իր պարտաւորութիւնն է Ս. Երուսա-
ղէմի վանուց կանոնագրին տրամագրու-
թեանց համեմատ վարուիլ , և անոր բար-
ւօք գործադրութեանը հսկել :

Յօդ. 18. Եթէ Ս. Երուսաղէմի Պատրի-
արքը Ս. Երուսաղէմի վանուց կանոնագրին
հակառակ վարուի , ամբաստանութեան
տակ կ'ընկնի :

Յօդ. 19. Պատրիարքին վրայ ամբաստա-
նութիւն կրնայ ըլլալ կամ յիշեալ Միա-
բանութեան կողմէն և կամ կոստանդնու-
պօլսոյ կրօնական և ֆաղաքական և Տե-
սուչ ժողովոց կողմէն :

Այսպիսի պարագայի մէջ՝ Ազգային

Ընդհանուր ժողով կը գումարուի : Եւ եթէ եղած ամբաստանութիւնը քննուելով՝ հիմնաւոր ըլլալը ստուգուի, Ընդհանուր ժողովը՝ վեցերորդ յօդուածին մէջ կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքին վերաբերեալ սրամաղբութեանց համեմատ՝ ըստ պահանջման իրին, կ'ամ ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ զՊատրիարքն մասնաւոր բողոքագրով, և կ'ամ կը պարտաւորէ զայն հեռանալ Պատրիարքական աթոռէն, և անոր պաշտօնը կը յանձնէ Տեղապահի մը՝ զոր Ընդհանուր ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ կ'ընտրէ Միաբանութեան մէջէն :

Յօդ. 20. Երբ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը վախճանի, Միաբանութիւնը իր մէջէն Տեղապահ մը կ'ընտրէ, և Ազգային ժողովները կը հաստատեն զայն :

Յօդ. 21. Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը կոստանդնուպօլսոյ Ազգային ժողովներուն կողմէն կ'ընտրուի : Բայց Միաբանութիւնը իրաւունք ունի իր կարծիքը յայտնելու ընտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ՝ ներկայացնելով իր օգուտը : Պատրիարքին վախճանելէն անմիջապէս ետքը՝ յիշեալ Տեղապահը Միաբանից Ընդհանուր ժողով կը գումարէ : Այս ժողովը անուանց ցուցակ մը կը պատրաստէ՝ կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքի ընտրութեան համար կոստանդնուպօլսոյ Եկեղեցական համագումար ժողովոյն ըրած կերպիւր : Բայց պէտք է որ Միաբանութեան ներկայացուցելիք այս ցուցակը գոնէ եօթն ընտրելեաց անուն պարունակէ : Այս ցուցակը միաբանութեան կողմէն ստորագրեալ յայտագրով կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքարան կ'ուղարկուի :

Յօդ. 22. Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը ընտրուելու անձը գոնէ երեսուն եւ հինգ տարին լրացուցած, և ի ծնէ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ, միաբանութեան եպիսկոպոսներէն կամ վարդապետներէն պէտք է ըլլայ, միանգամայն Միաբանութեան զատուած մէկը պէտք չէ ըլլալ :

Միաբանութեան զատուած չեն հա-

մարուիր այն անձինքը՝ որ Պատրիարքարանի ժողովոց կողմէն ազգային պաշտօնի մէջ գործածուած են՝ Երուսաղէմի Պատրիարքին հաւանութեամբ :

Յօդ. 23. Կրօնական և ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովները խառն ժողով կազմելով, վերոյիշեալ ցուցակին մէջ յիշատակուած անձանց արժանիքը կը քննեն, և երեք ընտրելի որոշելով անունները Ընդհանուր ժողովոյն կը ներկայացնեն : Միաբանութեան կողմէն եկած ցուցակն ալ Ընդհանուր ժողովոյ սրահին մէջ կախուած կ'ըլլայ :

Ընդհանուր ժողովը ընտրելեաց վրայ յօք թէ՛ Միաբանութեան և թէ՛ Ազգային երեք ժողովոց կարծիքը իմանալով, անոնց մէջէն կրօնից, ուսման և բարի վարուց նկատմամբ ամենէն աւելի արժանաւորութիւն ունեցող անձը կ'ընտրէ՝ գաղտնի քուէարկութեամբ և քուէից բացարձակ առաւելութեամբ :

Ընդհանուր ժողովոյ մէջ՝ Միաբանութեան կողմէն ներկայացուած ցուցակէն դուրս անձի վրայ քուէարկութիւն չի կրընար ըլլալ :

Վ. ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդ. 24. Կրօնական ժողովը կը բաղկանայ եօթնէն մինչեւ տասն և չորս բանիւրուն Եկեղեցականներէ, որոնք գոնէ երեսուն տարին լրացուցած պիտի ըլլան :

Յօդ. 25. Եկեղեցական համագումար ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ՝ Ազգային կրօնական ժողովոյ անդամոց թըւոյն եռապատիկը կ'ընտրէ, և ընտրելեաց անունները ստորագրեալ յայտագրով Ազգային Ընդհանուր ժողովոյն կը ներկայացնէ :

Ընդհանուր ժողովն ալ անոնց մէջէն գաղտնի քուէարկութեամբ կ'ընտրէ կրօնական ժողովոյ անդամները : Տեղեկագիրը Պատրիարքին կողմէն Բարձրագոյն դերան կը ներկայացուի. և կրօնական ժողովոյ այսպէս ընտրուած անդամները կայսերական հրամանաւ կը հաստատուին :

Յօդ. 26. Կրօնական ժողովը երկու տա-

րին անդամ մը ապրիլի վերջը ամբողջ կը լուծուի, և մայիսի սկիզբը կը նորոգուի : Այս ժողովոյ անդամները անմիջապէս կրնան նորէն ընտրուիլ :

Յօդ. 27. Երբ կրօնական ժողովոյ անդամներէն հրաժարական տուող և կամ ուրիշ պատճառաւ պակասողներուն թիւը երրորդ մասի հասնի, անոնց տեղ ուրիշներ կ'ընտրուին Ընդհանուր ժողովով : Բայց մինչեւ որ այս ընտրութիւնն ըլլայ, կրօնական ժողովոյ մէջ պաշտօնի մէջ գըտնուած անդամոց մեծագոյն մասը կը փընտրուի :

Յօդ. 28. Կրօնական ժողովոյ պաշտօնէ Ազգային կրօնական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը, իր պարտաւորութիւնքն են՝ Ազգին մէջ կրօնական զգացումը զարգացունել, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դաւանութիւնն ու աւանդութիւններն անխախտ պահել, Եկեղեցեաց և Եկեղեցականաց բարեկարգութեանը հսկել, Եկեղեցականաց ներկայ վիճակը լաւցունելու և ապագայն անդորրելու և ապահովցունելու միջոցները ձեռք բերելու հոգ տանիլ : Ազգային վարժարանաց երբեմն երբեմն այցելութիւն ընելով՝ Գրիստոնէական վարդապետութեան ուսուցման վրայ հսկողութիւն ընել, արժանաւոր և բանիւրուն վարդապետներ և քահանայներ հասցունել, և Ազգին մէջ ծագած կրօնական վէճերը քննելով՝ Եկեղեցւոյ օրինաց համեմատ լուծել :

Յօդ. 29. Կրօնական ժողովը երբ չկարենայ ինչնին լուծել զուտ կրօնական կարեւոր խնդիր մը, Եկեղեցական համագումար ժողով կը կազմէ՝ կոստանդնուպօլսոյ գտնուող Եպիսկոպոսները, Եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետները, Աւագերէցներն ու Աթոռակալները, և թէ հարկ ըլլայ՝ նաեւ շրջակայ գաւառաց Առաջնորդները հրաւիրելով : Եթէ Եկեղեցական համագումար ժողովն ալ խնդիրը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ, այն ժամանակ՝ Ընդհանրական կաթողիկոսին կը դիմէ ստորագրեալ տեղեկագրով :

Յօդ. 30. Կրօնական ժողովոյ ամեն տեսակ տեղեկագիրները՝ միշտ անդամոց մեծագոյն մասին կողմէն ստորագրեալ պիտի ըլլան :

Յօդ. 31. Թէ՛ կոստանդնուպօլսոյ և թէ՛ գաւառներու մէջ՝ վարդապետի ձեռնադրութեան համար պէտք եղած հրամանը Ազգային կրօնական ժողովոյ կողմէն կը տրուի : Իսկ ֆահանայի ձեռնադրութեան համար՝ եթէ Պօլսոյ մէջ է՝ նոյն կրօնական ժողովէն, և եթէ գաւառներու մէջ է՝ տեղւոյն կրօնական ժողովէն կը տրուի :

Յօդ. 32. Մինչեւ որ Եկեղեցւոյ մը ֆահանսներն ու թաղական խորհուրդը նոր քահանայ ձեռնադրել տալու կարեւորութիւնը չտեսնեն, և ստորագրեալ տեղեկագրով կրօնական ժողովոյ խնդիր չընեն, ձեռնադրութեան հրաման չի տրուիր :

Յօդ. 33. Կրօնական ժողովը կ'ընտրէ կոստանդնուպօլսոյ Եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետներն ու աւագերէցները, և Պատրիարքը կ'անուանէ զանոնք :

Յօդ. 34. Կրօնական ժողովոյ մէջ ամեն տեսակ ընտրութիւն գաղտնի քուէարկութեամբ կ'ըլլայ :

Յօդ. 35. Կրօնական ժողովը կանոնագիր մը պէտք է չինէ Եկեղեցականաց ներկայ վիճակին բարելաւութեան և ապագային անդորրութեանը համար, որպէս զի իրենց հոգեւորական պաշտօնները կարենան ձրի կատարել :

Ե. ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդ. 36. Քաղաքական ժողովը կը բաղկանայ Ազգային գործոց և Տէրութեան օրինաց տեղեկ եօթնէն մինչեւ տասնեւչորս աշխարհականներէ :

Յօդ. 37. Քաղաքական ժողովոյ անդամները գաղտնի քուէարկութեամբ և քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ մէջ կ'ընտրուին, և տեղեկագիրը Պատրիարքի կողմէն Բարձ-

րազոյն Դրան մատուցուելով՝ Կայսերական հրամանաւ կը հաստատուին :

Յօր. 38. Քաղաքական ժողովը երկու տարին անգամ մը պարիլի վերջը ամբողջ կը լուծուի, և մայիսի սկիզբը կը նորոգուի :

Այս ժողովոյ անդամները նորէն կրնան ընտրուիլ :

Յօր. 39. Եթէ Քաղաքական ժողովոյ անդամներէն մէկը, առանց բանաւոր պատճառ իմացունելու գրով, երեք անգամ իրարու վրայ ներկայ չգտնուի, նոյն ժողովոյ ատենապետի կողմէն անոր նամակ գրուելով՝ չգալուն պատճառը կը հարցուի : Եթէ պատասխան չառնուի, երկրորդ գրութեամբ իմաց կը տրուի իրեն որ՝ եթէ յաջորդ նիստին ալ ներկայ չգտնուի, իբրեւ հրաժարեալ պիտի համարուի . և եթէ դարձեալ ներկայանայ, հրաժարականը տուած պիտի սեպուի :

Յօր. 40. Երբ Քաղաքական ժողովոյ հրաժարական տուող կամ ուրիշ պատճառաւ պակասող անդամոց թիւը երրորդ մասի հասնի, անոնց տեղ ուրիշ անդամներ կ'ընտրուին Ընդհանուր ժողովով : Բայց մինչեւ որ այս ընտրութիւնն ըլլայ . Քաղաքական ժողովոյ մէջ՝ պաշտօնի մէջ գըտնուած անդամոց մեծագոյն մասը կը փնտռուի :

Յօր. 41. Քաղաքական ժողովոյ պաշտօնըն է ազգային քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը : Իւր պարտաւորութիւնքն են Ազգային բարեկարգութեան և յառաջադիմութեան մտադրութիւն և փոյթ ունենալ, մատուցուած ազգօգուտ առաջարկութիւնները ուշադրութեամբ քննել և անոնց կարեւորութիւնը յայտնուելէն ետքը՝ հաստատել կամ գործադրութեան արգելքները բառնալու ջանք ընել :

Յօր. 42. Քաղաքական ժողովը իրեն եկած գործերը եթէ Դատաստանական Խորհրդոյ վերաբերեալ ըլլան՝ քննուելու համար այն Խորհրդոյն կը յանձնէ և մինչև որ անոր կարծիքը չառնուի՝ չկրնար գոր-

ծադրութեան ձեռնարկել : Եւ թէպէտ կրնայ իրաւացի պատճառներով հերքել նոյն Խորհրդոյ ըրած որոշումը, բայց ինքնին ուրիշ տնօրէնութիւն չի կրնար ընել նոյն նիւթին վրայ . և կը պարտաւորի դարձեալ նոյն Խորհրդոյն յանձնել գործը : Քաղաքական ժողովը չի կրնար նաեւ փոխել կամ լուծել Դատաստանական Խորհուրդն, քանի որ չտեսնէ զայն Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց հակառակ ընթացքի մէջ : Բայց երբ տեսնէ այսպիսի ընթացքի մէջ, առաջին անգամին՝ բացատրութիւն կ'ուզէ նոյն Խորհրդոյ ատենապետէն, երկրորդ անգամին՝ անոր գրով ազդարարութիւններ ընելով, ՚ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ . իսկ երրորդին՝ անդամները կը փոխէ խառն ժողովով . միայն թէ այս մասին ունեցած պատճառները պիտի բացատրէ Ընդհանուր ժողովոյ ներկայացնելու նոյն տարւոյ տեղեկագրին մէջ :

Յօր. 43. Քաղաքական ժողովը երբ իրեն եկած քաղաքական գործերէն կարեւոր խնդրոյ մը լուծումը իր ձեռնհասութեանէն վեր դատէ, Ընդհանուր ժողովոյն կը դիմէ :

2. ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒՉ ԺՈՂՈՎ

Յօր. 44. Ուսումնական և Տնտեսական գործոց, և վանորէից և կտակաց տեսչութեան, և Ելեւմտից և Հիւանդանոցի մատակարարութեանց հսկողութեան պաշտօն ունի Տեսուչ ժողովը, որ Ելեւմտից և Հիւանդանոցի մատակարարութիւնները յատուկ Հոգաբարձութեանց կը յանձնէ :

Տեսուչ ժողովը՝ եօթնէն մինչև տասներկու անդամներէ կը բաղկանայ, որ Ընդհանուր ժողովէն կ'ընտրուին գաղանիքուէարկութեամբ :

Այս ժողովոյ անդամներն ալ երկու տարի պաշտօն կը վարեն, ամեն երկրորդ տարեգլուխ կը նորոգուին և վերընտրելի են :

Յօր. 45. Ուսումնական մասին՝ Տեսուչ ժողովոյ պաշտօնն է՝ Հայոց Ազգին դաս-

տիարակութեան և կրթութեան ընդհանուր տեսչութիւնը : Իր պարտաւորութիւնքն են Ազգային վարժարանաց բարեկարգութեանը հսկել, թէ՛ մանչ եւ թէ՛ աղջիկ տղայոց դաստիարակութեանը հոգ տանելու նպատակաւ հաստատուած Ընկերութիւններուն խրախոյս տալ և ձեռննտու ըլլալ, դպրատանց դաստիարակներուն կացութիւնը լաւցունելու և ապագայն անդորրելու խնամ տանիլ, Ազգին մէջ յաջողակ և քաջահմուտ դասատուներ հասցունելու և դպրոցական դասագիրքեր պատրաստելու ջանք և փոյթ ունենալ :

Տեսուչ ժողովը Ազգային վարժարանաց մէջ ուսմունքնին լրացունող աշակերտաց վկայական կու տայ . ուսմանց դասագիրքերը կ'որոշէ, և տարեկան քննութիւնները կը կատարէ :

Իսկ կրօնական ուսմանց համար կրօնական ժողովոյն կը դիմէ, վասն զի այս ժողովը կորոշէ կրօնական գիտութեանց դասագիրքները և դասատուները, քննութիւնները կ'ընէ և վկայականը կու տայ :

Յօր. 46. Տնտեսական մասին՝ Տեսուչ ժողովոյ պաշտօնն է՝ Կ. Պօլսոյ մէջ գտնուած Ազգային բոլոր հաստատութեանց և անոնց կալուածներուն մատակարարութեան ընդհանուր տեսչութիւնը : Իւր պարտաւորութիւնն է՝ նոյն հաստատութեանց բարեկարգութեանը անխոնջ հսկել և հոգ տանիլ :

Տեսուչ ժողովը պէտք է հոգ տանի որ ամեն Ազգային կալուած օրինաւոր կալուածագիր ունենայ : Թէ՛ Կ. Պօլսոյ և թէ՛ գաւառներու մէջ գտնուած Ազգային անշարժ ստացուածոց կալուածագրերուն օրինակները՝ Տեսուչ ժողովոյ ձեռք ժողովուելով՝ Պատրիարքարանի գիւանատան մէջ պիտի պահուին :

Ազգային ո՛ր և է կալուածոց գեւուսն ու վաճառումը չի կրնար տեղի ունենալ, առանց Տեսուչ ժողովոյ գիտութեան և հաճութեան և Պատրիարքի կնքով հաստատութեան :

Այս տրամադրութեանց ուժովը Եկեղեցիներու Գրեթէլեւնիւն ըսուած բանը վերցուած է Հայոց Ազգին համար :

Կ. Պօլսոյ և շրջակայից մէջ՝ Ազգային ո՛ր և է շինութեանց կամ վերանորոգութեանց չի կրնար ձեռնարկուիլ, առանց գիտութեան և հաճութեան Տեսուչ ժողովոյ :

Տեսուչ ժողովը՝ ազգային Ելեւմտից և Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւններուն, նաեւ Թաղական Խորհուրդներուն մատակարարութեանը վրայ հսկողութիւն պիտի ընէ . և ասոնց ամեն մէկէն տարեկան համար պահանջելով, Ընդհանուր ժողովոյն պիտի հաղորդէ :

Տեսուչ ժողովը տարեգլխէն երկու ամիս առաջ յետագայ տարւոյ մէջ ըլլալիք հասոյթն ու ծախքը Ելեւմտից Հոգաբարձութեանէն ստուգելով, հաշուեկշիռը պիտի պատրաստէ և Ընդհանուր ժողովոյն ներկայացունէ :

Յօր. 47. Վանքերն Ազգին սեպհական ստացուածքն ըլլալով, Ազգին կը վերաբերի անոնց մատակարարութեան, հասութից ու ծախուց ընդհանուր տեսչութեան և քննութեան իրաւունքը :

Ըստ որում հարկաւոր է որ ամեն վանք իրեն համար յատուկ կանոններ ունենայ, կեդրոնական վարչութեան կրօնական և Քաղաքական և Տեսուչ ժողովները խառն ժողով կազմելով, իւրաքանչիւր վանքի Միաբանութեան կարծիքն առնելէ ետքը, պէտք եղած կանոնադրութիւնը կը պատրաստեն, և Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ հաստատել կուտան :

Մոյն կանոնադրութեանց հիմնական ըսկըգրուքն են :

Ա. Իւրաքանչիւր վանքի մասնաւոր մատակարարութիւնը իր Միաբանութեան կը վերաբերի : Իսկ ամենուն վրայ ընդհանուր տեսչութիւն ընելու իրաւունքը կեդրոնական վարչութեան կը վերաբերի, որ կը գործադրէ Տեսուչ ժողովոյ ձեռք :

Բ. Իւրաքանչիւր վանքի վանահայրը իր Միաբանութեան կողմէն կ'ընտրուի, և

Կեդրոնական վարչութեան խառն ժողովոյ հաւանութեամբը Պատրիարքի ձեռք կը հաստատուի :

Վանահայր ըլլալու անձը պէտք է որ երեսունհինգ տարին լրացուցած , և Օսմանեան Տէրութեան հպատակ վարդապետներէն ըլլայ :

Գ. Բոլոր վանքերը Ազգին բարոյական զարգացմանը ծառայելու պարտաւոր են . ուստի ամէն մէկը իր կարողութեան չափով՝ ունենալու է Ընծայարան , Թանգարան , Տպարան , Հիւանդանոց , և ասոնց պէս ուրիշ ազգօգուտ հաստատութիւններ :

Վանօրէից մասին՝ Տեսուչ ժողովոյ պաշտօնն ու պարտաւորութիւնն է՝ իւրաքանչիւր վանքի կանոնաց գործադրութեանը հսկել և վերատեսչութիւն ընել . եկամուտներն ու հասոյթները ստուգել . և ծախքերը քննել ու կանոնաւորել :

Տեսուչ ժողովը կը վաւերացնէ վանականներուն մէջէն իւրաքանչիւր վանքի մատակարարութեան պաշտօնին համար պէտք եղած անձինքը : Ասոնք վանահօր նախագահութեամբ՝ և իրենց վանքին յատկացեալ կանոններուն համաձայն վանքը տնտեսելով , տարեկան հաշուհամար կու տան Տեսուչ ժողովին :

Յօդ. 48. Կտակաց մասին Տեսուչ ժողովոյ պաշտօնն է՝ ազգային կտակաց տնօրէնութիւնը : Իր պարտաւորութիւնն է՝ կտակաց օրինաւոր կերպիւ և կտակարարին նպատակին և գիտաւորութեանը համեմատ գործադրութեանը հսկել :

Կտակաց համար պէտք եղած մասնաւոր կանոնադրութիւնը խառն ժողովը պիտի պատրաստէ և Ընդհանուր ժողովը պիտի հաստատէ :

Կտակաց մասին եւս Տեսուչ ժողովը տարին հեղ մը՝ իր այս պաշտօնին վերաբերեալ հաշիւները պիտի ներկայացունէ Ընդհանուր ժողովոյն :

1. ԵԼԵՄԵՆՏ ԸՈՒՄԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 49. Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը կը բաղկանայ երեքէն մինչեւ եօթն հաշուագէտ անձինքէ , զոր Տեսուչ ժողովը կ'ընտրէ քուէից առաւելութեամբ :

Ելեւմտից Հոգաբարձութեան պաշտօնն է՝ Ազգային կեդրոնական սնտուկին տնտեսութիւնն ու համարակալութիւնը :

Այս Մնտուկին մուտքն են՝ Ազգային Ընդհանուր տուրք , Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքական Դիւանատան հասոյթք , և առանց մասնաւոր տեղ մը որոշելու Ազգին անուանը եղած կտակ կամ նուէր : Ելքն են՝ Պատրիարքարանի և Դիւանատան սովորական ծախք , կեդրոնական վարչութեան ձեռքը եղած Ազգային հաստատութեանց և կարօտեալ թաղերու տրուելիք նպաստ , և զանազան ուրիշ պատահական ծախք :

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը կը հաւաքէ ամեն այս հասոյթները , և իր ձեռք կ'ըլլան յիշեալ ծախքերը . միշտ Տեսուչ ժողովոյ գիտութեամբը և հաւանութեամբը :

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է իր տնտեսութեան յանձնուած Ազգային Մնտուկին հաշիւը Տօմարակալութեան կանոնաւ կարգադրել , և տարեկան հաշուեցուցակ ներկայացնել Տեսուչ ժողովին , որ ստուգելով և վաւերացնելով կը հաղորդէ Ընդհանուր ժողովոյն :

2. ՀԻՒՍՏՍՈՒՆԱԿԱՆ ԸՈՒՄԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 50 Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը կը բաղկանայ երեքէն մինչեւ եօթն անձինքէ , զոր Տեսուչ ժողովը կ'ընտրէ քուէից առաւելութեամբ :

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան պաշտօնն է՝ Ազգային Հիւանդանոցը և անոր սեպհական կալուածներն ու եկամուտները տնտեսել , և անոնց հասոյթօքն ու Ազգային Մնտուկին նպաստիւր մատակարարել զայն :

Է. ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

Յօդ. 52. Թաղական Խորհուրդները կը բաղկանան ըստ տեղւոյն՝ երեքէն մինչեւ ինը անդամներէ :

Թաղական Խորհուրդին պաշտօնն է՝ թաղին ժողովրդեան ազգային գործոց մատակարարութիւնը . Եկեղեցւոյ և Դըպրատան Հոգաբարձութիւնը . ազքատաց խնամակալութիւնը , և ազգայնոց մէջ պատահած վէճերուն քննութիւնն ու խաղաղարարութիւնը :

Իր պարտաւորութիւնքն են՝ թաղին Եկեղեցւոյ պայծառութեանը խնամ տանել . թաղին մէջ թէ՛ աղջիկ և թէ՛ մանչ տղայոց դաստիարակութեան համար՝ դըպրատուններ հաստատելու ջանք ընել . և թաղին կարօտեալ ընտանեաց ձեռնտրուութիւն ընել :

Յօդ. 53. Ամեն թաղ մէկմէկ Մնտուկ պիտի ունենայ՝ Թաղական Խորհուրդին տնօրէնութեանը տակ :

Այս Մնտուկին մուտքն են՝ թաղին ժողովրդեան կողմէն տրուած թաղական տուրքը . Եկեղեցւոյ և Դըպրատան կալուածոց եկամուտները . Եկեղեցւոյն հասոյթները . կտակաւ կամ ուրիշ կերպիւ եղած նուէրները եւայլն : Ելքն են՝ թաղին Եկեղեցւոյն և Դըպրատանց ծախքն ու ազքատաց տրուելիք օգնութիւնները :

Ամեն Թաղական Խորհուրդ իր թաղին մէջ եղած ծննդոց , ամուսնութեանց և վախճանմանց արձանագրութիւնը պիտի ընէ կանոնաւոր կերպով մասնաւոր Տոմարի մը մէջ :

Յօդ. 54. Թաղական Խորհուրդները՝ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ գործոց մէջ Տեսուչ ժողովին հետ ուղղակի յարաբերութիւն ունին , այսինքն՝ դըպրատանց համար՝ տնտեսական և դրամական գործոց համար . իսկ դատի վերաբերեալ գործոց համար՝ Դատաստանական Խորհուրդին հետ : Եւ ասոնց ամէն մէկին տարեկան համար պիտի լտան իւրաքանչիւրին վերաբերեալ գործոց վրայ :

Այս Հաստատութիւնը չորս շրջանակի բաժնուելով , մէկը՝ աղքատիկ հիւանդները դարմանելու , երկրորդը՝ ծեր և անկար աղքատները պատուարելու , երրորդը՝ խելագարները խնամելու , և չորրորդը՝ որք և անտէրունջ տղաքը դաստիարակելու պիտի յատկանան :

Այս շէնքին կարգադրութիւնն ու տրնտեսութիւնը բժշկական և առողջապահիկ կանոնաց համեմատ պիտի տնօրինուին :

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը այս հաստատութեան տնտեսութեան և դաստիարակութեան մասին՝ պատասխանատու է Տեսուչ ժողովին . տարեկան համար պիտի տայ իր գործողութեանց վրայ :

3. ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդ. 51. Դատաստանական Խորհուրդը կը բաղկանայ վեց իրաւագէտ և ամուսնացեալ և քառասուն տարին լրացուցած անձերէ , որոց երեքը եկեղեցական և երեքը աշխարհական պիտի ըլլան :

Դատաստանական Խորհուրդոյ նախագահը՝ Պատրիարքի փոխանորդն է , և անդամներուն բոլորն ալ խառն ժողովոյ կողմէն կ'ընտրուին՝ քուէից առաւելութեամբ :

Դատաստանական Խորհուրդոյ պաշտօնն է՝ ընտանեկան վէճերը լուծել . և Բ. Դըրան կողմէն Պատրիարքարան յանձնուած գատերը՝ յանձնարարութեան համեմատ քննել և որոշել :

Երբ պատահի այնպիսի դատ մը՝ զոր Դատաստանական Խորհուրդը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ , ըստ պահանջման խնդրոյն կամ կրօնական կամ ֆաղաքական և կամ խառն ժողովոյ յանձնուելուն հարկաւորութիւնը կը ցուցնէ :

Եթէ Դատաստանական Խորհուրդոյ մէջ որոշուած դատի մը գէ՛մ բողոքէ դատապարտեալը , խնդիրը վերստին կը քննուի յիշեալ ժողովներէն մէկուն մէջ՝ որուն որ կը վերաբերի :

Յոթ. 55. Իւրաքանչիւր թաղական խորհուրդ իր թաղին ժողովրդեան կողմէն կ'ընտրուի :

Ամեն ազգային անհատ որ քսան և հինգ տարին լրացուցած է, կարգաւ գրել գիտէ, ազգային ուղղակի տուրք կը վճարէ, և ըստ 67 դ. յօդուածոյ Սահմանադրութեան՝ ընտրողութեան իրաւունքէն դատաստանապէս զրկուած չէ, իրաւունք ունի մասնակից ըլլալ ընտրութեան թաղական խորհրդոյ անդամոց :

Յոթ. 56. Թաղական խորհրդոց պարտաւորութիւնն ու ընթացքը սահմանելու համար պէտք եղած կանոնադրութիւնը՝ կրօնական և ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովներուն ձեռօք պիտի չինուի :

Թաղական խորհրդոց անդամներուն պաշտօնը երկու տարի կը տեւէ. երրորդ տարուոյն սկիզբը կը նորոգուին, և անմիջապէս վերընտրելի են :

Ը. ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Յոթ. 57. Ազգային Ընդհանուր ժողովը հարիւր քառասուն՝ երեսփոխաններէ կը բաղկանայ. որոնց՝

Ա. Մէկ եօթներորդ մասը, այսինքն քսանը, Եկեղեցական երեսփոխանք են. զոր կոստանդնուպօլսոյ մէջ գտնուող Եկեղեցականք կ'ընտրեն :

Բ. Երկու եօթներորդ մասը, այսինքն քառասունը, գաւառներէն գալիք Ազգային երեսփոխանք են :

Գ. Չորս եօթներորդ մասը, այսինքն ութսունը, կոստանդնուպօլսոյ թաղերէն ընտրուած երեսփոխանք են :

Յոթ. 58. Կրօնական և ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովոց անդամները Ընդհանուր ժողովին ներկայ կը գտնուին. բայց եթէ երեսփոխան ընտրուած չեն, Ընդհանուր ժողովին մէջ քուէ չունին :

Յոթ. 59. Ընդհանուր ժողովը նիստ չի

կրնար ընել՝ մինչեւ որ պաշտօնի մէջ գտնուած անդամոց մեծագոյն մասը՝ ներկայ չըլլայ :

Յոթ. 60. Ընդհանուր ժողովին պաշտօնըն է՝ կաթողիկոսին ընտրութեանը մասնակցել, և Կ. Պօլսոյ և Երուսաղէմի Պատրիարքները և կրօնական ու ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովոց անդամները ընտրել. Ազգային ժողովոց վարչութեանը հսկողութիւն ընել. սոյն ժողովներուն վերաբերեալ՝ բայց իրենց ձեռնհասութենէն վեր համարուած գործերը որոշել և վճուել. և Ազգային Սահմանադրութիւնը անխախտ պահել :

Յոթ. 61. Ընդհանուր ժողովը կը գումարուի՝

Ա. Ըստ վաղեմի սովորութեան տարին անգամ մը ապրիլ ամսոյ վերջերը, 1. Ընդհանուր ժողովոյ դիւանին տարեկան նորոգութիւնը կատարելու, 2. Պակասած երեսփոխանաց տեղ՝ տարեկան ընտրութիւնները վաւերացնելու, 3. Ազգային վարչութեան միամեայ ընթացքին տեղեկագիրը մտիկ ընելու, և Ելմտական պաշտօնակալաց ձեռօք ժողովուած և ծախս եղած գումարներուն տարեկան ընդհանուր հաշիւը տեսնելու և քննելու, և յետագայ տարուան մէջ ազգային տուրքը ինչպէս տնօրինուելիքը սահմանելու, 4. Առաջարկութիւններ թէ կան՝ քննելու, և 5. Կրօնական և ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովներն՝ եթէ պակասած անդամ ունին՝ լրացնելու, և երկու տարին անգամ մ'ալ անոնց բոլոր անդամները փոխելով՝ ուրիշներ ընտրելու համար :

Սոյն տարեկան ժողովը սկսած օրէն մինչեւ սոյն գործերուն աւարտումը տեւելով իր նիստերը կը վերջացունէ :

Ընդհանուր ժողովոյ այս նիստերուն մէջ՝ միանգամայն Ազգային վարչութեան ժողովներուն անգամ գտնուող երեսփոխանները ամեն խնդրոյ վրայ կրնան խօսիլ. բայց տուրքի և ընտրութեան և առաջարկութեանց խնդիրներէն զատ ուրիշ խնդիրներու մէջ չեն կրնար քուէ տալ :

Բ. կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցից ըլլալու համար :

Գ. կոստանդնուպօլսոյ և Երուսաղէմի Պատրիարքները ընտրելու համար :

Դ. կրօնական և ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովոց մէջ, կամ Պատրիարքին ու ժողովոց մէջ պատահած անհամաձայնութիւնը բառնալու համար : Սոյն պարագայից մէջ՝ անհամաձայնութեան ենթակայ եզող կողմերը Ընդհանուր ժողովոյ մէջ խօսք միայն ունին և ո՛չ քուէ :

Ե. Ազգային Սահմանադրութեան վերաքննութեանը համար :

Եւ վերջապէս այնպիսի խնդիրներու համար, որոց վրայ որոշում տալը Ընդհանուր ժողովոյն կը վերաբերի :

Սակայն այս տեսակ արտաքոյ կարգի նիստերուն տեղի ունենալէն առաջ՝ Ընդհանուր ժողովոյ գումարման պատճառը Պատրիարքարանի կողմէն Բարձրագոյն Դերան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը կ'առնուի :

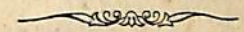
Յոթ. 62. Պատրիարքը կը գումարէ Ընդհանուր ժողովը, կրօնական և ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովոց մէկուն համահաճութեամբ, և կամ նոյն իսկ Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց մեծագոյն մասին խընդրանօքը : Միայն թէ այս կերպ արտաքոյ կարգի ժողով գումարելէն առաջ՝ գումարման պատճառը Բարձրագոյն Դերան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը առնուլ հարկ է :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒՆԱՆՑ

Յոթ. 63. կոստանդնուպօլսոյ մէջ գտնուող բոլոր Եկեղեցականք՝ Պատրիարքի հրաւիրանօք ապրիլ ամսոյ վերջը որոշեալ տեղ մը կը գումարուին, և գաղտնի քուէարկութեամբ ու քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ Եկեղեցական անդամները կ'ընտրեն, թէ՛ Եպիսկոպոսներէն, թէ՛ վարդապետներէն և թէ՛ ֆահանսաներէն. բայց պէտք է որ ընտրելիք՝ գուրսերը պաշտօն չունեն

ան. և հասակաւ երեսուն տարին լրացուցած ըլլան, և ո՛ր և է դատաստանի տակ չգտնուին :

Յոթ. 64. Եկեղեցական երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կը տեւէ. և հինգ տարին անգամ մը՝ կէս մասը փոխուելով կը նորոգուի : Այս՝ կէս մասը առաջին հինգ տարիներուն վերջը վիճակաւ պիտի որոշուի և հանուի. և թէ վիճակաւ ելած և թէ տասնամեայ պաշտօնը լրացուցած անդամները անմիջապէս վերընտրելի են :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒՆԱՆՑ

Ա. ԸՆԿՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԿՐԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅԻՆԻՆ

Յոթ. 65. Ընտրողական իրաւանց հիմն կը բռնուին Ազգային տուրքը, և անձնական արժանիքը :

Ազգային տուրքը ընտրողութեան իրաւունք տալու համար, պէտք է որ ընտրողը ընդհանուր տուրք վճարէ :

Ընտրողութեան անձնական արժանեօք իրաւունք ունեցողներն են՝ Արքունի դիւաններուն և Տէրութեան ուրիշ պաշտօններուն մէջ գտնուողները. վկայեալ բըժիշկները. օգտակար գրքերու հեղինակները. դպրատանց ուսուցիչները, և ազգին օգտակար ծառայութիւններ մատուցած անձինք :

Յոթ. 66. Ընտրողութեան իրաւունք ունին քսան ու հինգ տարին լրացուցած անձինք. սակայն ընտրողք հարկ է որ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ ըլլան :

Յոթ. 67. Ընտրելու իրաւունքէն դատաստանապէս զրկեալ են հետեւեալ չորս դաս անձինքը :

Ա. Քրէական յանցանօք դատապարտեալները, որոնք ըստ պատժական օրինաց Տէրութեան՝ քաղաքականապէս մեռեալ կը համարուին :

Բ. Ազգային գործոց մատակարարութեանը մէջ նենգութեամբ բռնուած, և կամ ուրիշ պատճառով՝ Ազգային ժողով

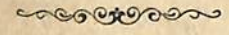
ներէն մէկուն կողմէն դատապարտուած անձինք, որոց համար Ազգային գործերու մէջ չը գործածուիր վճռուած. ըլլայ դատող ժողովին կողմէն:

Գ. Տէրութեան դատարաններուն կողմէն զգաստացուցիչ պատիժ կրողները, որոց պատժոյն պայմանաժամը դեռ լրացած չէ:

Դ. Խելագարութեան պատճառաւ անբաւական դատեալները, որոց կատարելապէս առողջացեալ ըլլալը օրինաւոր կերպիւ հաստատուած չըլլայ:

Յօդ. 68. Ընտրելի են Ազգին այն ամեն անհատները, որոնք երեսուն տարին լրացուցած ըլլալով, Օսմանեան հպատակ, Տէրութեան օրինացը տեղեակ, և Ազգային գործոց հմուտ են. և ընտրողութեան իրաւունքէն ըստ 67 յօդուածոյ զրկուած չեն:

Բայց կոստանդնուպօլսոյ թաղերուն կողմէն ընտրուելիք ութսուն երեսփոխանաց դո՛նէ եօթը՝ աստիճանաւոր անձինք ըլլալու են:

Բ. Երևանի ընտրութեան.

Յօդ. 69. Կոստանդնուպօլսոյ թաղերէն և գաւառներէն ընտրուելիք երեսփոխանաց քաջան ցոյցալը շինելու համար, ամեն հինգ տարի փետրուար ամսոյ սկիզբը՝ Ազգային Տեսուչ ժողովը՝ Պատրիարքական դիւանատան ընդհանուր Ազգահամարին նայելով, ամեն մէկ թաղին ու գաւառին կողմէն քանի՛ երեսփոխան ընտրուելիքը կ'որոշեն, Պօլսոյ թաղերուն համար՝ ընտրողաց թիւը, և գաւառներուն համար՝ բնակչաց թիւը հիմն բռնելով: Եւ այս կերպով շինուած ցուցակին համեմատ՝ իւրաքանչիւր թաղի և գաւառի տալու երեսփոխանաց թիւը Պատրիարքի ձեռօք անոնց կը ծանուցանեն:

Երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կը տեւէ. և հինգ տարին անգամ մը՝ թէ՛ կոստանդնուպօլսոյ թաղերէն և թէ՛ գաւառներէն ընտրուած Ազգային երեսփո-

խաններուն կէս մասը կը փոխուի և կը նորոգուի: Այս կէս մասին ընտրութիւնը պիտի կատարուի ամեն հինգ տարին անգամ մը, թէ՛ թաղերուն և թէ՛ գաւառներուն կողմէն, մէջերնին փոփոխակի կարգ պահելով:

Այս փոփոխակի կարգը առաջին անգամ վիճակաւ պիտի որոշուի. սա պայմանաւ որ եթէ թաղի մը ընտրողները և կամ գաւառի մը բնակչաց թիւը աւելցած կամ պակասած է, ա՛յն թաղին կամ գաւառին տալու երեսփոխանաց թիւն ալ՝ համեմատութեամբ պիտի աւելնայ կամ պակսի:

Վախճանեալ կամ հրաժարեալ երեսփոխանաց տեղ ընտրուելիք անձինքն ալ՝ ամեն տարի տարեգլխէն երկու ամիս առաջ պէ՛տք է ընտրուին:

Թաղական երեսփոխանները կոստանդնուպօլսոյ թաղերուն բնակչաց կողմէն պիտի ընտրուին: Իսկ գաւառական երեսփոխանները իւրաքանչիւր գաւառի Ընդհանուր ժողովոյ կողմէն պիտի ընտրուին:

Յօդ. 70. Թէ՛ Պօլսոյ թաղերէն և թէ՛ գաւառներէն ուղուած երեսփոխանները՝ հարկ չէ՛ որ ընտրող թաղին կամ գաւառին բնակիչներէն ըլլան. բաւակա՛ն է որ կոստանդնուպօլսոյ մէջ բնակին, իրենց ներկայացուցած թաղին կամ գաւառին ազգային գործոցը հմուտ ըլլան, և ազգասիրութեամբ, ուղղութեամբ և արդարախօհութեամբ՝ ընտրողաց յարգն ու համարումը ստացած անձինք ըլլան:

Ազգային երեսփոխանները ո՛չ թէ զիրենք ընտրող թաղին կամ գաւառին երեսփոխանները կը համարուին Ընդհանուր ժողովոյ մէջ, այլ Ազգին երեսփոխաններն են՝ համազօր իշխանութեամբ:

Յօդ. 71. Հինգ տարին անգամ մը Պօլսոյ թաղերուն կողմէն ընտրուելիք երեսփոխանաց կէս մասին համար՝ Պատրիարքը փետրուար ամսոյ մէջ ընտրող թաղերուն ամեն մէկուն կը ծանուցանէ քանի՛ երեսփոխան ընտրելիքը՝ ընտրողութեան և ընտրելութեան պայմաններն ալ յիշեցունելով:

Այս ծանուցման վրայ՝ Թաղական Խորհուրդները երեսփոխանաց ընտրութեանը կը ձեռնարկեն: Բայց ընտրական գործողութեանց համար թաղին ֆարօղիչը՝ կամ անոր չգանուած ժամանակը՝ Աւագերէցը նախագահութիւն կ'ընէ, և թաղին բնակիչներէն երեքէն մինչեւ վեց պատուաւոր անձինք Թաղական Խորհուրդին վրայ կ'աւելցուին:

Այս կերպով կազմուած Ընտրողական Ժողովներուն ամեն մէկը՝ իր թաղին մէջ ընտրողութեան իրաւունք ունեցողներն ստուգելով, այբուբենի կարգաւ ընտրող ցանկ մը կը պատրաստէ, և ութ օր բաց մընալու պայմանաւ Թաղական Խորհրդարանի մէջ կ'ախել կու տայ:

Ընտրողական Ժողովը ընտրողաց որոշումը գիւրացուցնելու համար՝ ուղուած երեսփոխաններուն թիւէն եռապատիկ աւելի ընտրելու ցոյցալ մըն ալ կը պատրաստէ, և ա՛յն ալ կ'ախել կու տայ Խորհրդարանին մէջ: Սակայն ընտրողք ամենեւին պարտաւորեալ չեն ընտրելեաց ցուցակին հետեւելու:

Գաւառներուն մէջ ալ՝ գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ անդամները միւսնոյն կերպիւ կ'ընտրուին:

Գ. Քուէարկութիւն:

Յօդ. 72. Ընտրողաց ցանկին բացուելէն շարժ մը ետքը՝ կիւրակէ առաւօտ, ժամերգութեան աւարտմանէն ետքը, Թաղական Խորհրդարանի մէջ քուէարկութեան կ'ըսկսուի սա՛պէս:

Թաղական Խորհրդոյ Նախագահը՝ ընտրող ցանկը ձեռքն առած կարգաւ կը կանչէ ընտրողները, որք ընտրող ցանկին մէջ իրենց անուան առջեւ ստորագրելէն վերջը, քանի՛ երեսփոխան ուղուած է նէ՛ այնքան անձանց անուն թղթի մը վրայ կը գրեն վերէն ի վար կարգաւ, և ամեն մէկ անուան առջեւ մականուն, բնակութիւն և արուեստ նշանակելով՝ թուղթը կը ծալեն, և յատկապէս պատրաստուած քուէտուփին մէջ կը ձգեն: Իսկ եթէ ընտրողք պատճառաւ

իւրիք չկրնան գալ Խորհրդարան, ստորագրեալ նամակաւ մը քուէնին կ'ուղարկեն:

Յօդ. 73. Քուէարկութիւնը գաղտնի է. ուստի պէտք է որ քուէարկութեան անձին գրեն իրենց քուէթուղթը, որ պէս զի ուրիշ մը չկրնայ տեսնել գրած անունները:

Յօդ. 74. Քուէարկութիւնը սկսած օրը պէտք է լմնայ: Ընտրողներէն ո՛վ որ իր քուէն նոյն օրը ներկայացունէ, ետքը բողոքելու իրաւունք չունի:

Յօդ. 75. Ո՛չ ոք պիտի կարենայ միանգամայն երկու թաղի մէջ քուէ տալ:

Յօդ. 76. Ընտրութեան մասին միացեալ թաղերը և թեմերը՝ եթէ իրարու մօտ ըլլան, ընտրողները մէկ տեղ ժողովուելով քուէարկութիւն կ'ընեն: Իսկ եթէ իրարմէ հեռի ըլլան՝ իւրաքանչիւր թաղ կամ թեմ զատ քուէարկութիւն կ'ընէ, և ետքը երկու կողման քուէարկութեանց արգիւնքը կը միացունեն:

Յօդ. 77. Քուէարկութիւնը կատարուելէն ետքը, նոյն օրը մի և նոյն նիստի մէջ՝ Թաղական Խորհրդին առջեւ քուէտուփը կը բացուի. և այս բանիս համար որոշուած ֆննիչները քուէներն համրելով, քուէարկուաց թուոյն հետ կը բաղդատեն:

Եթէ տարբերութիւն գտնուի, և Թաղական Խորհուրդը խարդախութեան կասկած ունենայ, մինչեւ առաջիկայ կիրակի՝ միւս օր մը նորէն քուէարկութիւն ընել կ'որոշուի:

Նմանապէս՝ եթէ ուղուած երեսփոխանաց թիւը առաջին անգամին չլցուի, մնացածին համար երկրորդ անգամ քուէարկութիւն կ'ըլլայ միւս օր մը:

Յօդ. 78. Եթէ պատահի որ քուէարկուներէն մէկը պէտք եղածէն աւելի թուով անուան գրած ըլլայ իր քուէթուղթին մէջ, նոյն թիւէն վերջը եկած անունները անբնգունելի են. նմանապէս անվաւեր կը համարուին այն քուէթուղթերը՝ որոց մէջ գտնուած անունները վերէն ի վար կարգաւ գրուած չեն:

Յօդ. 79. Քուէարկուաց թուոյն կէսէն աւելի քուէ ստացողներուն մէջէն՝ առաւելագոյն քուէ ստացող անձինք՝ Երեսփոխան ընտրուած են : Եւ եթէ երկու անձանց հաւասար քուէ տրուած ըլլայ, երկուսոցոց ընտրեալ է :

Յօդ. 80. Եթէ առաջին անգամ քուէարկութեամբ առաւելութիւն չստացուի, թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ առաւելագոյն քուէ ստացող երկու անձանց անունները, և երկրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկու անունաց վրայ կ'ըլլայ :

Յօդ. 81. Ամեն թաղական խորհուրդ՝ իր թաղէն ընտրուած Երեսփոխանաց անունները Պատրիարքին կը ներկայացունէ մասնաւոր տեղեկագրով մը, որուն մէջ պէտք է ճշգիւ նշանակուած ըլլայ ընտրեալներուն անունը, մականունը, բնակութիւնը, արհեստը, և քուէարկութեան բոլոր պարագայները :

Պատրիարքը այս տեղեկագրերը կը ներկայացունէ Տեսուչ Ժողովին, որ զանոնք քննելով կ'ստուգէ Երեսփոխանաց ընտրելութեան պայմանները :

Այսպէս ստուգուելէն ետքը, Պատրիարքը պաշտօնական կերպիւ կը ծանուցանէ Երեսփոխանաց ամեն մէկուն ըստ օրինի ընտրութիւնը, և կը հրաւիրէ զանոնք Ընդհանուր Ժողովոյ ատեան կազմել որոշեալ օր մը :

Յօդ. 82. Ընդհանուր Ժողովը իր առաջին նիստին մէջ՝ Տեսուչ Ժողովին քննած տեղեկագրերը մտիկ ընելով եղած ընտրութիւնները և Երեսփոխանաց իշխանութիւնը կը վաւերացունէ. որով Ընդհանուր Ժողովը ըստ օրինի կազմուած կ'ըլլայ :

Ընդհանուր Ժողով կրնայ գումարուիլ երբ կոստանդնուպօլսոյ Երեսփոխանաց մեծագոյն մասը ընտրուած ըլլայ, առանց օպասելու գաւառական Երեսփոխանաց ընտրութեան վախճանին՝ որոյ լուրը մէկ կողմէն կոստանդնուպօլսոյ հասնելու վրայ կ'ըլլայ :

Յօդ. 83. Եթէ մէկը քանի մը թաղերու

կամ գաւառներու կողմէն ընտրուած ըլլայ, ինք կ'որոշէ ո՞ր թաղին կամ ո՞ր գաւառին Երեսփոխանութիւնն ընդունիլը. և եթէ ինք չուզէ որոշել, Ընդհանուր Ժողովը վիճակաւ կ'որոշէ :

Յօդ. 84. Երեսփոխանաց անուն ցուցակը Ընդհանուր Ժողովոյ սրահին մէջ կ'ախուած պիտի մնայ՝ այդ ու բէնի կարգաւ շինուած. և իւրաքանչիւր անուն անուշեւ պիտի նշանակուի հրաժարում, վախճանում, և այլ ի՞նչ որ պատահի : Այս ցուցակը տարին անգամ մը պիտի նորոգուի :

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆՔ ԺՈՂՈՎՈՅ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

Յօդ. 85. Ամեն Ժողով և խորհուրդ պիտի ունենայ ատենական Դիւան մը, որ կը բաղկանայ մէկ Ատենապետէ, մէկ Ատենադպրէ, և երբեմն նա՛եւ Ատենապետի և Ատենադպրի ֆոխանորդներէ : Ասոնց ամենն ալ հարկաւ Ժողովոյ անդամներէն պիտի ըլլան :

Ատենական Դիւանը տարին անգամ մը կը նորոգուի, և անդամներն անմիջապէս վերընտրելի են :

Յօդ. 86. Առանց մեծագոյն մասի ներկայութեան պաշտօնի մէջ գտնուած անդամոց, Ատեն չի կրնար կազմուիլ. բայց պաշտօնի մէջ գտնուող անդամոց թիւն ալ, երբ բոլոր անդամոց թուոյն երկու երրորդին իջնէ՝ լրացումն անհրաժեշտ է :

Յօդ. 87. Խնդիր մը լաւ քննուելէն, և անոր վրայ ներկայ Ժողովականաց կարծիքը հասկցուելէն վերջը, քուէի կը դրուի, և ձայնից առաւելութեամբ որոշում կը տրուի : Երբ ձայնից հաւասարութիւն պատահի, եթէ Նախագահը ներկայ է՝ անոր կարծեաց կողմը կը հակի որոշումը. եթէ ո՛չ՝ Ատենապետին կողմը :

Յօդ. 88. Խառն Ժողովոյ մէջ քննուած որ և է խնդրոյ որոշում տրուելու համար,

պէտք է որ երեք Ժողովները զատ քուէարկութիւն ընեն : Երբ երեքին ալ մեծագոյն մասը մի և նոյն որոշումն ըրած ըլլայ, խնդիրը լուծուած է. իսկ եթէ որոշումն ին տարբեր ըլլայ, կարծեաց անհամաձայնութիւն կը համարուի. և հետեւաբար խնդրոյն որոշումը Ընդհանուր Ժողովին կը ձգուի :

Խառն Ժողովը օրինաւորապէս գումարուած համարուելու համար, պէտք է որ Ժողովոց երեքին ալ մեծագոյն մասը ներկայ գտնուին :

Յօդ. 89. Ընդհանուր Ժողով գումարուելէն գո՛նէ օր առաջ՝ պէտք է որ Պատրիարքարանի կողմէն հրաւիրանաց գրեր յուղարկուին անդամներուն :

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՐԻՔ

Յօդ. 90. Ամեն Ազգային անհատ՝ որ չափահաս է և վաստակ ու շահու տէր, պարտական է տրօք մասնակից ըլլալ Ազգային ծախուց :

Այս տուրքը տարեկան է. և բաշխման հիմն կը բռնուի իւրաքանչիւր անհատի կարողութիւնը :

Յօդ. 91. Ազգային տուրքը երկու տեսակ է. մէկը ընդհանուր՝ որ ընդհանուր ծախուց յատկացեալ է, և կը հաւաքուի Պատրիարքարանի կողմէն, Ազգային կեդրոնական սնտուկին համար. և միւսը մասնաւոր՝ որ իւրաքանչիւր թաղի մասնաւոր ծախուց յատկացեալ է, և կը հաւաքուի թաղական խորհրդոց կողմէն, թաղական սնտուկներուն համար :

Յօդ. 92. Կոստանդնուպօլսոյ մէջ ընդհանուր տուրքի բաշխման և հաւաքման եղանակը՝ Տեսուչ Ժողովին մէջ կ'որոշուի, և Ընդհանուր Ժողովով կը հաստատուի : Իսկ մասնաւոր տուրքը՝ ամեն թաղ իր խորհրդոց մէջ կ'որոշէ և կը հաստատէ :

Սոյնպէս կը տնօրինուին նաեւ գաւառ-

ներուն մէջ գաւառական ընդհանուր տուրքն ու թաղական մասնաւոր տուրքը :

Յօդ. 93. Գաւառներուն կողմէն Ազգային Պատրիարքարանի Մնտուկին տրուելու մինչեւ ցարդ սովորութիւն եղած տուրքին բաշխման և հաւաքման եղանակը՝ Ընդհանուր Ժողովը պիտի որոշէ, և Բարձրագոյն Դրան հաճութեամբը պիտի գործադրուի :

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 94. Առաջնորդը գաւառական Ժողովոց նախագահն է. և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ :

Իր պարտաւորութիւնն է գաւառին մէջ Ազգային Սահմանադրութեան գործադրութեանը հսկել :

Յօդ. 95. Առաջնորդը չպիտի կարենայ վանքերու մէջ բնակութիւն հաստատելով՝ պաշտօնին տեղէն հեռանալ. այլ գաւառին գլխաւոր քաղքին մէջ ազգային Առաջնորդարանը պիտի բնակի. ուր կը գումարուին և Գաւառական Ժողովները :

Երբ Առաջնորդ մը միանգամայն և վանահայր ըլլայ, եթէ վանքը միայն մէկ օրուան ճամբայ հեռի է Առաջնորդանիստ քաղաքէն՝ կրնայ երկու պաշտօնն ալ մէկտեղ վարել, երբեմն երբեմն վանքին այցելութիւն ընելով : Բայց եթէ հեռաւորութիւնը օրուան մը ճանապարհէ աւելի ըլլայ, պէտք է որ վանքին մէջ իրեն փոխանորդ կարգելով, ինք քաղաքը բնակի : Սակայն հարկ եղած ժամանակը իր վիճակին ամեն կողմը այցելութեան կրնայ երթալ :

Յօդ. 96. Կոստանդնուպօլսոյ մէջ եղածին նման՝ Գաւառներուն մէջ ալ ամեն թաղ պիտի ունենայ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ մը, ԹԱՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ մը, և ԹԱՂԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ մը :

Նմանապէս Առաջնորդանիստ ֆաղաբին մէջ պիտի հաստատուին ԿՐՕՆԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ և ՏԵՍՈՒՉ ԺՈՂՈՎՆԵՐ: Եւ Տէրու ժողովին տնօրէնութեանը տակ՝ ԳԱՌԱՍԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ մը:

Նա և Առաջնորդարանի մէջ ԳԱՌԱՍԿԱՆ ԳՌԻԱՆԱՏՈՒՆ մը հաստատուելով, Առաջնորդական վիճակին բոլոր ժողովրդոց թաղական Աղգահամարի տումարները հոն պիտի ժողովուին, և Գաւառական ընդհանուր Ազգահամար պիտի կազմուի:

Յօդ. 97. Առաջնորդի ընտրութիւնը՝ նոյն և նման Պատրիարքի ընտրութեան: Գաւառական Ընդհանուր ժողովով կ'ըլլայ. և ընտրութեան տեղեկագիրը տեղւոյն խառն ժողովոյն միջոցաւ Պատրիարքին կ'ուղարկուի: Պատրիարքը կեդրոնական վարչութեան խառն ժողովոյ համահաճութեամբը կ'անուանէ զԱռաջնորդը, և Բ. Դրան իմաց տալով պաշտօնական հրամանագիրը կ'ընդունի:

Յօդ. 98. Գաւառական ժողովները կեդրոնական վարչութեան ժողովներուն վերաբերեալ արամադրութեանց համեմատ պիտի կազմուին, և պաշտօններն ու պարտաւորութիւններն նոյն և նման են:

Բայց Գաւառական ժողովներուն անդամաց թիւը՝ իւրաքանչիւր վիճակի համար միանգամ պիտի սահմանուի, ամեն մէկ գաւառի բնակչաց թուոյն համեմատութեամբ:

Մինչեւ որ Ազգային տուրքը գաւառներուն մէջ օրինակօր կերպիւ հաստատուի,

ուի, Տէրութեան տուրք տուող անձինք միայն պիտի ընտրեն Գաւառական Ընդհանուր ժողովոց անդամները: Եւ այս ժողովներուն կազմութեան կերպը՝ իւրաքանչիւր վիճակի բնակչաց թուոյն նայելով, կեդրոնական վարչութիւնը պիտի որոշէ, Առաջնորդաց հետ խորհրդակցելով:

ՎԼՈՒԽ Ե.

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

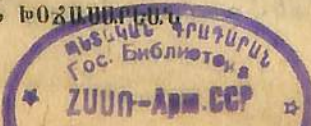
Յօդ. 99. Աղգային Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքը անփոփոխելի են: Բայց երբ փորձառութեամբ՝ ի՛նչ ի՛նչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի, Ընդհանուր ժողովը՝ վերաքննութեան Յանձնաժողով մը կը կազմէ, կրօնական և ֆաղաքական և Տեսուչ ժողովներէն մէյմէկ կամ երկերկու անդամ, և ասոնցմէ զատ Ընդհանուր ժողովոյ մէջէն կամ դրսէն համեմատաբար երկու կամ չորս հոգի, ընդ ամենը հինգ կամ ամեն անդամ ընտրելով: Այս Յանձնաժողովը կը սահմանէ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւնները, որ Ընդհանուր ժողովը վաւերացնելէն ետքը, Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուին, և կայսերական հրամանին համեմատ կը դորձադրուին:

1 Մարտ 1874

ԱՆԴԱՄՔ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՑ

Ստորագրեալ.

ՄԱՏԹԷՈՍ ՎԱՐԳ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱՀ. ՄԿՐԵԱՆ
ԹԱԳԷՈՍ ՊԷԿԵԱՆ
ՄԱՏԹԷՈՍ Մ. ԱՅՎԱՏԵԱՆ
ՏԵԼԵՄԱՔ Մ. ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ
ՔՐԻՍՏՈՍՏՈՒՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ
ՕԳԱՆԵ ԽՕՃԱՍՏՐԵԱՆ

ՄԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄՆՏՈՒԿԻՆ

Գ/ն 10 զուրուշ

13422

2013

«Ազգային գրադարան»

NL0046880

